

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ปริญญานิพนธ์
ของ
ปิยดา ละอองปลิว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา
เมษายน 2546
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

616.83

ปี 184

8.3

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

บทคัดย่อ

ของ

ปิยดา ละอองปลิว

ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา

เมษายน 2546

h 224684

23.04.2546

ปิยดา ละอองปลิว. (2546), ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
รองศาสตราจารย์อรรณพ สายยศ, อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการ
ป้องกันสารเสพติด และศึกษานำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกัน
สารเสพติด โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ในโรงเรียน
สังกัดสามัญศึกษาจังหวัดสระบุรี ซึ่งสุ่มแบบแบ่งชั้น และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น
แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด แบบสอบถามด้านเจตคติต่อสารเสพติด สัมพันธภาพในครอบครัว
สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน การตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด เจตคติต่อสารเสพติด
สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน การตระหนักรู้ตนเอง กับพฤติกรรมการป้องกัน
สารเสพติด มีค่า 0.656 และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด สัมพันธภาพในครอบครัว
การตระหนักรู้ตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
และปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOME FACTORS AND DRUG ADDICT
PREVENTIVE BEHAVIOR OF MATHAYOM SUKSA III STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
PIYADA LAONGPHIW

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Measurement
at Srinakharinwirot University

April 2003

Piyada Laongphiw. (2003). *The Relationship between Some Factors and Drug Addict Preventive Behavior of Mathayom Suksa III Students*. Master Thesis, M.Ed. (Educational Measurement). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Assoc. Prof. Aungkana Saiyos, Mr.Chawalit Ruayajin.

The purposes of this research were to study the relationship between some factors and drug addict preventive behavior and to study the score weight of this factor contributed to the drug addict preventive behavior. The sample consisted of 561 Mathayom Suksa III students in schools under Saraburi during second semester of the academic year 2002 and were selected by Stratified Random Sampling. The instruments used for collecting data were test of the knowledge of drug addict and questionnaires of the attitude of drug addict , family's relationship , friend's relationship , self-awareness and drug addict preventive behavior.

The results were as follows :

1. The multiple correlation coefficients between knowledge of drug addict , attitude of drug addict , family's relationship , friend's relationship , self-awareness and drug addict preventive behavior were statistically significant at .01 level.

2. The score weight of attitude of drug addict , family's relationship and self-awareness contribute to drug addict preventive behavior with the statistically significant at .01 level and the score weight of friend's relationship contribute to drug addict preventive behavior with the statistically significant at .05 level but the score weight of knowledge of drug addict were not statistically significant.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ของ

นางสาวปิยดา ละอองปลิว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)

วันที่ 25 เดือน เมษายน พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ อังคณา สายยศ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ขวลิศ รวยอาจิณ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร. ละเอียด รักษ์เฝ้า)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ ดังนี้

รองศาสตราจารย์อังคณา สายยศ และ อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ ในฐานะประธานและที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทาง และให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาข้อบกพร่อง

รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ และ อาจารย์ ดร. ละเอียต รัชส์เผ่า ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดร. แสน สมนึก , นางสาวอำนวยการ คำพันธ์ , นางสาวแหวนไพลิน เย็นสุข , นางปราณี คำแท้ , อาจารย์จินตนา อวพงษ์พานิช และ อาจารย์จินดา วชิรวัฒนา ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คณะครู-อาจารย์ ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ วัฒนทุกคนที่เป้นกำลังใจ ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อผู้วิจัยมีปัญหาและอุปสรรคในการทำปริญญานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดา-มารดา ครู-อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอน ให้ความเมตตาช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ปิยดา ละอองปลิว

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	2
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	3
	ตัวแปรที่ศึกษา	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
	เอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมกำป้องกันสารเสพติด.....	6
	ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม.....	6
	ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ.....	8
	ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมกำป้องกันโรค.....	8
	องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ.....	9
	ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม.....	10
	แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกำป้องกันสารเสพติด.....	12
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยบางประการที่ศึกษา	14
	ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด.....	14
	เจตคติต่อสารเสพติด	32
	สัมพันธภาพในครอบครัว.....	41
	สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน	46
	การตระหนักรู้ตนเอง.....	49
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	52
	งานวิจัยในต่างประเทศ	52
	งานวิจัยในประเทศ	53
	สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า	54
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	55
	ประชากร.....	55
	กลุ่มตัวอย่าง.....	55
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	56
	วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ.....	57
	ลักษณะแบบทดสอบและแบบสอบถาม	60

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ) การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	65
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	65
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	74
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	74
สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า	74
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	74
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	74
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล	75
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	76
อภิปรายผล	76
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก การสร้างเครื่องมือวิจัย	89
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	104
ประวัติย่อผู้วิจัย	113

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า จำแนกตามขนาดโรงเรียน.....	56
2	ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด	71
3	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่าง ปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด	72
4	ค่าน้ำหนักความสำคัญ (Score Weight) ค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ (β) และ ค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด	73
5	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ	90
6	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด	91
7	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด	92
8	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว.....	93
9	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน	94
10	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง.....	95
11	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด.....	96
12	ค่าความยาก(p)และค่าอำนาจจำแนก(r)รายชื่อของปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด.....	97
13	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด.....	98
14	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว	99
15	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน.....	100
16	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง.....	101
17	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด	102
18	ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของปัจจัยแต่ละด้าน.....	103

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	11
2 ลำดับขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบและแบบสอบถาม	57

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัญหาสารเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของทุกประเทศ หลายประเทศทั่วโลกกำลังประสบปัญหาสารเสพติด ซึ่งถือเป็นปัญหาระดับโลกที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และมีผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติทุกด้าน สำหรับประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังประสบกับปัญหาสารเสพติดอยู่เช่นเดียวกัน และจากการศึกษาของโสภา ชูพิชัยกุล และคณะ (2529 : 3) พบว่าผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่อยู่ในวัยรุ่น อายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาถึงอุดมศึกษาและเป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงอาจถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย สำหรับวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดมักเกิดจากหลายสาเหตุมีทั้งเกิดจากตัวนักเรียนเอง เช่น ความอยากรู้ อยากลอง ชอบเลียนแบบเอาอย่างเพื่อน หรือมีความผิดหวังสูง กลุ้มใจ เสียใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ และ เกิดจากสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย ฐานะทางเศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดู ฯลฯ โดยเฉพาะสาเหตุมาจากครอบครัวที่ขัดแย้งทางอารมณ์สูงระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น ตลอดจนการขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ ขาดความรักความอบอุ่น นอกจากนี้สถาบันการศึกษาที่วัยรุ่นมาชุมนุมกันวันละหลายๆ ชั่วโมง จะทำให้ได้รับคำบอกเล่าเรื่องราวของยาเสพติดจากเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน อาจเกิดพฤติกรรมท้าทายให้มาลองเพื่อให้เกิดความคึกคะนอง กลายเป็นพฤติกรรมรวมกลุ่มที่ผิดๆ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด การมั่วสุมทางเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และปัจจุบันพบว่ามีแหล่งขายยาเสพติดอยู่ภายในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษานั้นเอง ซึ่งนับว่าเป็นความล้มเหลวทางการศึกษาส่วนหนึ่งในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาสารเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษาเป็นปัญหาที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ก่อให้เกิดความสูญเสียทางสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพอนามัยของเยาวชน นักเรียนนักศึกษาที่ติดยาเสพติดต้องประสบกับความล้มเหลวในการศึกษาสุขภาพอนามัยเสื่อมโทรม เยาวชนจำนวนมากเสียนาคอดอันเนื่องมาจากปัญหาใช้สารเสพติด สถานศึกษาเกือบทุกแห่งต้องประสบปัญหาการใช้สารเสพติดของนักเรียนนักศึกษาในสังกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาและโรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐบาลและเอกชนที่มีนักศึกษาทั้งหมดอยู่ในวัยรุ่นที่คึกคะนอง แสวงหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ และเป็นเป้าหมายของขบวนการค้าสารเสพติดที่แอบแฝงเข้าไปในโรงเรียน นับวันปัญหาการใช้สารเสพติดในสถานศึกษายิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น หากไม่รีบดำเนินการป้องกันและแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นอันตรายที่บ่อนทำลายเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติและความเจริญก้าวหน้าของประเทศโดยส่วนรวม

ดังนั้นรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้พยายามศึกษาหาวิธีที่จะแก้ไขหรือลดการใช้ยาและสารเสพติดสำหรับวัยรุ่นในโรงเรียน ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ระบุไว้ว่า รัฐบาลได้กำหนดนโยบายหลักและแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยจะเน้นที่มาตรการป้องกันยาเสพติดเป็นสำคัญ สำหรับการแก้ปัญหาในพื้นที่ให้ดำเนินการในลักษณะผสมผสานระหว่างมาตรการป้องกันยาเสพติด มาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรการปราบปรามยาเสพติดและมาตรการควบคุมพืชเสพติดตามสภาพปัญหาในพื้นที่ และให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

กระทรวงศึกษาธิการได้ใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ ในการสกัดกั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติดมิให้เข้าสู่เยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักเรียน โดยกำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยสอดแทรกอยู่ในหน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต ในหน่วยย่อยเรื่อง ตัวเรา ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แยกเป็นบทหนึ่งเฉพาะ สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาและการใช้ยา และการป้องกันยาเสพติดอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชา พ013 สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีเนื้อหาเรื่องยาเสพติดในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 รายวิชา พ402 ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 รายวิชา พ504 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชา พ606 เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงลักษณะยาเสพติดชนิดต่างๆ และชี้ให้เห็นถึงโทษและอันตรายจากยาเสพติดนั้นๆ จนเกิดความกลัวเสียแต่เริ่มแรก ก็ได้ชื่อว่าเป็นการป้องกันเสียแต่ต้นเหตุ เพื่อไม่ให้เกิดผลยุ่งยากตามมาในภายหลัง ดังนั้นการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาที่ต้นเหตุปัญหายาเสพติดได้ส่วนหนึ่ง โดยให้มีการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติดอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เห็นโทษเห็นภัยของยาเสพติดและจากการรวบรวมข้อมูลของฝ่ายข้อมูลผู้ติดยาเสพติดกองบำบัดรักษา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2539 : 1) พบว่านักเรียนที่ติดยาเสพติดสูงสุดทั่วประเทศ คือนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนในชั้นนี้เป็นช่วงของวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและอารมณ์ มีปัญหาด้านการปรับตัวเข้ากับเพื่อน แผนการเรียนหรือสถานศึกษาแห่งใหม่ บุคคลเหล่านี้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติในอนาคต และเพื่อเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการป้องกันสิ่งเสพติดของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติดของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวของนักเรียน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษานำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยบางประการทางด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด เจตคติต่อสารเสพติด สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน การตระหนักรู้ตนเองของนักเรียนมีความสัมพันธ์และส่งผลมากน้อยเพียงใดกับพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ ครู-อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว อาจารย์ฝ่ายปกครอง บิดา-มารดาและผู้เกี่ยวข้อง ในการที่จะนำปัจจัยเหล่านี้ที่สัมพันธ์และส่งผลต่อพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติดของนักเรียน มาสร้างเสริมพัฒนานักเรียน เพื่อจะได้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี จำนวน 21 โรงเรียน มีห้องเรียนจำนวน 120 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 4,885 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี จำนวน 9 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 15 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 561 คน ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยบางประการ อันได้แก่
 - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด
 - 1.2 เจตคติต่อสารเสพติด
 - 1.3 สัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.4 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน
 - 1.5 การตระหนักรู้ตนเอง
2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สารเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีใดก็ตามซึ่งเมื่อบุคคลเสพหรือรับเข้าร่างกาย โดยการฉีด การสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่นติดต่อกันเป็นเวลานานหรือช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วจะก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ซึ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพและสังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ผู้เสพแสดงอาการลักษณะต่างๆ กัน คือ มีความต้องการที่จะเสพยาชนิดนั้นๆ ต่อเนื่องกันไป มีความต้องการเพิ่มปริมาณของยามากขึ้นทุกกระยะและมีภาวะการติดยาและอยากยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. พฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกในด้านการกระทำหรือปฏิบัติต่างๆ ด้านการป้องกันมิให้เกิดการเสพยาเสพติด และประพฤติปฏิบัติตนโดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติด หลีกเลี่ยงจากการชักชวนให้เสพยาเสพติด

3. ปัจจัยบางประการ หมายถึง ลักษณะที่นำมาศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ดังต่อไปนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด หมายถึง ลักษณะของการรู้จักและมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุการติดสารเสพติด อันตรายและโทษของการใช้สารเสพติด แหล่งความรู้และการป้องกันสารเสพติด

3.2 เจตคติต่อสารเสพติด หมายถึง ความรู้สึกด้านความเชื่อและศรัทธาของบุคคลที่มีต่อสารเสพติดว่าดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ

3.3 สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกันในด้านสมาชิกในครอบครัวรักใคร่กันดี สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น หรือสมาชิกในครอบครัวทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันเป็นประจำ

3.4 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่เพื่อนปฏิบัติต่อกัน ทั้งทางด้านส่วนตัวและด้านการเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ทางด้านการช่วยเหลือกัน การแลกเปลี่ยนความรู้สึกและปัญหาต่อกัน การเข้าใจความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น ความผูกพันและยอมรับซึ่งกันและกัน

3.5 การตระหนักรู้ตนเอง (Self – Awareness) หมายถึง การรู้ว่าตนกำลังรู้สึกอย่างไร ในขณะนั้น และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองได้อย่างถูกต้องและเปิดเผย รู้ว่าการเกิดอารมณ์ของตนเองมีสาเหตุมาจากสิ่งใดและจะมีผลต่อตนเอง ผู้อื่น และการปฏิบัติงานอย่างไร รู้สาเหตุของความวิตกกังวล ความคับข้องใจ มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา รู้จุดเด่น จุดด้อยเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเอง

4. ค่าน้ำหนักความสำคัญ หมายถึง ค่าที่แสดงถึงตัวแปรอิสระแต่ละด้านที่ส่งผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ (Score – Weight : b)

5. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ทางด้านสุขศึกษา จิตวิทยาและวัดผล ซึ่งประกอบด้วย ผู้ที่มีวุฒิปริญญาโท จิตวิทยาการศึกษา 1 ท่าน การวัดผลการศึกษา 4 ท่าน และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนวิชาสุขศึกษามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี 1 ท่าน รวมเป็น 6 ท่าน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษครั้งนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรม
การป้องกันสารเสพติด ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด
 - 1.1 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม
 - 1.2 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ
 - 1.3 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรค
 - 1.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ
 - 1.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
 - 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยบางประการที่ศึกษา
 - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด
 - 2.2 เจตคติต่อสารเสพติด
 - 2.3 สัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.4 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน
 - 2.5 การตระหนักรู้ตนเอง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยในประเทศ
4. สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมกำบังกันสารเสพติด

1.1 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม

คำว่าพฤติกรรมได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

ปฐม นิคมานนท์ (2525 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของอินทรีย์ที่บุคคลสามารถสังเกตเห็นได้ รู้ได้ หรือใช้เครื่องมือต่างๆ วัดหรือตรวจสอบได้ อาจจำแนกเป็น

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) เช่น เดิน วิ่ง กิน พูด เป็นต้น
2. พฤติกรรมภายใน (Covert behavior) เช่น การคิด การเต้นของหัวใจ การไหลเวียนของโลหิต เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 573) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมว่าเป็นการกระทำหรืออาการแสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า

ลิขิต กาญจนารักษ์ (2525 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมใดๆก็ตามของอินทรีย์ที่สังเกตได้โดยคนอื่นหรือโดยเครื่องมือของผู้ทดลอง เช่น เด็กรับประทานอาหาร ขี่จักรยาน พูด หัวเราะ และร้องไห้ กิริยาเหล่านี้กล่าวถึงพฤติกรรมทั้งสิ้น การสังเกตพฤติกรรมอาจทำได้โดยใช้เครื่องมือเข้าช่วย เช่น การใช้เครื่องตรวจคลื่นสมอง

ไพบุลย์ เทวรักษ์ (2529 : 4-6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง อากัปกิริยาทั้งหมดของบุคคล ทั้งที่เราสามารถสังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสโดยตรงหรือโดยอ้อมและทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ได้แก่ การนั่ง เดิน นอน ยืน อารมณ์โกรธ รักและฝัน เป็นต้น แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่บุคคลมีอยู่ในใจตนเองยากที่ผู้อื่นจะรู้ได้ถ้าเจ้าตัวไม่บอกหรือแสดงออกมาให้ปรากฏ เช่น การคิด การเข้าใจ การตัดสินใจ ฯลฯ
2. พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้วผู้อื่นสามารถสังเกตได้ เช่น เดิน พูด ทำงาน ฯลฯ นอกจากนั้นพฤติกรรมภายนอกบางอย่างจำเป็นต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยบันทึกพฤติกรรม เช่น เครื่องมือวัดคลื่นสมอง เป็นต้น

สุชาติ สุธรรมรักษ์ (2531 : 6-7) ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างของสิ่งมีชีวิต ในที่นี้จะเน้นการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะกระทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และไม่ว่าการกระทำนั้นผู้อื่นจะสังเกตเห็นได้หรือไม่ก็ตาม เช่น การเดิน การพูด การคิด การรับรู้ เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (External or overt behavior) เป็นพฤติกรรมที่เมื่อกระทำแล้วผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้
2. พฤติกรรมภายใน (Internal or covert behavior) เป็นพฤติกรรมที่เมื่อกระทำแล้วผู้อื่นไม่สามารถสังเกตเห็นได้

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2539 : 97-100) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง ปฏิบัติการต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกมาทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล โดยพฤติกรรมภายในนั้นเป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมภายนอกนั้นเป็นการแสดงออกให้เห็นสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การพูด การแสดงกิริยา การกระทำต่างๆ เป็นต้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2538 : 155) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ แต่สามารถวัดได้โดยใช้เครื่องมือพิเศษและสามารถบอกได้ว่า “มี” หรือ “ไม่มี” เช่น ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความสนใจ

อารี พันธุ์ณี (2538 : 15-16) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของอินทรีย์ที่บุคคลสามารถเห็นได้ รู้ได้ หรือใช้เครื่องมือวัด หรือตรวจสอบได้ โดยพฤติกรรมแบ่งออกเป็น

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้จากภายนอก มี 2 ลักษณะ คือ

1.1 พฤติกรรมแบบ Molar เป็นพฤติกรรมหน่วยใหญ่ที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือวัดและตรวจสอบ เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกาย การเดิน ยืน หัวเราะ เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมแบบ Molecular เป็นพฤติกรรมหน่วยย่อยที่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วยในการสังเกต เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การไหลเวียนโลหิต การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต เป็นต้น

2. พฤติกรรมภายใน (Covert behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถเห็นได้ชัดเจนด้วยตา จำเป็นต้องใช้เครื่องมือวัดและตรวจสอบ พฤติกรรมภายในมีดังนี้

2.1 ความรู้สึก (Feeling) หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เช่น การที่ลิ้นสัมผัสรสหวาน การมองเห็นแสงสว่าง การได้กลิ่นหอม เป็นต้น

2.2 การรับรู้ (Perceiving) หมายถึง การแปลความหมายหรือการตีความที่ได้จากการสัมผัส

2.3 การจำ (Remembering) หมายถึง ความสามารถในการสะสมสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ที่เคยผ่านเข้ามาแล้ว เก็บเป็นภาพไว้ได้และสามารถที่จะดึงออกมาได้ทุกครั้ง

2.4 การคิด (Thinking) และการตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลหรือสิ่งเร้าต่างๆ และวิเคราะห์หาสาเหตุและพิจารณาตัดสินใจ

ชาญชัย เรืองขจร (2540 : 68) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง ปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งที่แสดงออกให้สังเกตเห็นได้ เรียกว่า พฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมที่ไม่ได้แสดงออกให้สังเกตเห็นได้ เรียกว่าพฤติกรรมภายใน พฤติกรรมภายนอกมีทั้งพฤติกรรมหน่วยใหญ่ที่สังเกตเห็นได้โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือ เช่น การพูดคุย การร้องไห้ การเดิน การหัวเราะ เป็นต้น และพฤติกรรมที่เป็นหน่วยเล็กที่สังเกตเห็นได้ต้องอาศัยเครื่องมือ เช่น การทำงานของระบบกล้ามเนื้อในร่างกาย เป็นต้น

โกลเดนสัน (Goldenson, 1984 : 90) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมไว้ว่าเป็น การกระทำหรือตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล และเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอก รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่เป็นไปอย่างมีจุดหมาย สังเกตเห็นได้หรือเป็น กิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญมาแล้วหรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมหมายถึงการกระทำ หรือการตอบสนองของมนุษย์ที่สามารถสังเกตได้ หรือใช้เครื่องมือวัดได้โดยการกระทำหรือการตอบสนองนั้น เป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ผ่านการใคร่ครวญมาแล้วหรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว

1.2 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

สำหรับพฤติกรรมสุขภาพนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกระทำที่แสดงออกทางด้านร่างกายและ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุชาติ โสมประยูร (2525 : 44) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมสุขภาพว่า หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ทั้งในด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติและทักษะ โดยเน้นในเรื่องพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องพฤติกรรม

ธนวรรณ อัมสมบุญ (2532 : 11) ได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลซึ่งมีผลต่อสุขภาพของบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่นๆ รวมถึงการกระทำ หรือลดเว้นการกระทำในสิ่งที่เป็นผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพ ในรูปของความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติที่เป็นผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพ

นิภา มนูญปัจ (2528 : 20) กล่าวว่า พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สุจินต์ ปริษามารถ (2535 : 60) ได้ให้ความหมายของ พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติทางสุขภาพ และเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพมาก แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีพันธุกรรมและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี แต่ถ้าขาดซึ่งการปฏิบัติที่ดีและถูกต้องเหมาะสมแล้ว บุคคลนั้นจะมีสุขภาพที่ดีไม่ได้ และพฤติกรรมสุขภาพจะแสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความเชื่อถือ ความสนใจ การเห็นคุณค่า เป็นต้น

ชาญชัย เรืองขจร (2540 : 107) กล่าวว่า พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง พฤติกรรมที่ต้องตามหลักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทั้งในแง่ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำ

ก๊อด (Good. 1973 : 55-56) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมสุขภาพไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายใน (Covert behavior) และภายนอก (Overt behavior) ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ซึ่งรวมถึงสิ่งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ แต่สามารถวัดได้

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ แต่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือและพฤติกรรมสุขภาพที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

1.3 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรค

พฤติกรรมการป้องกันโรคเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกิดโรครุนแรง และมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ธนวรรณ อัมสมบุญ (2528 : 60) ได้ให้ความหมายว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคคือการกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลที่นำไปสู่การป้องกันโรค ส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคเป็นส่วนหนึ่งของ

พฤติกรรมสุขภาพซึ่งเป็นการดูแลตนเองในสภาวะปกติ เพื่อให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ ดังที่ มัลลิกา มัตติโก (2530 : 11-12) ได้กล่าวว่าพฤติกรรมที่ทำให้สุขภาพแข็งแรงนั้นมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การดูแลส่งเสริมสุขภาพ (Health maintenance) คือ การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงปราศจากความเจ็บป่วยและหลีกเลี่ยงอันตรายต่างๆ ที่จะส่งผลต่อสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพทุก 6 เดือน การออกกำลังกาย การควบคุมอาหาร เป็นต้น

2. การป้องกันโรค (Disease prevention) เป็นการกระทำเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย แบ่งระดับการป้องกันโรคได้ 3 ระดับ คือ

2.1 การป้องกันโรคเบื้องต้น (Primary prevention) เป็นการป้องกันตนเองจากการเกิดโรค เช่น การได้รับภูมิคุ้มกันโรค

2.2 การป้องกันตามความรุนแรงของโรค (Second prevention) เป็นการป้องกันที่มุ่งขจัดโรคให้หมดไปก่อนที่อาการของโรคจะรุนแรงขึ้น เช่น การตรวจและถ่ายภาพรังสีปอดในรายที่มีปัญหาของโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง เพื่อเป็นการป้องกันโรคมะเร็งปอด

2.3 การป้องกันการแพร่ระบาดของโรค (Tertiary prevention) เป็นการป้องกันโดยยับยั้งการแพร่กระจายของโรคจากผู้ป่วยไปสู่บุคคลอื่น

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการป้องกันโรค คือ การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลที่จะช่วยไม่ให้เกิดโรคร้าย และรวมถึงการส่งเสริมสุขภาพของบุคคลด้วย

1.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพนั้นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติและการเกิดพฤติกรรมนั้นเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน จึงมีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ดังที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2536 : 173-185) ได้แบ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่จะมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ได้แก่ วุฒิภาวะ การสนใจ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติทางสุขภาพของบุคคล ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เรียนไม่มีความต้องการที่จะเรียนหรือรับฟังข่าวสารต่างๆ ที่ส่งออกไป ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ก็จะไม่เปลี่ยนแปลง หรือเด็กที่มีวุฒิภาวะแตกต่างกันย่อมจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่เกี่ยวกับสุขภาพแตกต่างกันไป เป็นต้น

2. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มบุคคลในสังคม สถานภาพทางสังคม และวัฒนธรรม

สำหรับครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด พฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่มีอิทธิพลมาจากสถาบันครอบครัวมาก เช่น บางครอบครัวปลูกฝังนิสัยการไม่รับประทานผัก เนื้อสัตว์ หรือปลูกฝังการออกกำลังกาย รักษาความสะอาดของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย การรักษาความสะอาดของบ้าน กล่าวได้ว่า ถ้าพ่อ-แม่ คนเลี้ยงดู ส่งเสริมให้เด็กได้เกิดความเชื่อ มีค่านิยมที่ดีต่อสุขภาพปฏิบัติตนได้ถูกต้องในด้านที่จะส่งเสริมให้มีสุขภาพอนามัยดีแล้ว ก็จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาสุขภาพของประเทศในอนาคตได้อย่างมากส่วนกลุ่มบุคคลในสังคมจะมีอิทธิพลในการชักจูงให้คนมีพฤติกรรม

ที่คล้ายตามกันได้เพราะคนเราต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มสังคมที่เขาอยู่ด้วยแต่สถานภาพทางสังคมนั้นถ้าบุคคลมีสถานภาพที่แตกต่างกันของบุคคลมีผลทำให้พฤติกรรม สุขภาพของบุคคลแตกต่างกัน เช่นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขย่อมมีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรคดีกว่าประชาชนโดยทั่วไปและวัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดวิถีการครองชีวิต วิถีความคิด ความเชื่อ ประเพณี กฎ ข้อบังคับและอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพอย่างมาก นอกจากนี้อิทธิพลของวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสุขภาพได้เป็นอย่างมาก เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บางชุมชนเมื่อมีไข้สูง อาจนิยมรักษาโดยทางเวทมนต์ เช่น การเป่าคาถา อาคม หรือหญิงหลังคลอดจะห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ทุกชนิด หรือชาวบ้านนิยมดื่มน้ำจากบ่อมากกว่าน้ำดื่ม เป็นต้น

3. องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ เศรษฐกิจของประชาชนมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนจากอิทธิพลขององค์ประกอบด้านเศรษฐกิจคือ สถิติการเกิดโรคที่เกิดจากการติดเชื้อจะพบในกลุ่มประชาชนที่ยากจนมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะปานกลางหรือร่ำรวย แต่สำหรับกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจดีมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับโรคเรื้อรังบางอย่าง เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น

4. องค์ประกอบทางการศึกษามีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ระดับการศึกษามีผลทำให้พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลแตกต่างกัน โดยทั่วไปบุคคลที่มีการศึกษาสูงจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องทางด้านสุขภาพอนามัยดีกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ เพราะผู้ที่มีการศึกษาดีจะมีอาชีพที่มีรายได้สูงซึ่งจะมีผลดีต่อพฤติกรรมสุขภาพด้วย

5. องค์ประกอบทางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ เพราะนโยบายของประเทศจะชี้ให้เห็นถึงจำนวนและความเพียงพอของบริการการรักษาพยาบาล กิจกรรมการสุศึกษาที่จัดให้กับประชาชน กฎหมายหรือข้อบังคับที่จะมีผลต่อสุขภาพบางอย่าง

1.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนมีอยู่หลายวิธี แต่ละวิธีก็มีแนวคิดและหลักการแตกต่างกันออกไปเพราะพฤติกรรมของคนเกิดจากหลายสาเหตุ ดังนั้นการปลูกฝังและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนโดยเฉพาะพฤติกรรมสุขภาพจะเกิดขึ้นหรือไม่และเป็นไปในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการด้วยกัน (สมจิตต์ สุพรรณทัศน์, 2526 : 121-130)

1. วุฒิภาวะ เป็นพัฒนาการตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

2. ยาเสพติด สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน

3. พันธุกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดหรือการแสดงออก ซึ่งต้องอาศัยระดับสติปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งมาจากบิดามารดาหรือบรรพบุรุษ โรคบางอย่างสามารถถ่ายทอดกันทางพันธุกรรม

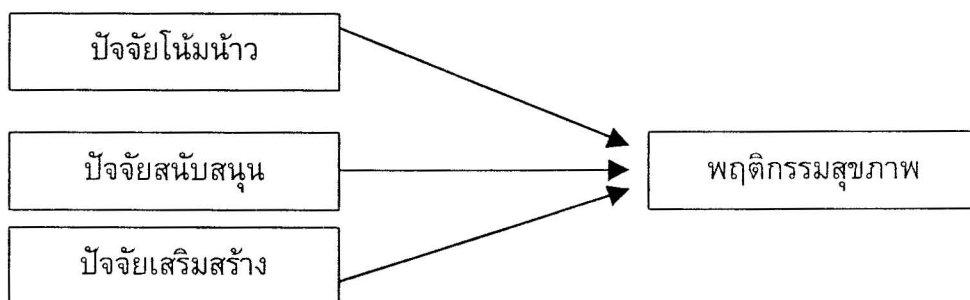
4. การเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลเพราะพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้แล้วจึงเปลี่ยนพฤติกรรม

ส่วนธนวรรธน อิมสมบุรณ (2528 : 24-26) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อให้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยโน้มน้าว (Predisposing Factors) เป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลโดยตรง ซึ่งอยู่ในลักษณะของความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติ การเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยโน้มน้าวให้อยู่ในระดับที่เอื้ออำนวยให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ได้นั้น ต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่แรกเริ่มของการเรียนรู้ ซึ่งอาจได้รับจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว หรือจากสังคมแวดล้อมต่างๆ ไป

2. ปัจจัยสนับสนุน (Enabling Factors) ได้แก่ สภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้แต่ละบุคคลได้มีโอกาสกระทำการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดอย่างพอเพียงเหมาะสมและต่อเนื่องจนเกิดการพัฒนามาเป็นทักษะและพฤติกรรมอย่างถาวร เช่น การจัดสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบโครงการสุขภาพตามระดับการเรียนรู้ ความชำนาญ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพให้เกิดขึ้นได้โดยมีปัจจัยอื่นๆ เป็นแรงเสริม

3. ปัจจัยเสริมสร้าง (Reinforcing Factors) ได้แก่ ตัวบุคคลต่างๆ ในครอบครัว โรงเรียน และสังคมสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีบทบาทในการสั่งสอนอบรม ชักจูง ดุแล กระตุ้นเตือน หรือมีปฏิสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้กระทำหรือตัดสินใจปฏิบัติในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยใช้การตัดสินใจของตนเองที่ได้รับแรงโน้มน้าวและกำลังสนับสนุนจากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพอสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

สำหรับประภาเพญ สุวรรณ (2536 : 202 – 204) ได้แบ่งรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงโดยการถูกบังคับ (Compliance) การเปลี่ยนแปลงชนิดนี้ผู้ที่เปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนเฉพาะการปฏิบัติเท่านั้น ส่วนแนวคิดความเชื่อยังคงไม่เปลี่ยนแปลง การบังคับนั้นอาจจะเป็นลักษณะของระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย หรืออาจจะเป็นการบังคับจากตัวบุคคลโดยตรงเนื่องจากตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่า หรือมีบทบาทที่สามารถจะบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตัวบุคคลได้

2. การเปลี่ยนแปลงโดยการเลียนแบบ (Identification) การเลียนแบบเป็นภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น ซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลจากการที่เขาต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือที่พึงพอใจระหว่างตัวเขากับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมาเป็นของตน หรือแลกเปลี่ยน

บทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลมักจะเชื่อในสิ่งที่เขาได้รับมาปฏิบัติหรือเลียนแบบนั้น จากการเลียนแบบนี้ การปฏิบัติ เจตคติ และความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ จะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งมาเราให้เกิด การเลียนแบบนั้นว่าเป็นที่ดึงดูดความสนใจและความเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน

3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เนื่องจากเห็นความสำคัญของสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงแบบนี้เกิดเนื่องจากสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงกับความต้องการภายในของบุคคลนั้น ตรงกับค่านิยม ความต้องการของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง โดยกระบวนการนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่เขาถืออยู่เดิม การเปลี่ยนแปลงชนิดนี้ พบว่านอกจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติแล้ว ความรู้ และเจตคติ ของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทั้งในครอบครัว ในโรงเรียน และสังคมภายนอก รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำของแต่ละบุคคล มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสิ้น

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดมีผู้ให้ความเห็น ดังนี้

ปรีชา จำปารัตน์ (2522 : 3-5) กล่าวว่า การป้องกันปัญหาสารเสพติดนั้นมีหลายวิธีด้วยกัน นับตั้งแต่การควบคุมการใช้สารเสพติดที่ผิดกฎหมายอย่างเข้มงวด โดยการกำหนดโทษและลงโทษอย่างรุนแรง นอกจากนั้นก็อาจจะรวมถึงการควบคุมและกำจัดเขตการใช้ยาเคมีบางประเภท ซึ่งเป็นสารที่จำเป็นในการผลิตสารเสพติด การทำลายหรือปลูกพืชทดแทนพืชเสพติด การตรวจสอบสภาพและการตรวจสอบสารเสพติดจากร่างกายของผู้สงสัยหรือผู้มีแนวโน้มว่าจะติดยาเสพติดเหล่านี้ เป็นวิธีในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสารเสพติดขึ้นทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังมีการดำเนินงานในแนวนโยบายอันเกี่ยวกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การสนับสนุนเยาวชนให้เล่นกีฬาและเพลิดเพลินกับงานอดิเรกต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ การให้คำปรึกษาแนะนำ และฝึกให้เยาวชนรู้จักตัดสินใจอย่างถูกต้อง เมื่อมีปัญหาชีวิตโดยไม่หันเหไปหาสารเสพติดเป็นทางออกหรือเป็นทางแก้ รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาสภาพครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเยาวชน

อรเพ็ญ นาควัชระ (2526 : 167) กล่าวว่า การป้องกัน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ต่อเนื่องและสัมพันธ์ระหว่างกัน และจากการให้บุคคลใดๆ ระวังการกระทำในสิ่งที่ได้ทำมาแล้วโดยวิธีการกักขัง การบำบัดรักษา การสั่งการไปจนถึงการไม่ส่งเสริมในการริเริ่มใดๆ ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมซึ่งไม่เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (เรื่องชัย บุญศักดิ์. 2527 : 38 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2524 : 5-9) ได้เสนอ แนวคิดในการป้องกันยาเสพติดโดยเน้นในกลุ่มเยาวชน ดังนี้

1. ควรจะได้มีการฝึกอบรมเยาวชนตั้งแต่วัยเริ่มต้นของชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว และสถาบันทางการศึกษาเพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีเพื่อมิให้เบี่ยงเบนไปจากสังคม

2. ควรจะใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา

3. ควรสร้างความสำเร็จในชีวิตให้กับเด็ก

ได้ง่าย

ที่ถูกต้อง

4. สร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจของเด็กให้เข้มแข็ง เพื่อไม่ให้ถูกชักจูงไปใช้ยาเสพติด
5. ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องการป้องกันยาเสพติด เพื่อหาแนวทางในการป้องกัน
6. ป้องกันสกัดกั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติด

สุทิน เนียมพลับ (2529 : 106-111) ได้เสนอแนวคิดในการป้องกันยาเสพติดตามแนวคิดของนักจิตวิทยาชื่อ เฮเลน โนว์ลิส (Helen Nowlis) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานด้านยาเสพติด ซึ่งเป็นรูปแบบที่คำนึงถึงองค์ประกอบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน สิ่งแวดล้อม และตัวยา ดังนี้

1. รูปแบบศีลธรรม-กฎหมาย มีแนวความคิดดังนี้
 - 1.1 ยาเป็นตัวละครสำคัญ แบ่งเป็นประเภทกฎหมายและผิดกฎหมาย
 - 1.2 วิธีการที่จะยับยั้งได้ก็คือ การควบคุมการจำหน่ายยา การลงโทษผู้ค้ายา การออกคำเตือนเกี่ยวกับอันตรายของยา เป็นต้น
 - 1.3 เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น บทลงโทษกรณีซื้อขาย เสพ หรือมีไว้ในครอบครอง
2. รูปแบบสุขภาพอนามัย มีแนวความคิดดังนี้
 - 2.1 เน้นเรื่องอันตรายของตัวยามากกว่าอาการติดยา
 - 2.2 ใช้วิธีการลดปัญหาโดยการควบคุมยาไม่ให้หาซื้อได้ง่าย
 - 2.3 เผยแพร่ข่าวสารถึงพิษภัยของการใช้ยา ทั้งต่อตัวเองและสังคม
3. รูปแบบจิตวิทยา-สังคม มีแนวความคิดดังนี้
 - 3.1 “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งสาม
 - 3.2 เน้นที่ตัว “คน” และบทบาทขององค์ประกอบทางสังคม
 - 3.3 หาเหตุผลและความจำเป็นที่บุคคลต้องใช้ยา
 - 3.4 การให้ข้อมูลเพื่อป้องกันการใช้นั้นมีความสำคัญรองลงมาจากการพิจารณาความต้องการทางด้านส่วนตัวและสังคมของบุคคลซึ่งหันไปใช้ยาเป็นเครื่องทดแทน
4. รูปแบบสังคม-วัฒนธรรม มีแนวความคิดดังนี้
 - 4.1 เน้นบุคคลเป็นตัวละครสำคัญ
 - 4.2 เน้นโครงสร้างของพฤติกรรมบุคคล ซึ่งมีสาเหตุมาจากโครงสร้างของสังคม
 - 4.3 แนวการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นผลมาจากวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา
 - 4.4 แก้ปัญหาโดยการปรับโครงสร้างของสังคมและวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลให้เกิดความสอดคล้อง

จากการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในการป้องกันสารเสพติด สรุปได้ว่า การป้องกันหมายถึง การให้การศึกษาและข้อมูลที่ถูกต้องแก่เยาวชนและประชาชน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ให้โทษ เช่น สาเหตุของการติดสิ่งเสพติดให้โทษ โทษและพิษภัยของสิ่งเสพติดให้โทษ โดยมีสถาบันในทาง

สังคมที่สำคัญได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันในทางการศึกษา และสถาบันในทางศาสนา ซึ่งมีส่วนในการต่อต้านยาเสพติด

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยบางประการที่ศึกษา

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

2.1.1 ความหมายของสารเสพติด (Narcotic Drugs)

สารเสพติดมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายอาชีพ มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันตามความเกี่ยวพันของสารเสพติดที่มีต่อวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

กรมการฝึกหัดครู (2520 : 29) ให้ความหมายของสิ่งเสพติดให้โทษว่า คือ ยาหรือสารเคมีซึ่งบุคคลเสพเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีหนึ่งวิธีใดก็ตามติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทำให้มีผลต่อร่างกาย จิตใจของผู้ใช้เกิดสภาพเป็นพิษเรื้อรัง ประกอบด้วยลักษณะพิเศษ 4 ประการ คือ

1. มีความปรารถนาหรือความต้องการอย่างแรงที่จะต้องเสพต่อไปอีก
2. มีความโน้มเอียงที่จะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่เสพให้สูงขึ้นทุกขณะ
3. ถ้าถึงเวลาไม่ได้เสพยาจะทำให้ผู้เสพเกิดอาการอยากยาหรือขาดยา
4. ยาที่เสพนั่นจะทำลายสุขภาพของผู้ที่เสพทั้งร่างกายและจิตใจ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ W.H.O.) (กรมการฝึกหัดครู.2525 : 84-85) ได้ให้ความหมายของสิ่งเสพติดให้โทษว่า หมายถึงสารใดก็ตามเมื่อรับเข้าสู่ร่างกายแล้ว โดยการ กิน ฉีด สูบ หรือดม จะทำให้มีผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้ใช้สารนั้น ซึ่งลักษณะของการใช้ยามีดังต่อไปนี้

1. ผู้ใช้ยา ต้องเพิ่มขนาดของยาตลอดเวลา
2. เมื่อหยุดใช้ยา จะทำให้เกิดอาการอดยา
3. ผู้ที่ใช้ยา เป็นเวลานานจะเกิดมีความต้องการยามากขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ
4. ผู้ที่ใช้ยาเป็นเวลานาน ยาจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพผู้อื่น

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (กรมการฝึกหัดครู. 2525 : 125) ได้ให้คำนิยามของสิ่งเสพติดให้โทษว่า หมายถึง ยาหรือสารเคมีใดก็ตามซึ่งเมื่อบุคคลเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกายโดยการ ฉีด สูบ กิน หรือดม หรือวิธีการอื่นติดต่อกันเป็นเวลานานหรือชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วจะก่อให้เกิดเป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพและสังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ผู้เสพแสดงออกซึ่งลักษณะต่างๆ กัน คือมีความต้องการที่จะเสพยาชนิดนั้นๆ ต่อเนื่องกันไป มีความต้องการเพิ่มปริมาณของยามากขึ้นทุกขณะ และมีภาวะเป็นการติดยาและอยากยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ส่วนยาเสพติดตามความหมายของพระราชบัญญัติยาเสพติด พุทธศักราช 2522 ซึ่งปรากฏในมาตรา 4 กำหนดไว้ดังนี้ (เรื่องชัย บุญศักดิ์. 2527 : 13 ; อ้างอิงจาก เสถียร วิชัยลักษณ์. 2522 : 2) ยาเสพติดหมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือประการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดดังกล่าวด้วย

ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้าน บางตำรากฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดผสมอยู่

สารเสพติดในความหมายของกรมพลศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 19) หมายถึง สารเสพติดที่เข้าสู่ร่างกายครั้งละเล็กน้อยติดต่อกันเป็นเวลานาน เกิดความรู้สึกสบายหายปวดเมื่อย หายเครียด มีความกระปรี้กระเปร่า เคลิบเคลิ้มเป็นสุข มีผลทำให้ผู้ใช้ติดใจมีความต้องการเสพยา และในที่สุดต้องใช้ประจำขาดไม่ได้ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้

จากที่มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “สารเสพติด” พบว่ามีความหมายพอสรุปได้ว่า สารเสพติด หมายถึง สารที่เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ เมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆ เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกัน ทำให้บุคคลที่เสพยาเสพติดมีอาการดังนี้ บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้น ทางด้านร่างกาย จิตใจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สุขภาพของผู้เสพติดเสื่อมโทรมลง เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพยาจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพนั่น

2.1.2 ประเภทของสารเสพติด

การแบ่งประเภทของสิ่งเสพติดให้โทษ ได้มีผู้แบ่งหลายแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกันไป ดังเช่น

สุชาติ โสมประยูร (2521 : 188) แบ่งประเภทของสิ่งเสพติดให้โทษเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. สิ่งเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือสิ่งเสพติดที่สกัดจากพืชบางชนิด เช่น ฝิ่น กัญชา พืชกระท่อม โคเคอิน ซึ่งอาจจะนำมาเปลี่ยนแปลงแปรธาตุต่อไปอีกด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น การแปรธาตุฝิ่นเป็นมอร์ฟีน เฮโรอินและโคเคอิน เป็นต้น

2. สิ่งเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือสิ่งเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี ซึ่งนำมาใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ เพราะมีสารที่ทำให้เสพติดผสมอยู่ เช่น เพธิดีน (Pethedene) ไฟเซปโตน (Phyceptone) เป็นต้น

3. สิ่งเสพติดเป็นนิสัย (Habitual Drugs) คือสิ่งเสพติดบางจำพวกที่เมื่อเสพยาบ่อยครั้งจะเกิดอาการเสพติดเป็นนิสัย เช่น บาบิทูเรต ซึ่งเป็นยาจำพวกกระตุ้นประสาท หรือแอมเฟตามีน ซึ่งเป็นยาประเภทกระตุ้นประสาท เป็นต้น

เรืองชัย บุญศักดิ์ (2527 : 15-17) แบ่งประเภทของสารเสพติด ดังนี้

1. แหล่งที่มา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 สารเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) เป็นสารเสพติดที่สกัดได้จากพืชบางชนิดหรือจะนำมาแปลงด้วยกรรมวิธีอื่นๆ เพื่อให้สะดวกสบายต่อการใช้ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอิน ใบกระท่อม กัญชา เป็นต้น

1.2 สารเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) เป็นสารเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยวิธีทางเคมีและนำมาแทนสารเสพติดที่ได้จากธรรมชาติ เพราะมีสารเคมีบางชนิดมีสิ่งเสพติดผสมอยู่ เช่น แอลเอส ดี , เมธาโดน , เพธิดีน , ไฟเซปโตน เป็นต้น

2. การออกฤทธิ์ของสารเสพติดที่มีผลต่อระบบประสาทของร่างกาย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทได้แก่

2.1 ประเภทกดประสาท (Depressants) เป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ในทางกดหรือระงับประสาท รวมทั้งยาจำพวกบาร์บิทูเรทและยานอนหลับ สารเสพติดส่วนมากเป็นพวกกดประสาท เช่น ผีน มอร์ฟิน

2.2 ประเภทกระตุ้นประสาท (Stimulants) เป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ในทางกระตุ้นเร่งเร้าประสาทและสมองในขณะที่ยาออกฤทธิ์ เช่น แอมเฟตามีน โคคาอีน คาเฟอีน เป็นต้น

2.3 ประเภทหลอนประสาท (Hallucinagenic) เป็นยาจำพวกที่ทำให้เกิดความรู้สึกในทางสัมผัสประสาทโดยไม่มีสิ่งเกิดขึ้นจริง เป็นการหลอนตัวเอง เช่น แอล เอส ดี , ดี เอ็ม ที , เอส ที พี และ เมสคาลีน เป็นต้น

2.4 ประเภทออกฤทธิ์หลายอย่าง (Mixed) สารเสพติดหลายประเภทที่เสพแล้วจะออกฤทธิ์ทำให้เกิดประสาทหลอนเกิดความผิดปกติทางสายตา หรือสารเสพติดประเภทแอลกอฮอล์ ถ้าเสพน้อยจะกระตุ้นประสาท แต่ถ้าเสพมากจะกดประสาท เป็นต้น

3. ทางกายภาพ แบ่งสารเสพติด ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

3.1 ประเภทผื่นและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผื่น เช่น มอร์ฟิน เฮโรอีน โคเคน ตลอดจนสารสังเคราะห์อื่นๆ ที่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันได้แก่ เฟซติน เมธาโดน ไฟเซปโตน

3.2 ประเภทกดประสาทหรือยากล่อมประสาท เช่น ฟีนอบาไรเตท พาราตีไฮด์ กูลตาไมค์ และเมตาบูบาโบล

3.3 ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน โคคาอีน และไบกะท่อม

3.4 ประเภทหลอนประสาท เช่น กัญชา แอลเอสดี ดีเอ็มดี เมสคาลีน และเห็ดบางชนิด

3.5 สารระเหยชนิดต่างๆ เช่น เบนซิน ทินเนอร์ น้ำมันผสมสี น้ำยาซักแห้ง และกาวบางชนิด

3.6 แอลกอฮอล์ เช่น เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ เช่น เบียร์ เหล้า กระแฉ่

4. องค์การอนามัยโลก แบ่งสารเสพติดออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

4.1 ประเภท มอร์ฟิน เช่น ผื่น ผลิตภัณฑ์จากผื่น มอร์ฟิน อนุพันธ์ของมอร์ฟิน เช่น เฮโรอีน รวมทั้งสารสังเคราะห์ที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน เช่น Pethidine , Methadone , Detromoramide ฯลฯ

4.2 ประเภทบาร์บิทูเรท เช่น Bentobarbitone , Anyobabitone , Oninailasliks , Barbiturates ชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงพวก Paraldehyde , Charalhydrate , Hyprobamate

4.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น Ethyl alcohol , เบียร์ , สุรา , ไวน์ เป็นต้น

4.4 ประเภทแอมเฟตามีน เช่น Amphetamine , Dexamphetamine

4.5 ประเภทโคเคน เช่น ไบโคคาและโคเคน

4.6 ประเภทกัญชา เช่น ใบกัญชา และยาจากยอดดอกกัญชา

4.7 ประเภทใบกระท่อม เช่น ใบกระท่อม

4.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น เห็ดขี้ควาย , ลำโพง , Lysergic acid , Dimethyltryptamine , Atropine drugs เป็นต้น

5. พระราชบัญญัติสารเสพติด พ.ศ. 2522 แบ่งสารเสพติดเป็น 5 ประเภท ดังนี้

5.1 ประเภท 1 สารเสพติดชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน อาซีทอร์ฟิน เป็นต้น

5.2 ประเภท 2 สารเสพติดทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคคาอีน โคเคอีนและฝิ่น

5.3 ประเภท 3 สารเสพติดที่มีสารเสพติดประเภทที่ 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ตามมาตรา 43 เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน เป็นต้น

5.4 ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตสารเสพติดประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาซาโคแอนไฮโดรต์ อาเซทิลคลอไรด์ เป็นต้น

5.5 ประเภท 5 สารเสพติดที่มีได้อยู่ภายในประเภท 1 ถึง 4 เช่น กัญชา ฝิ่น กระท่อม เป็นต้น

ประจัน มณีนิล (โสภา ชูพิชัยกุล. 2530 : 17-19 ; อ้างอิงจาก ประจัน มณีนิล. 2529 : 29-30) ได้แบ่งประเภทของสิ่งเสพติดตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

ก. แบ่งตามลักษณะของการกำเนิด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งเสพติดธรรมชาติ เช่น ฝิ่น กัญชา กระท่อม เป็นต้น

2. สิ่งเสพติดสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท ยาหลอนประสาท เป็นต้น

ข. แบ่งตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกายของมนุษย์ ดังนี้

1. ยากดประสาทสมอง ได้แก่ เฮโรอีน มอร์ฟิน เหล้าแห้ง

2. ยากระตุ้นประสาทสมอง ได้แก่ แอมเฟตามีน ใบกระท่อม จะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ทำให้เกิดความตื่นตัวและกระวนกระวาย

3. ยาหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี เมสคาลีน ทำให้เกิดประสาทหลอนเห็นภาพผิดไปจากปกติ

4. ยาที่ออกฤทธิ์หลายอย่าง ทั้งกดประสาท กระตุ้นประสาท และประสาทหลอน เช่น กัญชา

ค. แบ่งตามลักษณะของสาร ซึ่งในวงการแพทย์ใช้อยู่ แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ

1. ยาเสพติดประเภทฝิ่นและผลิตภัณฑ์ที่มาจากฝิ่น เช่น มอร์ฟิน ทิงเจอร์ฝิ่น เฮโรอีน โคเคอีน ตลอดจนสารสังเคราะห์อื่นๆ ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน เช่น เฟรดิน เมธาโดน เป็นต้น

2. ยากดประสาท ในวงการแพทย์ เรียกว่า ยากล่อมประสาท ซึ่งฟังแล้วน่ารับประทานเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่จริงเป็นยากดประสาท ที่จะไปออกฤทธิ์ต่อระบบสมองส่วนกลางโดยตรง ยาประเภทนี้มีอยู่หลายอย่าง เช่น ฟิโนบาปีทอน เซโดโคนาลหรือเหล้าแห้ง ซอลเนอร์ลูวาล รวมทั้ง ยานอนหลับอื่นๆ และยาสังเคราะห์ใหม่ ๆ เช่น กลูตาไมล์และเมตาควาโลน

3. ยากระตุ้นประสาท ได้แก่ แอมเฟตามีน โคเคอิน ไบโกระท่อม เป็นต้น
4. ยาหลอนประสาท ได้แก่ กัญชา แอลเอสดี ดีเอ็มที เอสทีพี และเห็ดบางชนิด
ยาประเภทนี้จะออกฤทธิ์ทำให้ประสาทรับรู้ของร่างกายผิดแปลกไปจากเดิม
5. สารระเหยชนิดต่างๆ เช่น เบนซิน ทินเนอร์ และกาวติดเครื่องใช้ต่างๆ
6. แอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ เป็นต้น ซึ่งเพียงจะได้รับการจัดสรรเข้าอยู่ในพวก
สิ่งเสพติดเมื่อไม่นานมานี้เอง นอกจากนี้บุหรี่ยังถือว่าเป็นสิ่งเสพติดด้วย เนื่องจากเข้าลักษณะของสิ่งเสพติด
ที่ว่าเมื่อหยุดใช้สารจะเกิดอาการอดสาร

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 3-4) ได้แบ่งประเภทของสิ่งเสพติดว่า ถ้าแบ่งตามแหล่งเกิด
ของยาได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งเสพติดธรรมชาติ เช่น ฝิ่น กัญชา กระท่อม เป็นต้น
2. สิ่งเสพติดสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท เป็นต้น

แต่ถ้าจะแบ่งสิ่งเสพติดออกตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกายก็แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ยากดประสาท ทำให้ประสาทและสมองมีนชา อารมณ์จิตใจเฉื่อยชา และกล้ามเนื้อ
หย่อนคลาย เช่น ฝิ่น อนุพันธ์ของฝิ่น เฮโรอีน และยานอนหลับ เป็นต้น
2. ยากระตุ้นประสาท ทำให้ประสาทและสมองตื่นตัว กระวนกระวาย ได้แก่ ไบโกระท่อม
แอมเฟตามีน ยาขยัน เป็นต้น
3. ยาหลอนประสาท ทำให้ประสาทหลอน เห็นภาพผิดไปจากปกติ ความรู้สึกสัมผัส
แปรปรวน ได้แก่ เอสทีพี แอลเอสดี เป็นต้น

4. ยาที่ออกฤทธิ์ผสมผสานกัน ยาเสพติดบางชนิดเมื่อเสพปริมาณน้อยจะออกฤทธิ์กระตุ้น
ประสาท และต่อมากจะกดประสาทแต่ถ้าเสพปริมาณมากขึ้นอีกจะทำให้เกิดประสาทหลอนได้ เช่น กัญชา

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นพบว่า มีการแบ่งประเภทของสิ่งเสพติดให้โทษไว้หลาย
ประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการแบ่ง ซึ่งสรุปได้ว่าการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- ก. แบ่งตามแหล่งกำเนิดของสารจะจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งเสพติดธรรมชาติและ
สิ่งเสพติดสังเคราะห์
- ข. แบ่งตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อร่างกายจะแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ประเภทยากดประสาท
ประเภทยากระตุ้นประสาท ประเภทยาหลอนประสาท และประเภทยาที่ออกฤทธิ์ผสมผสานกัน
- ค. แบ่งตามลักษณะของสารที่ใช้ในวงการแพทย์ จะแบ่งเป็น 6 ประเภท คือ ยาเสพติด
ประเภทฝิ่นและผลิตภัณฑ์ที่มาจากฝิ่น ยากดประสาท ยากระตุ้นประสาท ยาหลอนประสาท สารระเหยชนิด
ต่างๆ และแอลกอฮอล์

2.1.3 ลักษณะของสารเสพติด

การแพร่ระบาดของสารเสพติด และชนิดของสารเสพติดให้โทษที่แพร่ระบาดในปัจจุบัน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2537 : 2-14) ได้ระบุไว้ดังต่อไปนี้

ฝิ่น (Opium) มีลักษณะทั่วไปคือ ต้นฝิ่นเป็นพืชล้มลุก นิยมปลูกกันทางภาคเหนือของ
ประเทศไทย เนื้อฝิ่นได้มาจากยางที่กรีดจากผล (กระเปาะ) ฝิ่นมีสีน้ำตาล กลิ่นเหม็นเขียว รสขม เรียกว่า

ผื่นดิบและหากนำผื่นดิบมาต้ม เคี้ยวหรือหมัก จะได้ผื่นที่มีสีน้ำตาลไหม้ ปนดำ มีรสมขมเฉพาะตัว เรียกว่า ผื่นสุก ทั้งผื่นดิบและผื่นสุกมีฤทธิ์ในการกดประสาท ในอดีตทางการแพทย์ใช้เป็นยาระงับอาการปวด โรคท้องเดินและไอ ขณะที่เสพผื่นเข้าสู่ร่างกายจะมีอาการจิตใจเลื่อนลอย ซึม ง่วง พุดจาวกไปวนมา อารมณ์ดี ความคิดและการตัดสินใจเชื่องช้า ผู้ที่เสพผื่นติดต่อกันเป็นเวลานาน สุขภาพร่างกายจะทรุดโทรม ตัวซีดเหลือง ชูบผอม ดวงตาเหม่อลอย ริมฝีปากเขียวคล้ำ อ่อนเพลียง่าย ซึมเศร้า ง่วงเหงา หาวนอน เกียจคร้านไม่รู้สึกรู้สีกว่า ชีพจรเต้นช้า อารมณ์แปรปรวนง่ายพุดจาวไม่อยู่กับร่องกับรอย ความจำเสื่อม และหากไม่ได้เสพเมื่อถึงเวลาจะมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียวง่ายบางรายมีอาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรง ดิ้นทุรนทุราย น้ำมูกน้ำตาไหล ม่านตาขยายผิดปกติ ปวดตามกล้ามเนื้อตามกระดูก ปวดบิดในท้อง อย่างรุนแรงอาเจียน อาจชักและหมดสติ

มอร์ฟีน (Morphine) เป็นสารประกอบอินทรีย์ประเภทอัลคาลอยด์มีสูตร $C_{17}H_{19}O_3N$ ที่สกัดได้จากฝิ่น มีลักษณะเป็นผงสีขาวนวล สีครีม สีเทา ไม่มีกลิ่น รสขม ละลายน้ำง่าย มีฤทธิ์ในการกดประสาทและสมองรุนแรงกว่าฝิ่น ประมาณ 8-10 เท่า เสพติดได้ง่าย มีลักษณะต่างกัน เช่น อาจเป็นเม็ดยา เป็นผล เป็นแท่งสีเหลี่ยม มีเครื่องหมาย 999 หรือ OK เป็นสัญลักษณ์ และชนิดน้ำบรรจุหลอด ผู้เสพยาเสพติดมอร์ฟีนระยะแรกฤทธิ์ของมอร์ฟีนจะช่วยลดความวิตกกังวลคลายความเจ็บปวดต่างๆ ตามร่างกาย ทำให้มีอาการง่วงนอนและหลับง่าย และหากเสพยาจนเกิดอาการติดฤทธิ์มอร์ฟีนจะทำให้ผู้เสพยามีอาการเหม่อลอย เชื่องซึม จิตใจเลื่อนลอย เกียจคร้าน ไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบกายสุขภาพร่างกายฝ่ายผอม ทรุดโทรม และเมื่อไม่ได้เสพยาจะเกิดอาการกระวนกระวาย ความคิดสับสน พฤติกรรมก้าวร้าว หงุดหงิดง่าย วิตกกังวล หวาดระแวง หือ นอนไม่หลับ ปวดท้อง คลื่นไส้อาเจียน บางคนอาจชักและหมดสติในที่สด

เฮโรอีน (Heroin) เป็นสารประกอบอินทรีย์ประเภทอนุพันธ์ของมอร์ฟีนมีสูตร $C_{17}H_{17}NO(C_2H_3O_2)_2$ เป็นสารเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงประเภทหนึ่ง เฮโรอีนได้จากการสังเคราะห์ตามกรรมวิธีทางเคมีฤทธิ์ของเฮโรอีนมีความรุนแรงกว่ามอร์ฟีน ประมาณ 4-8 เท่า และรุนแรงกว่าฝิ่นประมาณ 30-80 เท่า เฮโรอีนที่แพร่ระบาดในปัจจุบันมี 2 ชนิด คือ

1. เฮโรอินบริสุทธิ์หรือเฮโรอินเบอร์ 4 มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาวนิยมนิยมเรียกว่า ผงขาว ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอินสูงถึง 90-95 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีกลิ่น รสขมจัด มักบรรจุอยู่ในถุงห่อกระดาษพลาสติก หรือหลอด ฯลฯ

2. เฮโรอินผสมหรือเฮโรอินเบอร์ 3 นิยมเรียกกันทั่วไปว่า แคป 10 ระบุเหตุ ลักษณะเป็นเกล็ดไม่มีกลิ่น มีหลากหลายต่าง ๆ กัน เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูอ่อน สีดินลูกรัง ฯลฯ ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอินประมาณ 5 - 20 เปอร์เซ็นต์ เป็นเฮโรอินไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากมีสารพิษประเภทสารหนู สติ๊กนิน กรดประสานทอง ฯลฯ เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย มักจะพบบรรจุอยู่ในซองพลาสติกหรือห่อกระดาษนิยมนาเย โดยวิธีสูดไอระเหย ขณะที่เสพฤทธิ์ของเฮโรอินจะกดประสาททำให้เกิดอาการมึนงง เชื่องซึม เคลิ้มหลับได้เป็นเวลานาน ไม่สนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง บางรายเกิดอาการคลื่นไส้อาเจียน ตาลาย สำหรับผู้ที่เสพจนติดเสพเป็นประจำ ร่างกายจะทรุดโทรมผอมตัวซีดเหลืองขอบตาลำ ดวงตาเหม่อลอย น่านักตัวลดย่างรวดเร็ว สมองและประสาทเสื่อม ความคิดสับสนความจำเสื่อม อ่อนเพลียไม่มีแรงและหากให้ยาเกินขนาดฤทธิ์ของเฮโรอินจะทำให้หัวใจหยุดทำงาน เกิดอาการ “ช็อค” ถึงแก่ความตายได้ทันที สำหรับอาการขาดยาหรือไม่ได้เสพยาเมื่อถึงเวลาเสพ ผู้เสพติดเฮโรอินจะเกิดอาการทุรนทุราย ทุกข์ทรมาน น่านหาน้ำตาลไหล ความคิดฟุ้งซ่านสับสน หงุดหงิด กระวนกระวาย ปวดเจ็บตามกล้ามเนื้อตามกระดูก ปวดท้องอย่างรุนแรง

หูอื้อ ตาพร่ามัว อาเจียนอย่างรุนแรง ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด นอนไม่หลับ บางรายมีอาการเพ้อคลั่ง ชักและหมดสติอาจถึงขั้นเสียชีวิต

โคเคน (Cocaine) หรือโคคาอิน เป็นสารอินทรีย์ประเภทแอลคาลอยด์ มีสูตร

$C_{17}H_{21}O_4N$ เป็นสารเสพติดธรรมชาติที่ได้จากการสังเคราะห์ส่วนใบของต้นโคคา นิยมปลูกกันมากในประเทศอเมริกาใต้และอเมริกากลาง เช่น ประเทศเปรูและโบลิเวียจะเป็นแหล่งแปรรูปโคคา เป็น Coca Paste และ Coca Base ในขณะที่ประเทศโคลัมเบีย เป็นแหล่งแปรรูปขั้นสุดท้าย โดยนำ Coca Paste และ Coca Base ไปแปรรูปเป็น Cocaine Hydrochloride อันเป็นโคเคนบริสุทธิ์ มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาทส่วนกลางเช่นเดียวกับแอมเฟตามีน (ยาบ้า) แต่ทำให้เกิดอาการติดยาได้ง่ายกว่าโคเคนหรือโคคาอิน นิยมเรียกกัน ในกลุ่มผู้เสพต่างประเทศว่า Coke, Snow, Speed Ball, Crack ฯลฯ มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาวขม ไม่มีกลิ่นมักนิยมเสพโดยใช้วิธีสูบ ฉีดหรือสูดพ่นเข้าไปในจมูก ฯลฯ ผู้ที่เสพโคเคนเข้าสู่ร่างกายในระยะแรกฤทธิ์ของโคเคนจะกระตุ้นประสาททำให้เกิดอาการไร้ความรู้สึกดูเหมือนคล้ายมีกำลังมากขึ้น มีความกระปรี้กระเปร่าไม่รู้สึกเหนื่อย แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยาในร่างกายและความรู้สึกจะอ่อนเพลียเมื่อล้าขึ้นมาทันที มีอาการเซื่องซึมและหากว่าเสพจนถึงขั้นติดยา จะเกิดผลต่อร่างกายอย่างมาก เช่น หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูงตัวร้อน มีไข้ตลอดเวลา นอนไม่หลับ ฯลฯ และหากเสพโคเคนเข้าสู่ร่างกายเกินขนาดจะเกิดพิษเฉียบพลัน ฤทธิ์ของยาจะไปกดการทำงานของหัวใจ ทำให้หายใจไม่ออก อาจชักและเสียชีวิตได้

กัญชา (Cannabis) เป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้าชนิดหนึ่ง มีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น Thai-Sticks, Mary-Jane หรือที่นิยมเรียกกันในกลุ่มผู้เสพว่า เนื่อ ลักษณะใบกัญชาจะเรียวยาวแตกเป็นแฉกคล้ายใบละหู่หรือมันสำปะหลัง ส่วนที่นำมาใช้เสพก็คือใบและช่อดอกตัวเมีย โดยการนำมตากหรืออบแห้งแล้วบดหรือหั่นเป็นผงหยาบๆ นำมาวนบุหรี่ยาสูบหรืออาจสูบด้วยกล้องหรือบ้องกัญชา บางรายใช้เคี้ยวหรือเจือปนกับอาหารรับประทาน ในกรณีที่เสพด้วยวิธีการสูบกัญชาจะเหมือนกับเชือกหรือหญ้าแห้งไหม้ไฟ กัญชาจะออกฤทธิ์หลายอย่างผสมผสานกันเริ่มตั้งแต่กระตุ้น กด และหลอนประสาท ทั้งนี้เนื่องจากในช่อดอกและใบกัญชา มีสารที่ร้ายแรงชนิดหนึ่งเรียกว่า Tetrahydrocannabinol (THC) เป็นสารพิษที่ทำลายสุขภาพร่างกายและก่อให้เกิดอาการติดยา ผู้ที่เสพกัญชาเข้าสู่ร่างกายแล้วประมาณ 15-30 นาที ฤทธิ์ของสาร THC จะทำให้ร่างกาย อารมณ์และจิตใจผู้เสพเปลี่ยนแปลงไป บางรายอาจถึงขั้นไม่สามารถควบคุมสติเองได้ อาจเพ้อคลั่ง มีอาการเป็นโรคจิตในเวลาต่อมา ระยะแรกของการเสพกัญชา ฤทธิ์ของกัญชาจะกระตุ้นประสาท ทำให้ผู้เสพมีอาการร่าเริง ช่างพูด หัวเราะง่าย หัวใจเต้นเร็ว ตื่นเต้นง่าย ต่อมาจะมีอาการคล้ายคนเมาเหล้าอย่างอ่อน เนื่องจากกัญชาออกฤทธิ์กดประสาท ผู้เสพจะมีอาการง่วงนอน ซึมหายใจถี่ เห็นภาพลวงตา ภาพหลอนต่างๆ เกิดอาการหนาววูบ ตกใจง่าย วิดกกังวล หวาดระแวง บางรายคลื่นไส้ อาเจียน ความจำเสื่อม ความคิดสับสน เพ้อคลั่ง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีอาการทางจิต นอกจากนี้ สารพิษในกัญชายังทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติดโรคอื่นๆ ได้ง่าย เช่น โรคหลอดเลือดอักเสบเรื้อรัง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคมะเร็งปอด ทำให้สมรรถภาพทางเพศลดลง เกิดความผิดปกติของฮอร์โมนเพศและพันธุกรรม

กระท่อม (Kreatom) เป็นพืชยืนต้นขนาดกลางชนิดหนึ่ง พบมากในแถบทวีปเอเชีย เช่น ประเทศอินเดีย ไทย ฯลฯ ลักษณะใบคล้ายใบกระดังงาหรือใบฝรั่ง มีดอกกลมโตเท่าผลพุทรา มีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น กระท่อมโลก กระท่อมพาย การเสพจะใช้ส่วนที่เป็นใบมาเคี้ยวสดหรือตากแห้งแล้วบดหรือหั่นเป็นผงหยาบนำไปผสมกับน้ำร้อนดื่มแทนใบชาจีน พืชกระท่อมมีอยู่ 2 ชนิด คือ

1. ชนิดก้านแดงมีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีแดงเรื่อๆ
2. ชนิดก้านเขียวมีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีเขียวตลอด

ใบกระท่อมเป็นสารเสพติดที่มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท เนื่องจากใบกระท่อมมีสารอันตรายชนิดหนึ่งเรียกว่า “ไมตราจันนิน” ทำให้ผู้ที่เสพใบกระท่อมมีความรู้สึกไม่เหน็ดเหนื่อยขณะทำงาน ทำงานได้นานหายปวดเมื่อยไม่รู้สึกหิวทนนแต่ได้นานแต่ไม่ชอบถูกฝน ในอดีตแพทย์แผนโบราณใช้ใบกระท่อมเพื่อรักษาโรคบิด ท้องเดิน และระงับประสาท อาการผู้เสพติดกระท่อม จะพบว่ามีร่างกายทรุดโทรมมาก เนื่องจากสุขภาพร่างกายทำงานเกินกำลัง ลักษณะที่เห็นชัดคือ ผิวหนังตามร่างกายแห้งเกรียมดำ ปากแห้งแถมเป็นจุดต่างๆ และมีอาการนอนไม่หลับ ท้องผูก อุจจาระเป็นสีเขียวคล้ายมูลแพะ และหากเสพเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันเป็นเวลานานๆ จะทำให้สภาพจิตใจสับสน อาจมีอาการทางประสาทและเมื่อไม่ได้เสพจะมีอาการขาดยา ร่างกายอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามข้อ ตามกล้ามเนื้อ อารมณ์หงุดหงิดกระวนกระวาย เบื่ออาหาร คลื่นไส้อาเจียน นอนไม่หลับ

เห็ดขี้ควาย (Psilogyse Cubensis Mushroom) เป็นเห็ดพิษที่มีกลิ่นขื่นอยู่ตามมูลควายแห้ง และมีขึ้นอยู่ทั่วไปแทบทุกภาคของประเทศไทย มีชื่อเรียกกันในบรรดานักท่องเที่ยวว่า Magic mushroom ลักษณะของเห็ดขี้ควายมีสีเหลืองซีดคล้ายสีฟางแห้ง บริเวณส่วนบนของหัวเห็ดที่มีรูปร่างคล้ายร่มจะมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำ บริเวณก้านตอนบนใกล้ตัวร่มมีแผ่นเนื้อเยื่อบางๆ สีขาวคล้ายวงแหวนแผ่อยู่รอบก้าน เห็ดขี้ควายพบได้ทั้งในสภาพที่เป็นเห็ดสดและเห็ดตากแห้ง ผู้ที่เสพหรือบริโภคเห็ดชนิดนี้เข้าไป ร่างกายจะได้รับสารพิษ เช่น ไฮโลซีน และไฮโลไซลีน ซึ่งเป็นสารพิษที่มีฤทธิ์ในการหลอนประสาท ทำลายระบบประสาทอย่างรุนแรง ผู้เสพจะมีอาการมึนเมาจนอาจถึงขั้นเสียชีวิต ผู้เสพเห็ดขี้ควายจะรู้สึกร้อนวูบวาบตามเนื้อตัว แขนหน้าอก ตาพร่า อึดอัด รู้สึกไม่สบาย คลื่นไส้อาเจียน อาการดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณของการเสพและสภาพร่างกายของผู้เสพเป็นสำคัญ ในกรณีที่เสพหรือบริโภคเข้าสู่ร่างกายในปริมาณมากหรือร่างกายมีภูมิคุ้มกันน้อยฤทธิ์ของสารพิษอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ และบางรายอาจจะเกิดเพียงอาการมึนเมา เคลิ้ม ประสาทหลอน ตาพร่า ความคิดสับสน มีอาการแปรปรวนทางจิต อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เพื่อ อาจบ้ำคลั่งได้

แอมเฟตามีน (Amphetamine) มีลักษณะเป็นผงสีขาว ไม่มีกลิ่น รสขม มีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง มีชื่อเรียกทางการค้าต่างๆ กัน เช่น เบนซีตรีน ฟีนามีน ฯลฯ แต่ในกลุ่มผู้ใช้หรือเสพนิยมเรียกกันว่า ยาม้า (ต่อมาเรียกว่ายาบ้า) ยาขยัน ยาแก้ง่วง ยาได้ป ย่าเพิ่มพลัง ฯลฯ ผงแอมเฟตามีน 1 กรัม ละลายน้ำได้ 9 ซีซี และละลายได้ในแอลกอฮอล์ 500 ซีซี เม็ดกลมแบน รูปเหลี่ยม รูปหัวใจหรือเป็นแคปซูล มีสีต่างกัน เช่น สีขาว สีน้ำตาล สีเหลือง สีกระน้ำตาล แต่ที่พบส่วนมากจะเป็นสีขาวเม็ดกลมแบน มีสัญลักษณ์บนเม็ดยา เช่น รูปหัวม้า LONDON 99 รูปดาว ฯลฯ ในอดีตวงการแพทย์ใช้แอมเฟตามีนทำให้เกิดอาการติดยาและทำลายสุขภาพร่างกาย การออกฤทธิ์ของแอมเฟตามีนจะกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางซึ่งมีหน้าที่เก็บความจำ ความคิด ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย การออกฤทธิ์ของแอมเฟตามีนที่พึ่งเกิดขึ้นกับร่างกายผู้เสพนั่น จะมีผลมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณยา ระยะเวลาของการใช้ยา สุขภาพร่างกายผู้เสพและเอกลักษณ์ทางเคมีของตัวยามีมากน้อยเพียงใดเป็นสำคัญ กลุ่มผู้ใช้หรือเสพนแอมเฟตามีนส่วนใหญ่ได้แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงาน การเสพสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การกินแล้วดื่มน้ำตาม การดองไว้ในเครื่องดื่มบำรุงกำลัง การผสมในกาแฟหรือนำมาบดแล้วนำไปปนไฟสูดดมเป็นไอระเหย แอมเฟตามีนเป็นสารเสพติดอันตรายที่ ก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงต่อตัวผู้เสพและสังคมส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก การควบคุมหรือมาตรการลงโทษ ทางกฎหมายซึ่งเดิมควบคุมและ

เอาผิดไว้เฉพาะผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้จำหน่ายและครอบครองเท่านั้น แต่ในปี 2535 ได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กำหนดให้สามารถเอาผิดและลงโทษผู้ที่เสพยาแอมเฟตามีนได้ตามกฎหมาย ผู้เสพยาแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ประมาณ 20-30 กรัมต่อวัน จะมีการเบื่ออาหาร พุดมาก ตื่นเต้นง่าย มือสั่น คลื่นไส้ ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วและแรง ไม่รู้สึกง่วง เหงื่อออกมาก กลิ่นตัวแรง ปากและจมูกแห้ง หน้ามัน ทำงานได้นานเกินปกติ รูม่านตาเบิกกว้าง สับสนหรือจัด ท้องเสีย มีอารมณ์หงุดหงิด จุนเจียวง่าย เนื่องจากแอมเฟตามีน (ยาบ้า) มีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางและเป็นยาที่ถูกดูดซึมได้ง่าย การเสพยาจึงต้องเพิ่มขนาดเสมอๆ ซึ่งหากใช้หรือเสพยาบ้าติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เกิดอาการทางจิต เป็นโรคหวาดระแวง วิตกกังวล มีอาการประสาทหลอน บางรายเพ้อคลุ้มคลั่งเห็นภาพหลอนต่างๆ นานา อาจเป็นบ้าได้และในขณะที่เกิดอาการดังกล่าวอาจทำร้ายตัวเองและผู้อื่นให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ เช่น ก่ออาชญากรรม ปล้นจี้ จับตัวประกัน หรือก่ออุบัติเหตุทางรถยนต์ เป็นต้น หากใช้แอมเฟตามีนมากเกินไปจนขนาดหรือใช้ในปริมาณมาก จะทำให้ตัวซีดจนอาจเขียว มีไข้ขึ้นโง่สน ความดันโลหิตสูง หายใจไม่ออก มือสั่นมาก เดินโซเซ คลื่นไส้อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุกไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อาจชักหมดสติ หรือเสียชีวิตด้วยอาการของโรคหัวใจวายหรือหลอดเลือดในสมองแตก นอกจากนี้ผู้เสพยาแอมเฟตามีนยังมีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคตับอักเสบ ไตไม่ทำงาน โรคเกี่ยวกับปอด และเป็นโรคติดเชื้ออื่นๆ ได้ง่าย

อีเฟดรีน (Ephedrine) มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาว เมื่อนำมาผลิตเป็นเม็ดยาจะมีหลายลักษณะ เช่น เป็นเม็ดกลมแบน ชนิดน้ำบรรจุหลอด และชนิดแคปซูล มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาทส่วนกลางเช่นเดียวกับแอมเฟตามีน จัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ซึ่งเดิมอีเฟดรีนจัดเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 3 แต่เนื่องจากได้มีการนำอีเฟดรีนมาใช้ในทางที่ผิด มีการนำมาเสพยาแทนแอมเฟตามีน ก่อให้เกิดปัญหาต่อชีวิตและทรัพย์สินส่วนรวมมากมาย จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และจัดให้อีเฟดรีนทั้งชนิดน้ำและทุกตำหรับยาที่มีส่วนผสมของอีเฟดรีน เป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 2 กำหนดควบคุมและมีมาตรการลงโทษเช่นเดียวกับแอมเฟตามีน อีเฟดรีนนิยมเรียกกันทั่วไปว่า ยาอี ยาเอฟ หรือยาอี มักจะแพร่ระบาดในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน การเสพยาจะใช้ผสมกับน้ำดื่มหรือกินพร้อมกับดื่มน้ำตาม ผู้เสพติดอีเฟดรีน (ยาอี) จะมีการคล้ายคลึงเช่นเดียวกับผู้เสพยาแอมเฟตามีน กล่าวคือ ฤทธิ์ของอีเฟดรีนจะกระตุ้นระบบประสาท ทำให้ผู้เสพสามารถทำงานได้นาน มีอาการตื่นเต้นง่าย ใจสั่น ไม่รู้สึกง่วงนอน เหงื่อออกมาก ความดันโลหิตสูง ฯลฯ หากเสพติดต่อกันเป็นเวลานาน จะเกิดอาการประสาทหลอนเป็นโรคจิต บางรายที่เสพยาเข้าร่างกายเกินขนาดจะเกิดอาการใจสั่น มือเท้าเกร็งและชา ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ หายใจลำบาก คลื่นไส้อาเจียน ชักและหมดสติถึงขั้นเสียชีวิตได้ทันที

แอล เอส ดี (LSD) มีลักษณะเป็นผลึกสีขาว ไม่มีกลิ่น สกัดได้มาจากเชื้อราที่เกิดขึ้นบนเมล็ดข้าวไรย์ เป็นสารเสพติดชนิดหนึ่งที่มีฤทธิ์ร้ายแรงในการหลอนประสาท แอล เอส ดี ส่วนใหญ่ที่พบจะอยู่ในรูปของเม็ดยากลมแบน กลมรี แคปซูล ชนิดอัดเม็ดเป็นก้อนสี่เหลี่ยม ชนิดแผ่นบางๆ คล้ายแสตมป์ (Magic Paper) และชนิดน้ำบรรจุอยู่ในหลอดแก้ว ในอดีตทางการแพทย์เคยใช้เป็นยาเพื่อรักษาคนไข้โรคจิตบางประเภทแต่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เนื่องจากพบว่า แอล เอส ดี มีฤทธิ์ในการหลอนประสาทอย่างรุนแรง มีผลโดยตรงต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ระบบประสาทเกิดอาการแปรปรวน อารมณ์และจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ มีพฤติกรรมก้าวร้าว เพ้อฝันในสิ่งที่เป็นไปได้ ตลอดจนทำให้เกิดอาการติดยาสุขภาพโดยทั่วไปทรมาน ผู้เสพติด แอล เอส ดี จะทำให้เกิดประสาทหลอน ใจสั่น ความดันโลหิตสูง

เพื่อฝัน เกิดอารมณ์หลอนตนเอง มีอาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรุนแรง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ กล้าทำในสิ่งต่างๆ ที่คาดไม่ถึง ซึ่งในขณะที่ปกติไม่สามารถกระทำได้ เช่น ทำร้ายตนเอง กรีดท้อง กรีดแขน เกิดอาการอยากฆ่าตัวตาย มีความกล้าอย่างบ้าบิ่น อาจถึงขั้นอัตวินิบาตกรรมได้ นอกจากนั้นแล้วผู้ที่เสพยาประเภทนี้ติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เกิดอาการโรคจิตเรื้อรัง

บาร์บิทูเรต (Barbiturate) จะมีหลายลักษณะ เช่น เป็นเม็ดแบน เม็ดกลม เม็ดยาวรี เป็นแคปซูลมีสีต่างกัน เช่น ขาว ชมพู เขียว ฟา ฯลฯ มีฤทธิ์ในการกดประสาท ทางทางแพทย์ใช้ประโยชน์ในการรักษาหรือระงับอาการโรคประสาทบางประเภทใช้เป็นยานอนหลับ ยาชนิดนี้ใช้กันมากในกลุ่มหญิงบริการ นักร้อง และผู้ที่ทำงานกลางคืน นิยมเรียกกันในหมู่ผู้เสพยาว่าเหล้าแห้ง หรือเซโคนาล ผู้เสพยาจะมีอาการคล้ายคนเมาเหล้า อารมณ์เฉื่อยชา หงุดหงิด สับสน เดินเซไปเซมา บางรายมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ฤทธิ์ของยานี้สามารถทำให้ผู้ที่เสพยาเกิดอาการก้าวร้าว กล้ากระทำสิ่งต่างๆ ได้โดยขาดความยับยั้งคิด โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือศีลธรรม ขาดความรับผิดชอบและหากเสพยาเกินขนาดผู้เสพยาอาจเสียชีวิตได้เนื่องจากฤทธิ์ของยาจะไปกดประสาทอย่างรุนแรง ทำให้หลับหรือเสียชีวิตในเวลาต่อมา

สารระเหย (Volatile Solvent) เป็นสารที่ได้มาจากขบวนการผลิตน้ำมันปิโตรเลียม มีลักษณะเป็นไอระเหยได้รวดเร็วในอากาศ มีฤทธิ์ในการกระตุ้นและกดระบบประสาทส่วนกลาง จะพบอยู่ในผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่างๆ เช่น ทินเนอร์ แลคเกอร์ สีฟัน กาวน้ำ กาวยาง น้ำยาล้างเล็บ ฯลฯ มีลักษณะเป็นของเหลวเฉพาะตัวระเหยได้ดี สามารถดูดซึมได้รวดเร็ว นิยมนำมาเสพยาโดยวิธีการสูดดมเข้าร่างกาย เช่น สาร Toluene, Acetone, Ethyl Acetate, Methyl Acetate ฯลฯ เป็นส่วนผสมอยู่ เมื่อสูดดมสารระเหย สารพิษต่างๆ จะผ่านทางเดินหายใจ เข้าสู่กระแสโลหิตและแพร่กระจายอย่างรวดเร็วเข้าสู่อวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เช่น ระบบประสาท ตับ หัวใจ กล้ามเนื้อ ฯลฯ สารพิษ Toluene บางส่วน จะถูกกำจัดออกมาทางปอด จึงมักได้กลิ่นสารระเหยจากลมหายใจของผู้เสพยา อาการของผู้ติดสารระเหย ผู้ที่เสพยาจะได้รับอาการสูดดมสารระเหยใน 2 ลักษณะ คือ พิษระยะเฉียบพลันเป็นอาการที่เกิดขึ้นทันทีทันใดหลังจากการเสพยา สารระเหยประมาณ 15-20 นาที ในระยะแรก จะทำให้ผู้เสพยามีอาการ ตื่นเต้น ความรู้สึกเป็นสุข ร่าเริง ต่อมามีอาการเหมือนคนเมาสุรา (แต่ไม่มีกลิ่นสุรา) พูดจาอ้อแอ้ไม่ชัดเจน ความคิดสับสนควบคุมตนเองไม่ได้ เกิดอาการระคายเคืองที่เยื่อภายในปากและจมูก ตา มีความไว ต่อแสงมากขึ้น หูแว่ว กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน ฤทธิ์ของสารระเหยจะไปกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ผู้เสพยานอนไม่หลับ มีอาการเพื่อฝัน หลังจากนั้นจะเกิดอาการเหม่อลี้ม ง่วงเหงาหาวนอน หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ ไอ มีอาการคลื่นไส้ ใจสั่น ชักและเกร็ง อาจหมดสติได้หากสูดดมเข้าสู่ร่างกายในปริมาณที่มากเกินไปเกินขนาด ฤทธิ์ของสารระเหยจะไปกดศูนย์การหายใจ ทำให้หัวใจทำงานผิดปกติ อาจถึงขั้นเสียชีวิตเนื่องจากการทำงานของหัวใจล้มเหลว และพิษเรื้อรังผู้สูดดมสารระเหยต่อเนื่องกันเป็นเวลานานๆ ระบบอวัยวะต่างๆ ในร่างกายจะถูกสารพิษจากสารระเหยทำลาย ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ เกิดอาการไอเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ โรคกระดูกปอด ไตอักเสบ การทำงานของหัวใจผิดปกติ โรคกระดูกในเม็ดเลือดขาว นอกจากนี้ สารพิษโทลูอีน (Toluene) จะทำลายเซลล์ประสาท ระบบประสาทส่วนกลางและสมอง ทำให้สมองเสื่อมความจำเสื่อมหลงลืม อาจถึงขั้นพิการทางสมอง กลายเป็นโรค “สมองฝ่อถาวร” ระบบกล้ามเนื้อของร่างกายจะทำงานไม่ประสานกัน กล้ามเนื้อจะลีบเล็กลง มือสั่น การทรงตัวไม่ดี เดินเซไปมา อาจเป็นอัมพาตที่แขนหรือขา ตลอดจนเกิดโรคตามปลายมือปลายเท้าบางรายมีอาการทางประสาท

สำหรับผู้ติดสารระเหยเมื่อไม่ได้เสพยาจะมีอาการขาดยา ง่วงเหงาหาวนอน ปวดท้อง เหงื่อออกมาก หงุดหงิด ปวดตามกล้ามเนื้อ ความคิดฟุ้งซ่าน มีพฤติกรรมก้าวร้าวนอนไม่หลับ กระสับกระส่าย

กระวนกระวาย เจ็บหน้าอก คลื่นไส้และอาเจียน สารระเหยเป็นสิ่งที่เสพติดที่มีความร้ายแรงกว่าสารเสพติดประเภทอื่นเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเสพติดง่ายแล้วยังก่อให้เกิดโรคร้ายต่างๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะโรคสมองฝ่อถาวร ปัจจุบันวงการแพทย์ได้ยืนยันว่ายังไม่มียาหรือวิธีการใดๆ ที่จะสามารถรักษาโรคสมองฝ่อให้หายกลับคืนเป็นปกติได้

บุหรี่ เป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นมาจากใบยาสูบที่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า นิโคติเนีย โทแบคคุม (Nicotiana Tobacum) โดยการนำมอบบหรือบ่ม แล้วหั่นเป็นฝอยเส้นยาวๆ ห่อหุ้มด้วยกระดาษเป็นมวน การสูบบุหรี่เป็นการสูดควันบุหรี่ผ่านเข้าไปในทางเดินหายใจและปอด อันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่นั้น เนื่องมาจากส่วนประกอบที่เป็นสารเคมีในควันบุหรี่ ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้ของใบยาสูบ กระดาษที่ใช้นมวน และสารปรุงแต่งรสชาติบุหรี่

สารที่ทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายที่สำคัญ มีดังนี้ (สิริศักดิ์ ภูมิพัฒน์. 2531 : 46-55 ; อ้างอิงจาก อรรถรณ หุ่นดี. 2531 : 2-4)

1. นิโคติน (Nicotine) เป็นสารที่มีลักษณะคล้ายกับน้ำมัน ไม่มีสี และเป็นยาเสพติด มีผลร้ายแรงที่ทำให้คนติดบุหรี่ ออกฤทธิ์ได้ทั้งเป็นตัวกระตุ้น กด และกล่อมประสาทส่วนกลาง ถ้าฉีดสารนี้ 1 หยด ขนาด 70 มิลลิกรัม เข้าไปในคนปกติจะตายเพียงไม่กี่นาที และร้อยละ 95 ของนิโคตินที่เข้าสู่ร่างกายบางส่วนจะเข้าไปจับอยู่ที่ปอด บางส่วนจับอยู่ที่เยื่อริมฝีปากและบางส่วนถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดทำให้ความดันเลือดสูงขึ้น หัวใจเต้นเร็ว หลอดเลือดหดตัว หากสูบท่อไปนานๆ อาจก่อให้เกิดโรคเกี่ยวกับระบบไหลเวียนโลหิต

2. ทาร์ (Tar) เป็นสารคล้ายน้ำมันดิบ ประกอบด้วยสารหลายชนิดเกาะกันเป็นสีน้ำตาล เป็นสารต้นเหตุในการเกิดมะเร็ง เช่น มะเร็งปอด กล้องเสียง หลอดลม หลอดอาหาร ไต กระเพาะอาหาร กระเพาะปัสสาวะและระคายเคืองเยื่อทางเดินหายใจ ซึ่งร้อยละ 50 ของทาร์จะจับอยู่ที่ปอดทำให้เกิดการระคายเคืองอันเป็นสาเหตุของการไอเรื้อรัง มีเสมหะ ในคนที่สูบบุหรี่วันละซอง ปอดจะรับน้ำมันทาร์เข้าไปประมาณ 30 มิลลิกรัมต่อมวน หรือ 11 กรัมต่อปี บุหรี่ไทยมีสารทาร์อยู่ระหว่าง 25-34 มิลลิกรัมต่อมวน ปริมาณทาร์มาตรฐานสากลกำหนดให้มี 15 มิลลิกรัมต่อมวน

3. คาร์บอนมอนอกไซด์ (Carbon Monoxide) เป็นก๊าซที่มีความเข้มข้น เป็นสารประกอบร้อยละ 1-5 ของควันบุหรี่ เกิดจากการเผาไหม้ของใบยา เกิดก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ซึมเข้าไปในกระแสเลือดผสมกับฮีโมโกลบิน (Hemoglobin) กลายเป็นภาวะคาร์บอนิกซีฮีโมโกลบิน ซึ่งเข้าไปขัดขวางการลำเลียงออกซิเจนจากเม็ดเลือดแดง ทำให้ไม่สามารถนำก๊าซออกซิเจนไปเลี้ยงเนื้อเยื่อต่างๆ ของร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้สูบบุหรี่ได้รับออกซิเจนน้อยลงไม่ต่ำกว่า 10-15 หัวใจจึงต้องเต้นเร็วและทำงานมากขึ้น เพื่อสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกายให้พอ ทำให้มีอาการมึนงง เหนื่อยง่าย การตัดสินใจช้าซึ่งเป็นสาเหตุของโรคหัวใจ คลื่นไส้และกล้ามเนื้อแขนขาไม่มีแรง

4. ไฮโดรเจนไซยาไนด์ (Hydrogen Cyanide) เป็นก๊าซระเหยพิษ ก๊าซนี้จะทำลายเยื่อหุ้มหลอดลมส่วนต้น ซึ่งมีหน้าที่ป้องกันสิ่งแปลกปลอม เช่น ฝุ่นละออง เชื้อโรคที่เข้าไปในหลอดลมและปอด โดยการขับเมือกเหนียวๆ ออกมาปกคลุมปิดเอาไว้ และใช้ขนพัดโบกเอาเมือกที่สกปรกเหล่านั้นออก กลายเป็นเสมหะเป็นผลทำให้เกิดมีอาการไอจาม มีเสมหะและหลอดลมอักเสบ เรื้อรังเป็นประจำ

5. ไนโตรเจนไดออกไซด์ (Nitrogen Dioxide) เป็นสารพิษที่ทำลายเยื่อหลอดลม ส่วนปลายและถุงลม ทำให้ผนังถุงลมโป่งพอง ส่วนที่พองออกมาคล้ายลูกโป่งจะกดเนื้อเยื่อ ทำให้ร่างกายได้รับออกซิเจนน้อยลง เกิดอาการแน่นหน้าอก ไอเรื้อรัง หอบเหนื่อย ออกกำลังกายไม่ได้

6. แอมโมเนีย (Ammonia) มีฤทธิ์ระคายเคืองเนื้อเยื่อ ทำให้แสบตา แสบจมูก หากได้รับบ่อยๆ จะทำให้หลอดลมอักเสบ มีอาการไอและเสมหะมาก

7. สารกัมมันตภาพรังสีในควันบุหรี่ เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดโรคมะเร็ง โดยร้อยละ 50 ของการเกิดโรคมะเร็งปอดในผู้สูบบุหรี่ มีสาเหตุมาจากสารกัมมันตภาพรังสีนี้ และผู้ที่สูบบุหรี่ 40 มวนต่อวัน จะพบว่ามีสารดังกล่าวในปัสสาวะมากกว่าคนที่ไม่สูบบุหรี่ถึง 6 เท่า ควันบุหรี่เป็นพาหะร้ายแรงในการนำสารกัมมันตภาพรังสี ทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างได้รับสารพิษนี้ด้วย

8. แร่ธาตุต่างๆ มีแร่ธาตุบางอย่าง เช่น โพแทสเซียม โซเดียม แคลเซียม ทองแดง นิกเกิล และโครเมียม อันเป็นสารตกค้างในใบยาสูบ หลังจากการพ่นยาฆ่าแมลง ซึ่งก่อให้เกิดภาวะเป็นพิษต่อร่างกายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนิกเกิลทำปฏิกิริยากับสารเคมีอื่น จะกลายเป็นสารพิษที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง

สุรา หรือเรียกกันง่ายๆ ว่า เหล้า ในทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง เครื่องดื่มชนิดหนึ่งซึ่งมีเอทิลแอลกอฮอล์ (Ethyl Alcohol) ผสมอยู่ซึ่งจะเรียกสั้นๆ ว่า แอลกอฮอล์ ปริมาณของแอลกอฮอล์ที่มีอยู่ในสุราแต่ละชนิดจะแตกต่างกัน เราอาจจะสังเกตได้จากจำนวนดีกรี (Degree) ของสุราชนิดนั้นๆ ยิ่งดีกรีสูง แสดงว่าปริมาณแอลกอฮอล์ในสุร่ายู่งสูง ขบวนการเกิดแอลกอฮอล์มาจากธรรมชาติ โดยที่พบว่าผลไม้สุกอมที่เกิดการหมัก (Fermentation) โดยจุลินทรีย์บางอย่างทำให้เกิดสารแอลกอฮอล์ เมื่อกินผลไม้ นั้น จะเกิดอาการเมาขึ้นได้ คนเราจึงพยายามศึกษาถึงขบวนการเหล่านี้ จนกระทั่งสามารถที่จะผลิตแอลกอฮอล์โดยอาศัยสารเริ่มต้นหลายชนิด เช่น ข้าว ข้าวโพด และผลไม้ชนิดต่างๆ นำสารเหล่านี้มาหมักด้วยเชื้อจุลินทรีย์จำพวกยีสต์ (Yeast) ยีสต์จะทำหน้าที่เปลี่ยนน้ำตาลที่มีอยู่ในสารเริ่มต้นให้กลายเป็นแอลกอฮอล์ได้ สุราที่เตรียมขึ้นมานี้จะมีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามชนิดของสารเริ่มต้นและวิธีการทำ เช่น วิสกี้ (Whisky) เบียร์ (Beer) ไวน์ (Wine) บรั่นดี (Brandy) กระแช่ น้ำขาว และอื่นๆ อีกมาก (ประเสริฐ นูนาบี, 2541 : 23)

2.1.4 การสังเกตอาการของผู้ใช้สารเสพติด

การสังเกตอาการของผู้ใช้สารเสพติด ได้มีผู้ให้ข้อสังเกตไว้ ดังนี้

บุญสม มาร์ติน และ สำอาง พ่วงบุตร (2528 : 82-88) ได้ให้ข้อสังเกตอาการของผู้เสพสิ่งเสพติด ตามลักษณะของสิ่งเสพติดให้โทษ ชนิดต่างๆ คือ

1. การสังเกตอาการของผู้เสพยาฝิ่น

ผู้ที่เสพยาฝิ่นหรืออนุพันธ์ที่ได้จากฝิ่น ในช่วงระยะหนึ่งจะมีอาการซบเซา นอนหลับ หลับ ร่มฝีปากเขียว ตาจะ ช้ำม ง่วงเหงาหาวนอน สัปหงก แก้วตาหาว ไม่รู้สึกในความหิว เลื่อนลอย ซึ่พจรเต้นช้า หายใจช้า พูดจาไม่อยู่กับร่องกับรอย ขณะใกล้เวลาเสพยาฝิ่นจะมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียวขึ้น เป็นพักๆ พอเสพยาเข้าไปแล้วจะมีอาการซึมเคลิ้ม ง่วง พูดช้า อารมณ์ดี ขณะที่ซึมมักจะทำอะไรไม่ถูก

2. การสังเกตอาการของผู้ติดยาฝิ่น

ผู้ที่ติดยาฝิ่น ในตอนแรกที่เสพยาจะลดความเจ็บปวด ทำให้ง่วงนอนและหลับง่าย ทั้งนี้เพราะยาฝิ่นลดการทำงานของร่างกาย อาการที่ติดยาฝิ่น จะรู้สึกเคลิ้ม ซบเซา ไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อม

อาการที่ขาดมอร์ฟีนจะมีนิสัยระราน ความคิดสับสน อยู่ไม่สุข ไม่โง่งาย หวาดระแวง ลักษณะร่างกายซูบผอม ในกรณีที่ผู้เสพใช้ยาในระยะหนึ่งพอประมาณ พอนานๆ เข้าจะเกิดความเคยชินจนต้องเพิ่มยาเสพติด ให้มากขึ้น และมีความต้องการยามากขึ้น

3. การสังเกตอาการของผู้ติดเฮโรอีน

ลักษณะทั่วไป ของผู้ติดเฮโรอีนคือ จะมีร่างกายผอมซีด นัยน์ตาเหลือง หน้าคล้ำ ดวงตาเหม่อลอย ผิวกายดำคล้ำ น้ำหนักตัวลดลงอย่างรวดเร็ว สมองเสื่อม ฟุ้งซ่าน บางครั้งกำลังพูดเรื่องหนึ่ง กลับไปพูดอีกเรื่องหนึ่ง อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีความวิตกกังวลเสมอ อาการหายใจช้ากว่าปกติ ผู้ที่เสพยาเฮโรอีนเกินขนาดอาจถึงแก่ความตายได้ โดยหัวใจหยุดทำงาน อาการของผู้ที่เริ่มเสพยาเฮโรอีน จะมีอาการ ง่วง มึนงง และหลับได้สนิท บางครั้งมีอาการคลื่นไส้และอาเจียน

สำหรับระยะที่ติดเฮโรอีน ร่างกายยิ่งเสื่อมโทรมหนัก สมองและประสาทถูกทำลาย ระบบต่างๆ ของร่างกายถูกทำลายไป อายุสั้น ถึงแก่ความตายเพราะมีโรคแทรกหรือเพราะผลของตัวใช้ยาเกินขนาด

ส่วนระยะที่ขาดเฮโรอีน จะมีความรู้สึกทรมานมาก ทรมานทุราย น้ำมูกน้ำตาไหล เหงื่อแตกชุ่ม ปวดตามท้อง ปวดตามกระดูกและกล้ามเนื้ออย่างรุนแรง หูอื้อ ตามัว เพ้อคลั่ง บางคนเกิดอาการ ชักกระตุกและหมดสติไป ซึ่งอาจตายในระยะนี้ได้

4. การสังเกตอาการของผู้เสพยาพิษ

โดยปกติจะสังเกตได้ยาก นอกจากพวกที่ติดกัญชาในระยะเรื้อรัง ปกติจะช่างพูด มานดา ขาดขยายกว้าง หลุกหลิก ชอบหัวเราะดังๆ ไม่มีอาการอดกลั้น และไม่มีเหตุผล อยากกินของหวาน พูดถึงมีอาการคล้ายเมาสุรา พอออกฤทธิ์ไปได้ 2 ชั่วโมงจะมีอาการง่วงนอน และซึม สำหรับพวกที่ติดมากๆ จะเกิดอาการสะดุ้งเห็นภาพหลอนหวาดกลัวต่อความตายโดยปราศจากเหตุผล การสังเกตผู้สูบบุหรี่กัญชานั้น สังเกตได้จากกลิ่น

อาการของผู้เสพยาพิษมากมาย และบ่อยครั้งจะมีอาการดังนี้คือ เกิดความรู้สึกสะดุ้งเห็นภาพหลอน หวาดกลัวต่อความตายโดยปราศจากเหตุผล มีอาการโรคจิตแบบเกิดอุปาทาน ถ้าใช้มากขึ้น ไปอาจเกิดจิตผิดปกติอย่างร้ายแรงได้

กัญชานั้นไม่ทำให้ติดยาทางร่างกายเหมือนยาเสพติดชนิดอื่นๆ การเลิกสูบไม่ทำให้แพ้ ดังเช่นยาเสพติดชนิดอื่นๆ ที่เลิกไม่ได้นั้นเป็นเพราะติดทางจิตใจ โดยเฉพาะพวกที่เสพยาอยู่บ่อยๆ

5. การสังเกตอาการของผู้เสพยากระท่อม

ลักษณะของผู้เสพยากระท่อมจะมีความรู้สึกว้าวุ่นประสาทมึนชา ใจคอหนักแน่น อารมณ์เร้นเร้งแจ่มใส หายปวดเมื่อย ทำงานไม่เหน็ดเหนื่อยไม่อยากเลิกงาน ไม่อ่อนเพลีย ไม่ง่วงนอน ทนแดด แม้จะร้อนเพียงใดก็ไม่รู้สึก แตกแล้วฝนเพียงแต่เห็นเมฆตั้งเค้าก็รู้สึกหนาวสั่นแต่ไม่กลัวน้ำ คือ อาบน้ำได้ตามปกติ

อาการของผู้ที่เสพยากระท่อมจนติด ที่ผิวหนึ่งจะดำเกรียมคล้ายถูกแดดจัดแต่อยู่ในที่ร่ม อุจจาระมีสีเขียวเป็นเม็ดคล้ายมูลแพะ ท้องผูกเป็นประจำ เสพยากระท่อมครั้งหนึ่งจะออกฤทธิ์นาน 3-4 ชั่วโมง พอยาหมดฤทธิ์ก็ต้องเสพยาอีกคล้ายการสูบบุหรี่ คนที่ไม่เคยเสพยามาก่อนและเสพยาตามขนาดที่นิยมจะเกิดอาการ คลื่นไส้ อาเจียน เมาจนต้องนอน

อาการเมื่องดเสพกระท่อม จะมีอาการเกิดขึ้นคล้ายอดฝิ่นแต่ไม่รุนแรงเท่า ใจคอ หงุดหงิด จุนเจียว อารมณ์เศร้าซึมและง่วง ร่างกายอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามข้อและกล้ามเนื้อใหญ่โดยเฉพาะ ขาและเอว ไม่อยากทำงานอะไร เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ

6. การสังเกตอาการผู้เสพแอมเฟตามีน

อาการของผู้เสพแอมเฟตามีน มักโผงผาง เกะกะระราน พูดจาเร็วหัวเราะคิกคัก ไม่อยากรับประทานอาหาร ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ปากแห้ง ลมหายใจเหม็น ตัวโคลงเคลง จุกตาตำเบิกกว้าง เหงื่อออกจัด ชอบเลียริมฝีปาก ชอบถูหรือเกาจมูก สุนัขเหวี่ยง

7. การสังเกตอาการผู้เสพบาร์บิทูเรท

อาการของผู้ที่เสพบาร์บิทูเรท จะมีอาการง่วงเหงาหาวนอน มึนซึม พูดจาลากเสียง เหมือนคนเมาสุรา เฉื่อยชา เศร้าสร้อย ชอบทะเลาะ ตำทอ กล่าวคำพรูสวาท โชชตโชเซ บางครั้งอาเจียน สำหรับพวกที่อยู่ใต้อิทธิพลของยาชนิดนี้จะทำงานได้อย่างรวดเร็ว นอกจากจะสังเกตอาการเหมือนเมาสุรา แล้ว จะสังเกตได้จากการกระทำที่ผู้ใช้ยาบาร์บิทูเรทกระทำต่อสิ่งที่มีศีลธรรมอย่างไม่มีมายาย

8. การสังเกตอาการผู้ใช้ยาประเภทหลอนประสาท

อาการของผู้ใช้ยาประเภทหลอนประสาทที่สังเกตได้ก็คือ ประสาทหลอนอย่างหนัก อยากฆ่าตัวตาย ทำสิ่งแปลกๆ โดยไม่คาดฝัน และเห็นสิ่งของผิดธรรมดาเปลี่ยนไปจากความเป็นจริง ทั้งรูป รส กลิ่น และเสียง อย่างเช่น ฝรั่งที่ใช้แอลเอสดี แล้วเอามัดโกนตัดอวัยวะและทำร้ายตนเอง เป็นต้น

จิรวิน เทียนทองดี (2542 : 28-29) ได้กล่าวว่า วิธีการสังเกตอาการของผู้ใช้สารเสพติด สามารถสังเกตได้จากความเปลี่ยนแปลงหรือลักษณะอาการและสิ่งที่ตรวจพบ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ นิสัย ความประพฤติ และบุคลิกภาพ

- 1.1 เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจ ขาดเหตุผล
- 1.2 ขาดเรียน ชอบหนีโรงเรียน หรือขาดงานบ่อยๆ จนผิดปกติ
- 1.3 ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.4 ความคิดเรื่องชั่ว สถิติปัญหาเสื่อมลง ความจำเสื่อมมีผลให้การเรียนหรือ

การทำงานบกพร่อง

- 1.5 พูดจาเชื่อถือไม่ได้ พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย ไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อม

ขาดความรับผิดชอบ

- 1.6 มักเก็บตัวเงียบๆ หลบซ่อนตัวเอง ทำตัวปิดกั้น
- 1.7 ชอบเข้าห้องนํ้านานๆ
- 1.8 พบอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการเสพยา เช่น หลอดฉีดยา เข็มฉีดยา กระดาษของตะกั่ว ซากไม้ขีดจำนวนมาก เศษกระดาษไหมไฟ หลอดกาแฟติดเป็นท่อนสั้นๆ
- 1.9 พูดจาก้าวร้าว ตีรันผิดไปจากเดิม
- 1.10 ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตัวเอง แต่งกายไม่เรียบร้อย สกปรกไม่ค่อยอาบน้ำ
- 1.11 มีนิสัยชอบหาข้ออ้างในการออกนอกบ้านเสมอ ชอบเที่ยวเตร่กลับบ้านผิดเวลา
- 1.12 ทรัพย์สินในบ้านสูญหายบ่อย เพราะจะขโมยเอาไปขายเพื่อซื้อยาเสพ

1.13 เกียจคร้าน ไม่ชอบทำงาน

1.14 ง่วงเหงาหาวนอน นอนตื่นสายผิดปกติ

1.15 มีอาการวิตกกังวล เศร้าซึม สิ้นน้ำจะหมองคล้ำ

2. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

2.1 สุขภาพร่างกายทรุดโทรม ชูบผอม ซีดเหลือง ไม่มีแรง อ่อนเพลียง่าย

2.2 ริมฝีปากเขียวคล้ำ แห้งแตก

2.3 ตาแดงกำ รุมาตาขยาย

2.4 น้ำมูกไหล เหนื่อออกมา กลืนตัวแรง

2.5 บริเวณแขน ตามข้อพับ หัวไหล่ มีรอยแผล รอยซ้ำเป็นจ้ำๆ ซึ่งเป็นร่องรอยของ

การฉีดยาเสพติดเข้าเส้น

2.6 มีรอยแผลเป็นที่บริเวณแขน ท้องแขนอันเนื่องมาจากใช้ของมีคมกรีดเป็นทาง

2.7 ผิวหนังหยาบกร้านเป็นแผลพุพอง อาจมีน้ำหนองน้ำเหลืองคล้ายโรคผิวหนัง

2.8 ขอบใส่เสื้อแขนยาว และสวมแว่นตากองแสงสีเข้ม เพื่อปกป้องร่องรอยและอาการ

จากการเสพยาเสพติด

3. ลักษณะของอาการขาดยา

3.1 หาวนอนบ่อย จามคล้ายคนเป็นหวัด น้ำมูกน้ำตาไหล

3.2 กระสับกระส่าย กระวนกระวาย หายใจถี่ ปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน อาจถ่าย

อุจจาระเป็นเลือด

3.3 เหนื่อออกมาผิดปกติ

3.4 ปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดเสียวในกระดูก ม่านตาขยายโตขึ้น ตาพร่า ไม่สู้แดด

มีอาการดิ้นทุรนทุราย

3.5 มีอาการสั่นหรือเป็นตะคริวตามมือตามแขนขา หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง

3.6 มีอาการชัก เกร็ง ไข้ขึ้นสูง ความดันโลหิตสูง

3.7 หัวใจเต้นเร็วแรง และผิดปกติ

3.8 นอนไม่หลับ

3.9 เพ้อ คลุ้มคลั่ง อาละวาดควบคุมตนเองไม่ได้

4. การตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

4.1 ทดสอบด้วยยา โดยการฉีดยาทำลายฤทธิ์ของสารเสพติด ทำให้เกิดอาการขาดยา

ตามข้อ 3

4.2 การเก็บปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดในร่างกาย ซึ่งสามารถบอกสารเสพติดบางชนิดได้

2.1.5 โทษและอันตรายต่อสิ่งเสพติด

บุญสม มาร์ติน และสำออง พ่วงบุตร (2528 : 93-4) ได้กล่าวถึงโทษของสิ่งเสพติดว่าเป็นสิ่งที่ก่อความเสียหายแก่ตัวเองและสังคมหลายประการ ดังนี้

1. โทษทางกาย

1.1 สิ่งเสพติดให้โทษทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายเสื่อมโทรม เช่น ทำให้สมองและประสาทเสื่อมโทรมลง กระเพาะอาหารและลำไส้เกิดการเกิดอาการท้องผูกอย่างรุนแรง ร่างกายกำลังความต้านทานของโรคต่ำ ทำให้ติดโรคอื่นๆ ได้ง่าย เช่น วัณโรค กามโรค และโรคเอดส์

1.2 เมื่อสมองและประสาทเสื่อมเป็นผลให้การควบคุมทางกล้ามเนื้อ และประสาทบกพร่อง ซึ่งอาจทำให้ประสบอุบัติเหตุได้โดยง่าย เช่น หกล้ม และถูกรถชน

1.3 เมื่อไม่ได้เสพสิ่งเสพติดจะทำให้เกิดอาการต่างๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการอดยา เช่น มีอาการนอนไม่หลับ น้ำตาไหล มีเหงื่อออก เป็นตะคริวตามขา หลังและท้อง ลงแดง น้ำหนักตัวลด และในที่สุดทำให้มีอาการเหมือนคนวิกลจริตและถึงแก่ความตายได้

2. โทษทางใจ

เนื่องจากสิ่งเสพติดทำลายสมองและระบบประสาท ฉะนั้นผู้ติดสิ่งเสพติดจึงมีความประพฤติและอารมณ์ผิดปกติ เช่น ขาดความสนใจในตัวเอง มีการละเลยไม่สนใจในกิจวัตรประจำวัน มีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ขาดเรียน ไม่สนใจการศึกษา

3. โทษต่อครอบครัว

ในกรณีที่ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวติดสิ่งเสพติด จะมีผลทำให้หมดความรู้สึกรักในเรื่องความรับผิดชอบที่พึงมีต่อครอบครัว ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ภรรยาและบุตรไม่ได้รับความอบอุ่น เช่น ครอบครัวอื่นๆ

4. โทษทางสังคมและเศรษฐกิจ

สังคมมักรังเกียจผู้ติดสิ่งเสพติด และเมื่อผู้ติดสิ่งเสพติดไม่สามารถจะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ได้ตามปกติวิสัย อาจทำให้หันหน้าเข้าไปประกอบอาชีพอาชกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งเสพติด ส่วนโทษทางเศรษฐกิจนั้นทำให้เกิดการสูญเสียแรงงาน

5. โทษทางการปกครอง

รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการปราบปราม และจัดสถานที่บำบัดรักษา อันเป็นการเพิ่มภาระการเสียภาษีอากรของประชาชนอีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ติดสิ่งเสพติดให้โทษจะถูกพิษภัยของยาเสพติดเข้าครอบงำ จนก่อให้เกิดโทษร้ายแรงต่างๆ นับตั้งแต่ร่างกายและชีวิตของตนเอง ทรัพย์สินทั่วไป นั่นคือสิ่งเสพติดมีโทษต่อตนเอง ทั้งร่างกายและจิตใจ มีโทษต่อครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง สูญเสียความมั่นคงของประเทศในด้านต่างๆ จนหมดสิ้น ดังนั้นหากนักเรียนได้รู้ถึงโทษและอันตรายของสิ่งเสพติดดังกล่าวมาแล้ว ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักป้องกันตนเองและหลีกเลี่ยงจากสิ่งเสพติดให้โทษได้

2.1.6 การวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

การวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด คือการวัดด้านต่างๆ ดังนี้

การวัดด้านสติปัญญา (Cognitive Domain)

การวัดด้านสติปัญญา บลูม (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 42-44 ; อ้างอิงมาจาก Bloom, 1956) ได้เสนอแนวคิดด้านสติปัญญามีดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) เป็นความสามารถในการระลึกนึกออกสิ่งใดที่ได้เรียนรู้มาแล้ว คือ ความจำนั่นเอง ยังแบ่งย่อยอีกตามลำดับดังนี้

1.1 ความรู้ด้านเนื้อหา (Knowledge of Specifics) เป็นความสามารถในการจดจำเนื้อหาของสิ่งที่เรียนหรือประสบพบมา แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1.1.1 ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม (Knowledge of Terminology) ความรู้ความจำด้านนี้เป็นสัญลักษณ์ ศัพท์ นิยาม ที่ตกลงกันไว้เพื่อใช้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้เป็นความหมายที่สะดวก

1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับความจริง (Knowledge of Specific Facts) เป็นความสามารถในการจดจำสิ่งที่เป็นความจริงที่เรียนรู้มา ความจริงในที่นี้เป็นลักษณะ วันที่ เดือนปี สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ ฯลฯ ที่เกิดขึ้นเป็นจริงมาแล้ว

1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการในเนื้อหา (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) ความสามารถด้านนี้เป็นความจำในด้านวิธีการจัดระบบ จัดการศึกษา พิจารณา วิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งวิธีแสวงหาความรู้และลำดับขั้นของเวลา แบ่งย่อยออกเป็นดังนี้

1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับระเบียบประเพณี (Knowledge of Conventions) เป็นความสามารถในการจดจำประเพณี วัฒนธรรม ธรรมเนียม หรือการกระทำที่เป็นนิสัยยึดถือกันในสังคม หรือในเนื้อหาวิชานั้นๆ

1.2.2 ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มและลำดับขั้น (Knowledge of Trends and Sequences) เป็นความสามารถในการจำเพื่อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางแนวโน้ม และลำดับขั้นตอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

1.2.3 ความรู้เกี่ยวกับจำแนกประเภท (Knowledge of Classifications and Categories) เป็นความจำในเรื่องจัดประเภท กลุ่มชุดของความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้มาแล้ว

1.2.4 ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ (Knowledge of Criteria) หมายถึง ความจำเกณฑ์ต่างๆ ในการเกิดหลักการ มโนภาพ ความคิดเห็นและอื่นๆ

1.2.5 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ (Knowledge of Methodology) เป็นลักษณะการจำวิธีการในการค้นหาความรู้ จำเทคนิค และกระบวนการต่างๆ ที่เคยเรียนมาแล้ว

1.3 ความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอด (Knowledge of the Universals and Abstractions in a Field) ความจำแบบนี้เป็นความจำขั้นสูงขึ้นไป แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

1.3.1 ความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาและขยายนัยทั่วไป (Knowledge of Principles and Generalizations) เมื่อสอนหลักวิชาและการขยายนัยทั่วไปในหลักวิชานั้นๆ แล้ว จุดประสงค์นี้ต้องการจะให้จำสิ่งนั้นๆ ให้ได้

1.3.2 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (Knowledge of Theories and Structures) ระดับนี้จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจำทฤษฎี และโครงสร้างของสิ่งที่เรียนมาแล้วให้ได้

2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ และขยายความจากข้อความหมายต่างๆ ที่ได้พบเห็น แบ่งส่วนย่อยออก 3 อย่างคือ

2.1 การแปลความ (Translation) หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดความหมาย จากภาษาระดับหนึ่งมาเป็นอีกระดับหนึ่งให้เข้าใจกันง่ายขึ้น

2.2 การตีความ (Interpretation) หมายถึง ความสามารถในการสรุปการแปลความ มองภาพส่วนรวมมาเป็นใจความสั้นๆ อย่างได้ความ

2.3 การขยายความ (Extrapolation) เป็นความสามารถในการทำนายหรือคาดคะเน ข้อเท็จจริงล่วงหน้าโดยอาศัยแนวโน้มที่มีมาแล้ว

3. การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำหลักวิชาไปใช้แก้ปัญหา ในสถานการณ์ใหม่

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และที่เป็นไปอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร การวิเคราะห์แบ่งแยกย่อยออกเป็น 3 อย่างคือ

4.1 วิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) เป็นการวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ยู่นั้น อะไรสำคัญหรือจำเป็น หรือมีบทบาทที่สุด ตัวไหนเป็นเหตุ ตัวไหนเป็นผล

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationships) เป็นการหาความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้องส่วนย่อยในปรากฏการณ์หรือเนื้อหานั้น เพื่อนำมาอุปมาอุปไมย

4.3 วิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) เป็นความสามารถ ที่จะจับเค้าเงื่อนของเรื่องราวนั้นว่ายึดหลักการใด มีเทคนิคหรือยึดคติได้

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นสิ่งใหม่อีกรูปหนึ่ง มีคุณลักษณะโครงสร้างหรือหน้าที่ใหม่ แปรแตกต่างไปจาก ของเดิม แบ่งย่อยออกเป็น 3 อย่าง

5.1 สังเคราะห์ข้อความ (Production of Unique Communication) เป็น ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อความโดยสื่อหรือโดยการพูด การเขียน การวิพากษ์วิจารณ์ หาข้อยุติ บางประการ

5.2 สังเคราะห์แผนงาน (Production of Plans and Proposed Set of Operations) เป็นความสามารถด้านการวางแผน หรือการจัดกระทำการออกแบบ หรือการกระทำในลักษณะเดียวกันนี้

5.3 สังเคราะห์ความสัมพันธ์ (Derivation of a Set of Abstract Relations) เป็น ความสามารถในการนำนามธรรมย่อยๆ มาสัมพันธ์กันเกิดเป็นทฤษฎี สมมุติฐาน สูตร หรือกฎขึ้น

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการพิจารณาตัดสินลงสรุปเกี่ยวกับ คุณค่าของความคิดทุกชนิด เพื่อเปรียบเทียบเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนดให้ แบ่งย่อยออกเป็น 2 อย่างคือ

6.1 ประเมินค่าโดยอาศัยข้อเท็จจริงภายใน (Judgment in terms of Internal Evidence) การประเมินแบบนี้พิจารณาความถูกต้อง สมเหตุสมผล ความสอดคล้อง โดยอาศัยเกณฑ์ภายใน ของสิ่งนั้นเป็นสำคัญ

6.2 ประเมินค่าโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอก (Judgment in terms of External Criteria)

การประเมินแบบนี้อาศัยเกณฑ์หรือมาตรฐานจากภายนอกเอาไว้เปรียบเทียบ เกณฑ์เหล่านี้อาจเป็นเกณฑ์ที่สังคมหรือระเบียบประเพณีกำหนดไว้ก็ได้

2.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

ศรีประกาย ทัดตานนท์ (2539) สร้างแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบบทดสอบดังกล่าว มีลักษณะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 18 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครปฐม จำนวน 381 คน พบว่าแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.77

จิรวิน เทียนทองดี (2542) สร้างแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 310 คน พบว่าแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.68

ทัศนียา ปิ่นคล้าย (2543) สร้างแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 387 คน พบว่าแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.94

เอี่ยมพร พลอยประดิษฐ์ (2544) สร้างแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 24 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขต ัญฐุมงคล สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 376 คน พบว่าแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.80

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด พอสรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ

2.2 เจตคติต่อสารเสพติด

2.2.1 ความหมายของเจตคติ กลุ่มนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

เชดคัทท์ โววาลินส์ (2520 : 38) ได้ให้ความหมายของเจตคติสรุปได้ว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในทิศทางหนึ่งทั้งในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ดังนั้นจากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า เจตคติหมายถึงความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ โดยจะแสดงออกมาในลักษณะนิมานหรือทางบวก (positive) คือ ชอบ พอใจ เห็นด้วย สนับสนุน หรือในลักษณะนิเสธหรือ

ทางลบ (negative) คือ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุน ซึ่งสามารถบอกความแตกต่างซึ่งสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 1) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เป็นความเชื่อความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ รวมทั้งท่าทีแสดงออกซึ่งบอกถึงสภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2533 : 246) กล่าวว่า เจตคติ เป็นอัษณาสัย (disposition) หรือความโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งคน วัตถุ สิ่งของ หรือความคิด (ideas) เจตคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีเจตคติบวกต่อสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีเจตคติลบก็จะหลีกเลี่ยง เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล

ชนิฐา วิเศษสาธ (2534 : 262) กล่าวถึง เจตคติ หมายถึง ท่าทีความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่างๆ ในทางที่ดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ชอบ และความรู้สึกดังกล่าวจะมีลักษณะคงทนทำให้บุคคลมีความพร้อมเสมอที่จะโต้ตอบต่อสิ่งเร้าต่างๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 208) ได้รวบรวมความหมายของเจตคติ พอสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ หลังจากทีบุคคลได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้น ความรู้สึกนี้ จึงแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ สนับสนุน

1.2 ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบและไม่สนับสนุน

1.3 ความรู้สึกที่เป็นกลาง คือ ไม่มีความรู้สึกใดๆ

2. บุคคลจะแสดงความรู้สึกออกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งจะแบ่งพฤติกรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้มีการกล่าวคำพูดสนับสนุน ท่าทาง หน้าตาบอกความพึงพอใจ

2.2 พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่แสดงออก หรือความรู้สึกที่เป็นกลาง

แมคโดนัลด์ (Mc. Donald. 1959 : 214) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เจตคติเป็นความโน้มเอียงหรือสภาวะความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาทางใดทางหนึ่ง

นิวคอมบ์ (Newcomb. 1965 : 128) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ซึ่งคนเราได้รับมากหรือน้อยก็ได้ เจตคติแสดงออกได้ทางพฤติกรรม

เธอร์สโตน (Thurstone. 1967 : 126) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เป็นระดับมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่งซึ่งผลรวมทั้งหมดนี้จะสามารถบอกความแตกต่างได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

เคแกน (Kagan. 1968 : 601) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เป็นความโน้มเอียงที่ฝังอยู่ในความคิด ความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

โรคิช (Rokeach, 1970 : 112) ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เป็นการผสมผสานหรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

ครูซ (Cruze, 1974 : 187) กล่าวว่า เจตคตินั้นเป็นความรู้สึกที่เอนเอียงจากจิตใจ ซึ่งมีต่อประสบการณ์ที่คนเราได้รับ และเจตคติเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

จากความหมายของเจตคติ สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ ซึ่งบอกแนวโน้มจิตใจของบุคคลที่ปะทะหรือสัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา ที่อาจจะเป็นไปทางบวก ทางลบหรือเป็นกลางอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2.2 ประเภทของเจตคติ

ปรียาพร วงศ์นุตรโรจน์ (2534 : 208–210) กล่าวถึงเจตคติ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เจตคติทั่วไป (General attitude) ได้แก่ สภาพของจิตใจทั่วไปเป็นแนวคติประจำตัวของบุคคล เจตคติโดยทั่วไป ได้แก่ ลักษณะของบุคลิกภาพอันกว้างขวาง เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี

2. เจตคติเฉพาะอย่าง (Specitic attitude) ได้แก่ สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคล สถานการณ์และสิ่งอื่นๆ เจตคติเฉพาะอย่างนี้ จะแสดงออกในลักษณะชอบไม่ชอบสิ่งนั้น คนนั้น ถ้าชอบหรือเห็นดีด้วยก็เรียกว่ามีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่ชอบและเห็นว่าไม่ดีต่อสิ่งนั้นเป็นการจำเพาะเจาะจงก็เรียกว่ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

นอกจากนี้เจตคดียังแบ่งได้เป็น 5 ชนิด คือ

1. เจตคติในด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective attitude) ประสบการณ์ที่คนหรือสิ่งของได้สร้างความพึงพอใจและความสุข จะทำให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นคนนั้นตลอดจนคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ถ้าประสบการณ์ในคนนั้นสิ่งนั้นทำให้เกิดความทุกข์เจ็บปวด ไม่พอใจก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อคนนั้น สิ่งนั้น

2. เจตคติทางปัญญา (Intellectual attitude) เป็นเจตคติที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้เป็นแกน บุคคลอาจมีเจตคติต่อบางสิ่งบางอย่างโดยอาศัยการศึกษา ความรู้จนเกิดความเข้าใจและมีความสัมพันธ์กับจิตใจ คืออารมณ์และความรู้สึกร่วม หมายถึง มีความรู้จนเกิดความซาบซึ้ง เห็นดีเห็นงามด้วย เช่น เจตคติที่ดีต่อศาสนา เจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด

3. เจตคติทางการกระทำ (Action-oriented attitude) เป็นเจตคติที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของบุคคล เจตคติที่มีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้คนอื่นมีความนิยมชมชอบ เจตคติที่ดีต่องานในสำนักงาน

4. เจตคติทางด้านความสมดุล (Balanced attitude) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ เจตคติทางปัญญา และเจตคติทางการกระทำ เป็นเจตคติที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายของตนและเสริมแรงการกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนต่อไป

5. เจตคติในการป้องกันตัว (Ego-defensive attitude) เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ ด้านปัญญา และด้านการกระทำ

2.2.3 คุณลักษณะทั่วไปของเจตคติ

คุณลักษณะทั่วไปของเจตคติ มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2524 : 240) กล่าวถึงคุณลักษณะทั่วไปของเจตคติ ไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือการได้รับประสบการณ์ มิใช่สิ่งที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด

2. เจตคติเป็นดัชนีที่จะชี้แนวทางในการแสดงพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้ามีเจตคติที่ดีก็มีแนวโน้มที่จะเข้าหาหรือแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ตรงกันข้าม ถ้ามีเจตคติไม่ดีก็มีแนวโน้มที่ไม่เข้าหา โดยการถอยหนีหรือต่อต้านการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

3. เจตคติสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นได้ เช่น บิดามารดาไม่ชอบบุคคลหนึ่ง ย่อมมีแนวโน้มทำให้เด็กไม่ชอบบุคคลนั้นด้วย

4. เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากเจตคติเป็นสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ถ้าการเรียนรู้หรือประสบการณ์นั้นเปลี่ยนแปลงไปเจตคติดีก็ย่อมเปลี่ยนแปลง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 94-96) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติ ไว้ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของบุคคลเจริญวัยขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเมื่อเจริญวัยเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดีงามได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีเป็นความรู้ที่ได้รับไว้ ต่อมาก็จะเกิดเป็นความรู้สึกและแสดงพฤติกรรมออกมา นับว่าเป็นเจตคติที่ดีส่วนใหญ่ในทางตรงข้ามเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเมื่อเจริญวัยขึ้นก็อาจมีเจตคติที่ไม่ดี

2. เจตคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการกล่อมเกลาบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นก็ได้รับการสะสมความรู้สึกในด้านต่างๆ ไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจ ความรู้สึกที่ถูกเลี้ยงดูเข้มงวดน่าใจจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง ความรู้สึกของเด็กที่เป็นลูกกำพร้า ความรู้สึกของเด็กที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน ความรู้สึกของเด็กที่ไม่ได้รับความยุติธรรม บรรดาความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้เด็กจะเก็บสะสมไว้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นความรู้สึกหรือเจตคติในเรื่องนั้นๆ ฝังแน่นอยู่ในบุคคลดังกล่าวแล้ว

3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลย่อมมีสาเหตุหรือมีเหตุผลเสมอในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีเหตุผลหรือสาเหตุแล้วยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเจตคติอีกด้วย เพราะเจตคติมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่น เด็กที่มีเจตคติที่ดีต่อครูและต่อโรงเรียนก็อยากจะมาโรงเรียน ในบางครั้งผู้ปกครองให้หยุดเรียนก็ไม่ยอมหรือบุคคลที่มีเจตคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่งสังเกตให้ตีจะพบว่า เขาจะไม่เกี่ยวข้องกับตัวหรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดของผู้อื่นที่เสนอไป เป็นต้น

4. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีพฤติกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกันเสมอและชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม

มีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธ์ภาพต่อกัน ก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดเจตคติไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้ เช่น บิดามารดาถ่ายทอดเจตคติของตนให้แก่บุตร ครูถ่ายทอดเจตคติของครูให้แก่นักเรียน ปู่ ย่า ตา ยาย ถ่ายทอดเจตคติของตนให้แก่บุตรหลาน เป็นต้น

5. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ ถึงแม้ว่าเจตคติจะเป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นในตัวบุคคลคล้ายกับการตกผลึกของสารละลายทางเคมีหรือการแข็งตัวของน้ำก็ตาม แต่เจตคติก็อาจเปลี่ยนแปลงถ้าได้รับข้อมูลหรือมีสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น เด็กที่มีเจตคติว่าโตขึ้นจะเป็นพยาบาลแต่สอบคัดเลือกผู้อื่นไม่ได้ทั้งๆ ที่พยายามสอบมาแล้ว 2 ครั้ง ก็เลยเปลี่ยนเจตคติว่าไม่เป็นพยาบาลก็ได้ขอเป็นครูดีกว่า เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 211-212) กล่าวว่า เจตคติมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากประสบการณ์สิ่งเร้าต่างๆ รอบตัวบุคคล การอบรมเลี้ยงดูการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติ แม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกันก็จะมีเจตคติที่แตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น

2. เจตคติเป็นการเตรียมหรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตได้ สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ และจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย เป็นสิ่งที่ยธิบายไม่ค่อยจะได้และบางครั้งไม่ค่อยมีเหตุผล

3. เจตคติมีทิศทางของการประเมิน คือ ลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือการประเมินว่า ชอบ พอใจ เห็นด้วยก็ถือเป็นทิศทางในทางที่ดี เรียกว่าเป็นทิศทางในทางบวก และถ้าการประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจก็จะมีทิศทางในทางลบ เจตคติในทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีเจตคตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกในทางไม่ดี เช่น เจตคติในทางลบต่อการคดโกงต่อการเล่นการพนัน การมีเจตคติในทางบวกก็ไม่ได้หมายถึงเจตคติที่ดีและพึงปรารถนา เช่น เจตคติทางบวกต่อการโกหกการสูบบุหรี่ เป็นต้น

4. เจตคติมีความเข้ม คือ มีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมากก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงว่ามีความเข้มสูงไป

5. เจตคติมีความคงทน เจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่นและมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในเจตคติต่อสิ่งใดทำให้การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นได้ยาก

6. เจตคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายในเป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออกก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติอย่างไรในเรื่องนั้น เจตคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้นและการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูคำคนอื่นนอกจากไม่ชอบคนนั้นแล้วอาจจะเป็นเพราะถูกทำทายนก่อน

7. เจตคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออกบุคคลนั้นต้องปรับปรุงให้เข้ากับเกณฑ์ของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

2.2.4 การวัดเจตคติ

วรรณดี แสงประทีปทอง (2536 : 55-57) ได้กล่าวว่า การวัดเจตคติของบุคคลต่อเป้าหมายต่างๆ ทั้งในเรื่องของบุคคล วัตถุและสิ่งต่างๆ ล้วนให้ประโยชน์แก่บุคคลหรือสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การวัดเจตคติเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องจากการวัดเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าเขามีความรู้ทางด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด เจตคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นจึงเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนี้จะมีการกระทำไปในการทำนองใดด้วย ดังนั้นการทราบเจตคติของบุคคลย่อมช่วยให้ทำนายการกระทำของบุคคลได้ ความสามารถในการทำนายพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นความต้องการของมนุษย์และสังคม เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย

2. การวัดเจตคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เจตคติต่อสิ่งต่างๆ นั้น เปรียบเสมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำได้ต่างๆ กัน เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนี้อาจได้รับสาเหตุมาจากผลภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง และเจตคติของบุคคลอาจเป็นเครื่องกรองหรือหันเหอิทธิพลของสาเหตุจากภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้นได้ ดังนั้นการจะเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลต่างๆ ให้ชัดเจน บางกรณีจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคลต่างๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้นด้วย เช่น ในการศึกษาว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบควบคุมอย่างเข้มงวดจะทำให้เด็กมีอาการหงอยเหงา เศร้าซึมหรือไม่ การศึกษาแต่สาเหตุภายนอกกับพฤติกรรมของเด็ก อาจได้ภาพไม่ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลนี้ แต่ถ้าได้มีโอกาสวัดเจตคติของเด็กต่อการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดด้วย อาจจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุภายนอกที่มีต่อพฤติกรรมของเด็กมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ อาจพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมอย่างเข้มงวดจะทำให้เด็กมีอาการเศร้าซึมเฉพาะแต่เด็กที่ไม่ชอบความเข้มงวดกวตขันเท่านั้น แต่เด็กที่มีเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดนั้นไม่มีอาการที่วุ่น

3. การวัดเจตคติเพื่อหาทางป้องกัน ในสังคมนั้นการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างนั้นเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล แต่การที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมย่อมเป็นไปได้ เมื่อประชาชนมีเจตคติต่อสิ่งเดียวกันคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันและไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม

การประกอบอาชีพบางประเภท มีความจำเป็นต้องได้ผู้มีเจตคติเหมาะสมมาปฏิบัติ เช่น ผู้มีอาชีพนักวิจัยย่อมต้องมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย ผู้เป็นครูถ้ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเป็นครูแล้ว อาจทำให้เกิดผลเสียหายแก่นักเรียนโรงเรียนและประเทศชาติได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาซึ่งอาจเกิดได้ในภายหลัง จึงควรมีการวัดเจตคติต่อวิชาชีพของผู้ที่สมัครเข้าเรียนการศึกษาหรือวัดเจตคติต่ออาชีพครูของผู้ที่สมัครสอบบรรจุตำแหน่งครูแล้วได้รับแต่ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูเท่านั้น

4. การวัดเจตคติเพื่อหาทางแก้ไข ในสังคมประชาธิปไตย บุคคลสามารถจะมีเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปได้มาก แต่ในบางเรื่องจำเป็นที่จะต้องได้รับความคิดเห็นและเจตคติที่สอดคล้องกัน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีการกระทำที่พร้อมเพรียงกัน เช่น การรักษาความสะอาดบนท้องถนน และบ้านเรือนของตน เพื่อช่วยให้เกิดการกินดีอยู่ดีโดยทั่วกัน การวัดเจตคติของประชาชนจะได้ข้อมูลที่ชี้บอกว่า ประชาชนกลุ่มนั้นๆ มีเจตคติที่สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ซึ่งต้องการความร่วมมือจาก

ประชาชน อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้นการวัดเจตคติจึงอาจแสดงให้เห็นว่า บุคคลมีลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่เพียงไร เพื่อประโยชน์ในการหาทางแก้ไขเจตคติที่ไม่ถูกต้องและปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อไป

จะเห็นได้ว่า การวัดเจตคติของบุคคลต่างๆ ในเรื่องต่างๆ นั้น สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องวัดเจตคติมากยิ่งขึ้น

2.2.5 เครื่องมือวัดเจตคติ

ลัวิน สายยศ (2530 : 3-4) วรรณดี แสงประทีปทอง (2536 : 58-62) และศักดิ์ สุนทรเสณี (2531 : 16-18) ได้เสนอวิธีการวัดเจตคติไว้หลายวิธี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. วิธีการสังเกต (Observation)

การสังเกตเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เก่าแก่ที่สุด การสังเกต หมายถึง การเฝ้ามองและจดบันทึกพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผน การวัดเจตคติโดยการสังเกตนี้ผู้ศึกษาจะต้องอนุมานเจตคติของบุคคล เป้าหมายจากพฤติกรรมที่เขาแสดง ในการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลนี้ ผู้สังเกตจะต้องสังเกตพฤติกรรมตามธรรมชาติของบุคคล กล่าวคือ 1) ไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวที่กำลังถูกสังเกต 2) ไม่ขอความร่วมมือจากผู้ถูกสังเกต และ 3) ไม่เปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ที่ต้องการวัด

นอกจากนี้การใช้บุคคลเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมแล้ว พฤติกรรมบางประเภทอาจใช้เครื่องบันทึกได้ เช่น การนับจำนวนคนที่เข้าไปใช้บริการห้องสมุด

ข้อดีของการสังเกต คือ ใช้ได้ง่ายในสถานการณ์ต่างๆ ผู้สังเกตอาจสังเกตหลายพฤติกรรมไปพร้อมๆ กันก็ได้

ข้อจำกัดของการสังเกต คือ สามารถศึกษาได้เฉพาะพฤติกรรมปัจจุบันของบุคคล และการแสดงพฤติกรรมอาจทำด้วยเหตุผลหลายอย่างและอาจถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อม ฉะนั้นข้อมูลที่ได้อาจแคบและเฉพาะ ซึ่งอาจทำให้การอนุมานเจตคติจากพฤติกรรมที่สังเกตได้ขาดความเที่ยงตรง โดยทั่วไปในการวัดเจตคติไม่นิยมใช้การสังเกตพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวแต่จะใช้ควบคู่ไปกับวิธีการสัมภาษณ์หรือวิธีการอื่นๆ

2. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์ เป็นการถามให้ตอบด้วยปากเปล่า ผู้สัมภาษณ์อาจจดบันทึกคำตอบ หรืออัดเสียงคำตอบไว้แล้วนำมาวิเคราะห์ในภายหลัง การสัมภาษณ์จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งข้อมูลในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

ข้อดีของการสัมภาษณ์ คือ การเก็บข้อมูลทำได้สะดวก และสามารถเก็บข้อมูลได้มากจนเป็นที่แน่ชัดในระยะเวลาอันสั้น และอาจจะได้ข้อมูลบางอย่างที่เป็นประโยชน์แก่เรื่องที่ศึกษาข้อมูลเช่นนี้อาจจะไม่เกิดขึ้นในการวัดด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น ผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่ชอบรับประทานผักว่าเมื่อบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์เป็นเด็กเคยรับประทานผักแล้วเกิดป่วยหนัก เพราะผักที่รับประทานเข้าไปมีสารกำจัดศัตรูพืชผสมอยู่มาก

ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ คือ การสัมภาษณ์อาจไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากผู้ตอบ ผู้ถูกสัมภาษณ์อาจรู้สึกว่าเขาไม่มีอิสระเสรีพอที่จะตอบอย่างเปิดเผย หรืออาจรู้สึกว่าเขาไม่คุ้นเคยกับผู้สัมภาษณ์ เพียงพอที่จะเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตน ฉะนั้นข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเจตคติของบุคคลต่อเรื่องราวต่างๆ อาจไม่ตรงกับความจริง แต่เป็นคำตอบที่ตอบตามความคาดหวังที่คิดว่าควรจะเป็น

3. วิธีการรายงานตนเอง (Self-Report) หรือวิธีการใช้มาตราวัดเป็นวิธีให้ผู้ถูกสอบได้แสดงความรู้สึกรายงานออกมาอย่างตรงไปตรงมา โดยมีสิ่งเร้าเป็นข้อคำถาม มาตราวัดเจตคติมีหลายแบบ มาตราวัดที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ได้แก่มาตราวัดรวมของลิเคอร์ท มาตราวัดของเทอร์สโตน มาตราวัดของกัตต์แมน และมาตราจำแนกความหมายของออสกูด

ข้อดีของการใช้มาตราวัด คือ สามารถใช้กับคนจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณน้อยกว่าวิธีการอื่นๆ และผู้ตอบสามารถตอบได้โดยอิสระ มาตราวัดที่ใช้จะมีความชัดเจนในเชิงทฤษฎี และสามารถจะแนะนำการวัดเจตคติที่ได้ไปเปรียบเทียบระหว่างบุคคลหรือเป็นกลุ่มได้ วิธีการนี้จึงเป็นที่นิยมมาก

ข้อจำกัดของการใช้มาตราวัด คือ การสร้างเครื่องมือต้องใช้เวลาอย่างมากกว่าวิธีการอื่น และในหลายกรณีเครื่องมือที่สร้างขึ้นไม่สามารถนำไปใช้กับเรื่องอื่นๆ ได้ เช่น มาตราวัดรวมของลิเคอร์ท ที่สร้างขึ้นสำหรับวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก็ไม่สามารถนำไปใช้วัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทย นอกจากนี้การใช้มาตราวัดจะใช้ได้เฉพาะผู้ที่อ่านออกเขียนได้ และกลุ่มเป้าหมายอาจไม่ยอมตอบและไม่ส่งแบบสอบถามกลับคืน

4. วิธีเทคนิคจินตนาการ (Projective Technique)

เป็นการวัดเจตคติโดยการใช้คำถามตรงๆ ซึ่งแสดงถึงเจตนาของผู้ถามว่าต้องการจะศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับผู้ถูกถามนั้น บางครั้งผู้ถูกถามอาจมีปฏิกิริยาต่อคำถามนั้น เช่น อาจยินดีตอบ หรือเลือกตอบตามที่เห็นสมควร หรือเสแสร้งให้ต่างไปจากความจริง ดังนั้นกรณีที่ผู้ศึกษาไม่แน่ใจว่าเรื่องที่ต้องการศึกษาจะถูกปิดบัง หรือจะได้ข้อมูลเพียงบางส่วนอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลทางอ้อมซึ่งเป็นการวัดที่จะสะท้อนให้เห็นลักษณะต่างๆ ที่ต้องการ วิธีเทคนิคจินตนาการ มี 3 วิธีคือ

4.1 วิธีการต่อให้จบประโยค (Sentence Completion) วิธีการนี้ใช้มากในการวัดเจตคติที่อยู่ใต้จิตสำนึก ผู้ศึกษาจะให้ประโยคมาส่วนหนึ่ง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ถูกถามเกิดการตอบสนองไปในทางต่างๆ กัน แล้วให้แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาโดยต่อประโยคให้จบ

4.2 วิธีการโยงความสัมพันธ์ของคำต่างๆ (Word Association) วิธีการนี้ผู้ศึกษาจะใช้คำแทนข้อความ แล้วให้ผู้ตอบบอกว่าเมื่อได้ยินคำนั้นแล้วนึกถึงอะไรเป็นครั้งแรก การวัดตามวิธีการนี้มี 2 ลักษณะ คือ เนื้อหา หรือคำที่ผู้ตอบตอบมา และระยะเวลาที่ใช้ในการคิดหาคำตอบ ในบางครั้งผู้ตอบอาจใช้เวลาในการนึกหาคำอื่นที่จะมาใช้แทนสิ่งที่นึกถึง เนื่องจากไม่อยากตอบคำนั้นหรืออาจเป็นเพราะเป็นคำที่สังคมไม่นิยม เช่น เงิน คอมมิวนิสต์

4.3 วิธีการเล่าเรื่องราวจากภาพ (Story Telling) วิธีการนี้ ผู้ศึกษาจะใช้สภาพเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ถูกถามตอบสนอง คำบอกเล่าจากภาพสะท้อนให้เห็นเจตคติของบุคคลนั้นๆ ภาพที่ใช้มีตั้งแต่ภาพถ่ายที่ชัดเจน ภาพวาดเหมือนของจริง ภาพถ่ายที่จงใจทำให้พร่ามัวไม่ชัดเจน ตลอดจนภาพหยดหมึกบนกระดาษ

ข้อดีของวิธีเทคนิคจินตนาการ คือ ง่ายและสามารถใช้วัดบุคคลหลายคนได้พร้อมๆ กัน

ข้อจำกัดของวิธีเทคนิคจินตนาการ คือ ผู้ตอบอาจให้ข้อมูลที่บิดเบือน เพื่อทำให้คำตอบเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งซึ่งสำคัญมา คือการตีความหมายหรือการวิเคราะห์เนื้อหาของคำตอบ ต้องทำโดยผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างชำนาญแล้วเท่านั้น มิฉะนั้นข้อวินิจฉัยที่ได้จะขาดความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้

5. วิธีการวัดร่องรอยความสึกหรอและร่องรอยของการกระทำ

วิธีการนี้จะเก็บข้อมูล โดยผู้เก็บข้อมูลไม่จำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษาเป็นการส่วนตัว ทั้งในลักษณะรายบุคคลและเป็นกลุ่ม พฤติกรรมของผู้ถูกเก็บข้อมูลเป็นไปตามธรรมชาติที่สุด วิธีการวัดร่องรอยมี 2 วิธีคือ

5.1 การวัดร่องรอยความสึกหรอ (Erosion Measures) วิธีการนี้จะวัดความสึกหรอของวัตถุต่างๆ อันเป็นผลจากการกระทำของบุคคลต่างๆ เช่น รอยทางเดินในสนามหญ้า เสื้อตัวที่ชอบมาก ส่วนมากจะเก่ากว่าเสื้อตัวอื่นๆ

5.2 การวัดร่องรอยของการกระทำ (Trace Measures) วิธีการนี้เป็นการเปรียบเทียบปริมาณของวัตถุไร้ค่าที่ทิ้งอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ก้นบุหรี่ รอยมือ รอยเท้า

ข้อดีของวิธีการวัดร่องรอย คือ ใช้ง่ายในสถานการณ์ต่างๆ และอาจวัดร่องรอยหลายอย่างในสถานการณ์เดียวกัน

ข้อจำกัดของวิธีการวัดร่องรอย คือ ร่องรอยที่สังเกตได้อาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง เช่นอาจเป็นร่องรอยที่เกิดจากบุคคลอื่นที่มีได้เป็นบุคคลเป้าหมายด้วย และอาจเป็นร่องรอยที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลอื่นที่ไม่ใช่เจตคติที่ศึกษาโดยตรง

6. วิธีการวัดทางสรีรภาพ (Physiological Measurement)

วิธีการวัดทางสรีรภาพเป็นการใช้เครื่องมือไฟฟ้า หรือเครื่องมืออื่นๆ ในการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เนื่องจากเจตคติต่อสิ่งหนึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น และความรู้สึกนี้อาจรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเรื่องราวและบุคคลนั้น เมื่อบุคคลถูกกระตุ้นด้วยสิ่งที่เขาเคยชอบหรือเคยไม่ชอบ จะทำให้ระดับอารมณ์ในขณะนั้นของเขาเปลี่ยนแปลงไป ถ้าใช้เครื่องมือวัดทางสรีรภาพที่ละเอียดอ่อนก็สามารถจะตรวจพบความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์นี้ได้

เครื่องมือวัดทางสรีรภาพที่ใช้วัดเจตคตินี้ คล้ายกับเครื่องมือทางการแพทย์มีราคาสูง และผู้ใช้ต้องมีความรู้เกี่ยวกับสรีรศาสตร์อย่างดี การใช้เครื่องมือเหล่านี้จึงยังไม่แพร่หลายนัก วิธีการวัดทางสรีรภาพได้แก่ การวัดความต้านทางกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง (Galvanic Skin Response) การขยายของลูกนัยน์ตา (Pupil Dilation) การวัดปริมาณของฮอร์โมนบางชนิด เช่น เอซีทีเอช (ACTH) และไฮโดรคอร์ติโซน (Hydro Cortisone)

ข้อดีของวิธีการวัดทางสรีรภาพ คือ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและไม่บิดเบือน

ข้อจำกัดของวิธีการวัดทางสรีรภาพ คือ การวัดทำได้ค่อนข้างลำบากต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ และเครื่องมือมีราคาสูง

7. วิธีสังคมมิติ โดยการให้กลุ่มรายงานเกี่ยวกับเจตคติของเขาต่อคนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน

โดยสรุปแล้วการวัดเจตคติสามารถทำได้โดยวิธีการทั้งเจ็ดที่กล่าวมาแล้ว การจะใช้วิธีการใด ผู้ศึกษาวิจัยต้องเลือกให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะที่ต้องการวัด การสัมภาษณ์และการใช้มาตรวัด เป็นวิธีการที่เปิดเผยมากที่สุด วิธเทคนิคจินตนาการผู้ศึกษามีการติดต่อกับผู้ถูกศึกษา แต่เรื่องที่ศึกษาเป็นสิ่งที่คลุมเครือไม่ชัดเจน วิธีการวัดร่องรอยความสึกหรอและร่องรอยของการกระทำเป็นการวัดที่เป็นไปตามธรรมชาติมากที่สุด ส่วนวิธีการวัดทางสรีรภาพต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัย แต่ก็ให้ข้อมูลที่ชัดเจน

2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเจตคติต่อสารเสพติด

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเจตคติต่อสารเสพติด มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

ศรีประกาย ทัตตานนท์ (2539) สร้างแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบบสอบถามดังกล่าว มีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครปฐม จำนวน 381 คน พบว่าแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.94

จิรวิน เทียนทองดี (2542) สร้างแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 310 คน พบว่าแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.72

ทัศนียา ปิ่นคล้าย (2543) สร้างแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 387 คน พบว่าแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.80

เอื้อมพร พลอยประดิษฐ์ (2544) สร้างแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบบทดสอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตจตุรุมงคล สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 376 คน พบว่าแบบสอบถามวัดเจตคติต่อสารเสพติดของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.94

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเจตคติต่อสารเสพติด พอสรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดเจตคติเป็นแบบทดสอบหรือแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า

2.3 สัมพันธภาพในครอบครัว

2.3.1 ความหมายสัมพันธภาพในครอบครัว มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

นิภา นิธยาน (2520 : 191) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวไว้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง บุคคลที่เติบโตขึ้นมาพร้อมความทรงจำที่มีความสุขเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวคือ ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักใคร่สม่าเสมอจากบิดา บุคคลจะมีความรู้สึกมั่นคงในจิตใจ มีความไว้วางใจในผู้อื่น มองโลกในแง่ดี ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ด้วยดี และสามารถเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจ ซึ่งลักษณะที่แสดงถึงการมีประสบการณ์ที่ดี มีการปรับตัวเข้ากับครอบครัวได้ดีก็คือ บุคคลรู้สึกว่าได้รับความรัก การดูแลอย่างดีในครอบครัว รู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย มั่นใจในความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว

กมลลา แสงสีทอง (2526 : 8) ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์เป็นความปรองดอง ความรักใคร่ ความกลมเกลียวในครอบครัว นับว่าเป็นลักษณะของสัมพันธภาพที่ดีและถ้าเป็นความขัดแย้งหรือมีความรู้สึกที่เป็นอริต่อกันถือว่าเป็นลักษณะของสัมพันธภาพที่ไม่ดีของครอบครัว

กุลวรรณ วิทยาวารุจิ (2526 : 5-7) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ว่าสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อ และ/หรือ แม่ ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูก ปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือ แม่ และพฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึง สัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกัน ในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกซ่ซุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมร่วมกับพ่อแม่ ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการ เห็นด้วยกับการกระทำ และความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอนะ ข้อคิดเห็นหรือการกระทำ ต่างๆ ของบุตร
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็น พฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็น กันเองกับลูก
6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจ ในตัวลูกว่าสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการ กระทำของตัวเอง
7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยที่ไม่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคหรือแสดงออก ถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม
8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรม ยอมรับ มาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของ พ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความ ยินดี
9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดง ต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรักความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่ เสียใจ
10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็น การกำหนดหรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป
11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ ยึดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูก อย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือน หรือรบเร้าให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริมหรือกระตุ้น ให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ศรีหัทธิม พานิชพันธ์ (2527 : 116) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิด ดุลยคติสนทนาระหว่างบิดา – มารดา และบุตรรวมทั้งเครือญาติและบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้นๆ ด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นเรื่องที่สามารถก่อให้เกิดผลดีหรือเกิดปัญหาและเป็นมูลเหตุแห่งปัญหามานานาประการ

สายสุรี จุติกุล (2537 : 13-24) ; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2537 : 29-38) และสุนอมรวิวัฒน์ (2537 : 55-57) ได้รวบรวมแนวความคิดของนักจิตวิทยาชาวต่างประเทศในเรื่องสัมพันธภาพและความรักในครอบครัวไว้ว่า คนเราจะต้องมีความรักและความอบอุ่นระหว่างกันและกัน ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความรักและความผูกพันกัน ในลักษณะต่อไปนี้

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ในที่นี้ หมายถึง การดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทองการเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียน ความทุกข์และความสุขที่ต้องการระบาย เป็นต้น

2. ต้องรู้จักคนที่รักเรา สามัญญะต้องรู้จักและเข้าใจกันให้ดี สำหรับบุตร บิดา มารดา ก็ต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุปนิสัยบุตร รู้ว่าบุตรชอบหรือไม่ชอบอะไร จุดเด่นจุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้จักซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้มีการตอบสนองที่ดีต่อกันและกัน

3. ต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพในที่นี้หมายถึง การเคารพที่มาจากใจ การเคารพในลักษณะนี้มีพฤติกรรมแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การฟังกัน การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การเกรงใจกัน เช่น บุตรเกรงใจบิดามารดา บิดามารดาก็ต้องรู้จักเกรงใจบุตร ความเกรงใจนี้รู้สึกว่ามีคุณค่าและจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

4. ต้องมีความรับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับความผิดหรือความชอบ การไม่รับผิดชอบของบิดามารดาและความไม่ถูกต้อง การเป็นต้นแบบที่ไม่ดีก็เป็นการแสดงความไม่รับผิดชอบ การละเลยหรือละเมิดสิทธิของเด็ก สิทธิของบิดามารดา สิทธิของผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ก็เป็นการไม่รับผิดชอบ มีบุตรแล้วไม่เลี้ยง มีบิดามารดาสูงอายุแล้วไม่เลี้ยง เป็นต้น

5. ต้องมีความไว้วางใจ ความไว้วางใจเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพในครอบครัว ความไว้วางใจควรมีต่อกันทั้งทางกายและทางใจ จะช่วยให้คนในครอบครัวมีความสบายไร้กังวล หรือความกลัว เป็นที่พึ่งพาได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องของความไว้วางใจ บุคลิกภาพของผู้เยาว์

ใน ครอบครัวอยู่ในสภาพของการขาดความไว้วางใจ อาจนำไปสู่ภาวะของการเป็นคนก้าวร้าว เก็บกดหรือ มีปมด้อย

6. ต้องให้กำลังใจกันและกัน การให้กำลังใจคือการให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัว ให้ดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูดและท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำ สิ่งที่ถูกต้อง และแนวทางในการหาทางออกเมื่อมีปัญหา ไม่ดูว่าหรือกล่าวโทษว่าเป็นความผิด

7. ต้องให้อภัยกันและกัน สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคน ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักอยู่ก็อภัยกันได้ยกโทษให้ ในครอบครัวที่บุตรประพฤติผิด บิดามารดาก็ไม่ควรจดจำความผิดนั้นแล้วนำไปต่อบุตรในโอกาสต่อไป เพราะเมื่อบุตรได้รับฟังความผิดของตนอยู่เสมอก็จะเกิดความโกรธ ความไม่สบายใจและอาจนึกไปว่าบิดามารดาไม่รักตน

8. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวควรจะใช้ระยะเวลา ระหว่างสามปี ภรรยา บิดามารดากับบุตร การสื่อสารอาจจะมีทั้งรูปแบบที่ใช้ภาษาและภาษาท่าทาง ภาษาพูด การเขียน ฯลฯ การทำหนักนักทำได้แต่ควรเป็นคำทำหนักที่ใช้ถ้อยคำที่น่าฟัง

9. ต้องใช้เวลาอยู่ด้วยกันอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรหาเวลาอยู่ด้วยกันถามไถ่สารทุกข์สุกดิบระหว่างกัน ช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่มี มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวทางไกล ไปเที่ยวสวนสาธารณะ รับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

10. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว สภาพของครอบครัวและสภาวะของสมาชิกมีได้อยู่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น บุตรที่เกิดใหม่เป็นทารกก็จะเติบโตและมีพัฒนาการตามวัยอันเหมาะสม บิดามารดาจะต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของบุตร ตัวของบิดามารดาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตระหนักในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ และปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ในฐานะที่ตัวเองเปลี่ยนแปลงไปและปรับตัวในฐานะที่จะต้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น

11. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัว และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ ทั้งบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทและหน้าที่เหล่านี้เกิดจากความคาดหวังของตนเอง และความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตกลงกันให้ถือว่าเรื่องต่างๆ ที่จะบริหารครอบครัวให้เป็นปกติสุขนั้น เป็นเรื่องของใคร ในสัดส่วนอย่างไร ร่วมกันอย่างไร

12. มีความใกล้ชิดทางสัมผัส การสัมผัสเช่นการกอดกันโอบกอดกันบ้าง เกี้ยวแชนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำกันในครอบครัวระหว่างคนใกล้ชิดและแสดงความใกล้ชิดจริงๆ เช่น เมื่อบุตรเล็กๆ เป็นทารก บิดามารดาก็ควรเอามาบออด มาจูบ เพื่อแสดงความรักและให้ความอบอุ่นและเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตร แต่เมื่อบุตรโตขึ้น ก็อาจจะห่างไป

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานขั้นสูงของครอบครัวที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือห่วงใยอาหารต่อกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัว และเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิก โดยเฉพาะบุตรจะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมตามวัย และสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ด้วย

2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดสัมพันธภาพในครอบครัว มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : 58-59) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 499 คน โดยใช้แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 4 ระดับ ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกคือ ถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับเด็กวัยรุ่นดี การปรับตัวและพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นจะเป็นไปในทางที่ดีด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี จะทำให้เด็กวัยรุ่นปรับตัวได้ยากขึ้น

อรพิน ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ (2536 : 58) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของวัยรุ่นพบว่า ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง และสภาพแวดล้อมทางบ้านต่างมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น

ชาบานสกา (กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ, 2526 : 12 ; อ้างอิงจาก Sabanska, 1965) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ โดยศึกษาเด็กวัยรุ่นที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 คน อย่างละเอียดโดยการสัมภาษณ์ สังเกตจากการรายงานของครูที่เกี่ยวกับเด็ก และจากบันทึกของโรงเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้ชายมีความขัดแย้งกับพ่อแม่อย่างมาก ถึง 22% ของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ไม่ดีกับพ่อแม่ นอกจากนั้นยังพบว่า วัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบความแตกต่างด้านอายุและภูมิหลังทางสังคม

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความสำคัญในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา โดยในแต่ละจังหวัดจะแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ตามระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับละ 200 คน เป็นชาย 100 คน และหญิง 100 คน นำมาเปรียบเทียบกันโดยใช้แบบทดสอบวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว ผลที่ได้พบว่า นักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา มีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จะต่ำกว่าของนักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา และเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เพศ และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า วัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่แตกต่างกัน ทางด้านเพศนั้นพบว่า วัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นเพศหญิงสูงกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนทางด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูงจะมีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงกว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ออร์ (1979 : 127-133) ได้ศึกษาเด็กที่เรียนชั้น 8-10 จำนวน 10 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะมีการปรับตัวได้ดีและมีความมั่นคงทางอารมณ์

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 132-137) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวที่ต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์มีผลต่อลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์มากกว่าครอบครัวแตกแยก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวสัมพันธภาพไม่ดี

กุหลาบ รัตนจักรธรรม (2540 : ข-ค) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัว กับปัญหาเสพติดและพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะมีการปฏิบัติต่อบุคคลภายในครอบครัวที่ดี เช่น ให้ความเคารพผู้อาวุโส ช่วยเหลือเกื้อกูลพี่น้องและบุคคลภายในครอบครัว รับผิดชอบกิจกรรม ส่วนบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ไม่ใช่เหตุผลประกอบในการเลี้ยงดู เป็นผลทำให้นักศึกษามีปัญหาทางด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และก่อให้เกิดปัญหาเสพติดและพฤติกรรมทางเพศ

บำเพ็ญ วังเงิน (2541 : 121-128) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2541 ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุหนึ่งมีผลมาจากอิทธิพลของครอบครัว เช่น สภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม สัมพันธภาพของบุคคลในครอบครัว

จากงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว ทั้งในและต่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว อาจกระทำโดยใช้แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพสัมพันธภาพในครอบครัว หรือแบบทดสอบวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว เป็นต้น

2.4 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

2.4.1 ความหมายสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นิภา นิธยาน (2520 : 210) ได้กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพในโรงเรียน หมายถึง เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนจะเริ่มมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพนับตั้งแต่ สัมพันธภาพกับเพื่อนนักเรียน ครู ความรู้สึกของเพื่อนและครูที่มีต่อตน รวมทั้งวิธีที่บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติต่อตนล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ตอนวัยรุ่นบุคคลจะมีสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนมากกว่าสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ดังนั้นบุคคลต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมของโรงเรียน อันได้แก่ การมีความสุขเมื่ออยู่ที่โรงเรียน สามารถเข้ากับเพื่อนและครูได้ดี รู้สึกว่าโรงเรียนเหมาะสมกับตนเอง

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524 : 12) ได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนเอาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ความสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์ คือ ความสัมพันธ์ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้สึกและความผูกพันระหว่างเพื่อนกันเพื่อน เป็นการตัดสินใจพิจารณาใดๆ อาศัยความรู้สึกอารมณ์และอาวูโสเป็นหลัก กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบนี้เป็นกิจกรรมทางความรู้สึก อารมณ์ เช่น การบ่นเพิก การเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น ความสัมพันธ์แบบนี้ย่อมสูญหายและถูกทำลายได้โดยง่ายเพราะไม่ได้เกิดด้วยเหตุผลและหลักการใดๆ

2. ความสัมพันธ์ทางสติปัญญาตั้งอยู่บนเหตุผลและหลักการ อาศัยความรู้ ความคิด เหตุผล และสติปัญญาเป็นเครื่องเชื่อมโยง เช่น ความรู้สึกระหว่างเพื่อนร่วมงาน ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ที่เฝ้าหาความรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจพิจารณาปัญหาใดๆ ก็อาศัยเหตุผลและหลักการ และความรู้เป็นหลัก ผู้มีเหตุผลที่ดีกว่าย่อมถูกต้อง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ การอภิปราย พูดคุย ถกเถียง ประชุม หรือสัมมนาในเรื่องของวิชาความรู้ พบว่า ลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อนเป็นองค์ประกอบอย่างเดี่ยว ที่สำคัญที่สุดในประสบการณ์ของนักศึกษา ลักษณะของนักศึกษาที่เหมือนกันจะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคีของกลุ่ม

ผ่องศรี เกียรติเลิศสนา (2526 : 106) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด จะมีอิทธิพลมากต่อความคิดเห็นกับวิชาชีพของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของแอสติน (Astin, 1968 : 187) ที่ว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกสาขาวิชาชีพ และสอดคล้องกับความคิดเห็นของแคนเทล (Cantell, 1976 : 4921-A) ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของนักศึกษาได้รับอิทธิพลจากเพื่อนเช่นเดียวกัน

จินตนา ยูนิพันธ์ (2527 : 60) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะสถาบันการศึกษาจะมีการรวมตัวหรือจับกลุ่มกันของนักศึกษา ซึ่งลักษณะของกลุ่มเหล่านี้จะมีผลต่อแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถ้ากลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าใจกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนมักจะมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีไปด้วย

สุปัญญา กิตติสาร (ดาระณี พัฒนศักดิ์วิทยุ. 2533 : 3 ; อ้างอิงมาจาก สุปัญญา กิตติสาร. 2529 : 41) กล่าวว่า การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยครูจะต้องให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถมากที่สุด มีความสัมพันธ์และไว้วางใจกันและกันระหว่างเพื่อนและครู โดยสามารถเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันมีบรรยากาศแห่งการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของตนเองมีความเข้าใจและวิเคราะห์ความรู้สึจากประสบการณ์ในชีวิต ครูเป็นผู้นำความรู้มาสนับสนุนประสบการณ์ของนักเรียนและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักเรียนในชั้น

รวีวรรณ ชุมชัย (2536 : 90) กล่าวว่า นักเรียนวัยรุ่นจะเรียนรู้ ปรึกษาหารือและเชื่อถือเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่และญาติพี่น้อง เมื่อสังคมกลุ่มเพื่อนดีนักเรียนก็จะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนไปด้วย หากพฤติกรรมด้านสังคมกลุ่มเพื่อนไม่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายจิตใจและการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกจากนี้ยังพบว่า สัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มเพื่อนทำให้นักเรียนมีสิ่งยึดเหนี่ยวไม่เกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งให้ว้าเหว่เกินไป เมื่อมีปัญหาก็สามารถพูดระบายความเครียดหรือความกดดัน การคบเพื่อนจะช่วยให้ได้ปรับทุกข์แล้วยังสามารถช่วยให้การทำงานกลุ่ม กิจกรรมการเรียนดำเนินไปด้วยดีอีกด้วย จากการศึกษาข้างต้นพอสรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่เพื่อนนักเรียนปฏิบัติต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้สึกและปัญหาต่อกัน การเข้าใจความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น ความผูกพันและยอมรับซึ่งกันและกัน

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

มาลินี อยู่โพธิ์ (2526 : 61) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคม ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอินทาราม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2525 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการปรับตัวของกลุ่มทดลองลดลงต่ำกว่าก่อนการได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 51) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเสมียนนารี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการทดลองโดยใช้บทบาทสมมุติมีการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพดีขึ้นกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บุญศรี จิงธนาเจริญเลิศ (2530 : 46) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวต่อเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการปรับตัวกับเพื่อนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

यरยง ผิวอ่อน (2535 : 69) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ผลการศึกษาพบว่า นิสิตที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางมีการปรับตัวกับเพื่อนดีขึ้นกว่าก่อนได้รับการให้คำปรึกษาแบบไม่นำทาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอนลันด์ (สุรัช โภคิยะกุล. 2526 : 32 ; อ้างอิงจาก Groulund. 1959) ศึกษาปัญหาในการปรับตัวของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นที่ประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและสภาพแวดล้อม มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความขัดแย้งในกลุ่ม เป็นเหตุในการเรียนไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์และไม่มีความสุข

เดอคอสเตอร์ (Decoster. 1981 : 5789-A) ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยม พบว่า นักเรียนที่มีความพึงพอใจในการสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนมีแนวโน้มของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนต่ำ

อาห์มาดและฮูด (Ahmad and Hood. 1984 : 498-502) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของมหาวิทยาลัยไอโอวา ปีการศึกษา 1977-1981 กลุ่มตัวอย่าง 1968 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสำรวจสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ไมน์และเจนเซน (Mines-Jensen Interpersonal Relationships Inventory : Mijri) แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ความอดทนและคุณภาพของสัมพันธภาพ ผลปรากฏว่านักศึกษามีการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร

เกสส์ (Glaess. 1996 : 113-A) ได้ศึกษาการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนิสิตหญิงที่อยู่หอพัก จำนวน 11 คน กลุ่มทดลองอยู่หอพักหนึ่ง 52 คน กลุ่มควบคุมอยู่หอพักหนึ่ง 59 คน ดำเนินการทดลองโดยใช้โปรแกรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความมีสัมพันธภาพและทัศนคติ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดลองของแมนวิทนี (The Mann-Whitney U test)

ไค สแควร์ (Chi-Square) ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ทั้งในและต่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน อาจกระทำโดยใช้ แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน แบบวัดความมีสัมพันธภาพ แบบสำรวจสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นต้น

2.5 การตระหนักรู้ตนเอง

2.5.1 ความหมายของความตระหนัก มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

พจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ไว้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การกระทำที่แสดงว่า จำได้ การรับรู้ หรือมีความรู้ หรือมีความสำนึก (Consciousness)

รูเนส (Runes. 1971 : 32) กล่าวถึง “ความตระหนัก” ว่า ความตระหนักเป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึก

บลูม (Bloom. 1971 : 213) กล่าวถึง “ความตระหนัก” ว่า ความตระหนักเป็นขั้นต่ำสุดของภาคอารมณ์ และความรู้สึก (Affective domain) ความตระหนักเกือบคล้ายกับความรู้ตรงที่ทั้งความรู้และความตระหนักไม่เป็นลักษณะของสิ่งเร้า ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

อีเซนช์ และอาร์โนลด์ (Eysench and Arnold. 1972 : 110) อธิบายความตระหนักในแง่ของจิตวิทยาว่า “ความตระหนัก” เป็นความสัมพันธ์ของความสำนึก (Consciousness) และ เจตคติ (Attitudes) ความตระหนักเป็นภาวะของจิตใจ ซึ่งไม่อาจแยกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียว โดยเด็ดขาด

กู๊ด (Good. 1973 : 54) ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ว่าหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคล หรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

โวลแมน (Wolman. 1973 : 38) กล่าวว่า “ความตระหนัก” เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจหรือสำนึกถึงบางอย่างของเหตุ ประสพการณ์ หรือวัตถุสิ่งของได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 24) ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ว่า ความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลถูกคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่งหรือสถานที่หนึ่ง ซึ่งการรู้สึกว่ามีหรือการได้ถูกคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่เกิดในสถานะของจิตใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นสามารถจำได้หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

สมหมาย วันสอน (2522 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า “ความตระหนัก” เกือบคล้ายกับความรู้ แตกต่างกันที่ความตระหนักไม่เกี่ยวข้องกับการจำ หรือความสามารถที่จะระลึกได้ แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของการรับรู้ ถูกคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 133) กล่าวถึงความหมายของ “ความตระหนัก” ว่าความตระหนักเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) แต่ความตระหนักนั้นไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความระลึกได้ ความตระหนัก หมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในภาวะจิตใจ

โกลแมน (ทศพร ประเสริฐสุข, 2543 : 94 ; อ้างอิงจาก Goleman, 1998 Harvard bussiness review) ให้ความหมายการตระหนักรู้ตนเอง (Self-Awareness) หมายถึง การตระหนักรู้ความรู้สึกและความโน้มเอียงของตนเอง หรือที่เรียกว่าเป็นผู้ที่มีสติสามารถหยั่งรู้โดยการสำรวจตนเอง รู้ถึงความเป็นไปได้ของตนเองต่อการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ รอบตัว และความพร้อมของตนเอง ประกอบด้วย

ก. เป็นผู้รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ และคาดคะเนผลที่จะเกิดตามมาได้

ข. สามารถประเมินตนเองได้ตามความจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

ค. มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นความสามารถและความมีคุณค่าของตนเอง

ง. สามารถจัดการกับความรู้สึกภายในตนเอง โดยให้อยู่ในสภาวะที่พอเหมาะพอดี

สโลเวย์ และเมเยอร์ (ทศพร ประเสริฐสุข, 2543 : 100-101 ; อ้างอิงจาก Salovey & Mayer, 1990 *Emotional Development and Emotional Intelligence*) ได้ให้ความหมายการตระหนักรู้ตนเอง (Self-Awareness) หมายถึง การตระหนักรู้ตนเองเป็นการยอมรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตนเองตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

จากการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การตระหนักรู้ตนเอง หมายถึง การรู้วาทนกำลังรู้สึกอย่างไรในขณะนั้น และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองได้อย่างถูกต้องและเปิดเผย รู้ว่าการเกิดอารมณ์ของตนเองมีสาเหตุมาจากสิ่งใดและจะมีผลต่อตนเอง ผู้อื่น และการปฏิบัติงานอย่างไร รู้สาเหตุของความวิตกกังวล ความคับข้องใจ มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา รู้จุดเด่น จุดด้อยเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเอง

2.5.2 การวัดความตระหนัก (ซวาล แพร์ตกุล, 2526 : 201)

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้สึกนึกว่าสิ่งนั้นมีอยู่ (Conscious of Something) จำแนกและรับรู้ (Recognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้นการที่จะทำการวัดและประเมิน จึงต้องมีหลักการและวิธีการ ตลอดจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้สึกและอารมณ์นั้น มีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งจะนำมากล่าวไว้ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่โครงสร้างแน่นอน (Structure Item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบที่เลือกเหมือนกัน แบบสอบถามชนิดเลือกตอบและคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน เรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมากๆ

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดปิดหรือเปิดก็ได้

3. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือวัดชนิดที่ให้ตรวจสอบว่าเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือมีไม่มีสิ่งที่กำหนดตามรายการ อาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบหรือเลือกกว่า ใช่ ไม่ใช่ ก็ได้

4. มาตรวัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) เครื่องมือนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้าใจ (Intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงไรในเรื่องนั้น

5. การเข้าใจความหมายภาษา (Semantic Differential Technique หรือ S.D.) เทคนิคการวัดโดยใช้ความหมายของภาษาของ ชาลส์ ออสกูด เป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัด

ชนิดนี้จะประกอบด้วยเรื่องซึ่งถือเป็นสิ่งกัป และจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ ประกอบสัณทูปนั้นหลายๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องจะห่างระหว่าง 2 ขั้วนี้ บ่งบอกด้วยตัวเลข ถ้าใกล้ข้างใดมากก็จะมีคุณลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก

2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความตระหนักรู้ตนเอง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความตระหนักรู้ตนเอง มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

สุภาพร พิสิฐพัฒน (2543) สร้างแบบทดสอบวัดเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แบบทดสอบดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ตามความคิดของโกลแมน คือ การตระหนักรู้ในตนเองจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การตั้งใจตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและการมีทักษะทางสังคม แบบทดสอบมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 150 ข้อ นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 856 คน พบว่าแบบทดสอบวัดเชาวน์อารมณ์ของผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.956

คมเพชร ฉัตรศุภกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544) ได้สร้างมาตรประเมินเชาวน์อารมณ์และวิธีการหาเกณฑ์ปกติของเชาวน์อารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย แบบวัดหรือมาตรประเมินของผู้วิจัยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบระหว่างบุคคล องค์ประกอบด้านการปรับตัว องค์ประกอบด้านการจัดการบริหารความเครียดและองค์ประกอบด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป มาตรประเมินมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ตัวเลือก มีจำนวน 125 ข้อ นำไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับ ป. 1-6 จำนวน 6,301 คน พบว่ามาตรประเมินที่สร้างขึ้นมีความเชื่อมั่นของแต่ละองค์ประกอบระหว่าง 0.7-0.85

อุไร จักรศรีมงคล (2545) สร้างแบบวัดเชาวน์อารมณ์ตามโครงสร้างเชาวน์อารมณ์แบบวัดดังกล่าว แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการอารมณ์ การมีแรงจูงใจที่ดี การตระหนักรู้สังคม และการมีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม แบบวัดมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 4 ระดับ ผลการวิจัยพบว่าแบบวัดเชาวน์อารมณ์ตามโครงสร้างเชาวน์อารมณ์มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.8532 และความเชื่อมั่นชนิดสอบซ้ำ 0.840

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความตระหนักรู้ตนเองที่ได้กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวัดความตระหนักรู้ตนเองเป็นแบบทดสอบหรือแบบวัด ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

พอลสัน (Paulson, 1971 : 5455-5456B) ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงนิวยอร์ก ที่ใช้สารเสพติดกับนักศึกษาที่ไม่ใช้สารเสพติด พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องของบรรยากาศในครอบครัว กล่าวคือนักศึกษาที่ใช้สารเสพติดจะมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแบบห่างเหิน ขาดความสัมพันธ์ที่ดี มีความรักความอบอุ่นน้อยกว่านักศึกษาที่ไม่ใช้สารเสพติด

บริสโก้ (Briscoe. 1971 : 3767A) ศึกษาเรื่องการใช้สารเสพติดของนักเรียน โดยศึกษาความแตกต่างในด้านการรับรู้ของนักเรียนที่ติดสารเสพติดกับนักเรียนที่ไม่ติดสารเสพติด ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ติดสารเสพติดกับนักเรียนที่ไม่ติดสารเสพติดมีความสัมพันธ์กับครอบครัวต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านการเรียนรู้พบว่านักเรียนที่ติดสารเสพติดมีความสามารถในการรับรู้มีความรู้ความเข้าใจ และความจำดีกว่านักเรียนที่ไม่ติดสารเสพติด

แคนเดล (Kandel. 1974 : 107-135) ได้ศึกษาอิทธิพลของคนต่างวัยและบุคคลวัยเดียวกันต่อการใช้กัญชาของวัยรุ่น โดยการใช้แบบสอบถามกับวัยรุ่น บิดามารดา และเพื่อนสนิทของวัยรุ่นเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ใช้ยาเสพติดที่ผิดกฎหมายในอัตราสูงจะปรากฏในสถานการณ์ที่ทั้งบิดามารดา และเพื่อนของวัยรุ่นนั้นใช้ยาเสพติด สำหรับอิทธิพลของครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสูบกัญชาของวัยรุ่น และพบว่าพฤติกรรมการใช้ยาบำบัดทางจิตของบิดามารดา ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ ยากล่อมประสาท บาร์บิทูเรท และกระตุ้นประสาทตลอดจนการดื่มสุราของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับการสูบกัญชาของวัยรุ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กันน้อยกว่าเมื่อเทียบกับอิทธิพลของเพื่อน

วิตดอน (Whiddon. 1975 : 3426-3427A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรู้เรื่องยาเสพติด เจตคติที่มีต่อยาเสพติดและการใช้ยาเสพติด ของนักเรียนเกรด 12 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในรัฐมอนทานา ใช้กลุ่มตัวอย่าง 300 คน สารเสพติดที่ศึกษาประกอบด้วย 7 ประเภท ได้แก่ แอลกอฮอล์ แอมเฟตามีน บาร์บิทูเรท เฮโรอีน แอล เอส ดี กัญชาและบุหรี่ ผลการศึกษาพบว่า การมีความรู้ไม่ได้เป็นหลักประกันว่านักเรียนจะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด การมีความรู้ไม่ได้ช่วยระงับการใช้ยาเสพติด นักเรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อยาเสพติด มักจะหันไปใช้ยาเสพติด ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องยาเสพติดและเจตคติต่อยาเสพติดได้รับอิทธิพลจากการรวมกลุ่มของโรงเรียนที่เป็นเพศเดียวกัน ส่วนยาเสพติดที่ผิดกฎหมายพบว่า มีการใช้ยาเสพติดประเภทเดียวกันเมื่อนักเรียนอยู่รวมกลุ่มตามเพศ ขนาดโรงเรียนและโรงเรียนที่เป็นเพศเดียวกัน

อีเวน (Even. 1978 : 126-135) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เป็นระยะเวลา 3 ปี ในกลุ่มนักเรียนระดับ Junior High School ผลการศึกษา พบว่า การติดบุหรี่ของนักเรียนมาจากบุคคลใกล้ชิด สื่อสารมวลชน และการสูบบุหรี่ของบิดามารดาและยังได้พบต่อไปอีกว่าอิทธิพลทางจิตวิทยาสังคม มีผลทำให้กลุ่มวัยรุ่นตัดสินใจสูบบุหรี่ ได้แก่ บทบาททางครอบครัว แรงผลักดันจากกลุ่มเพื่อน (Peer Group)

โจนส์ (Jones. 1979 : 2583-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเจตคติและความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาสองกลุ่มๆ ละ 60 คน กลุ่มหนึ่งได้เรียนโปรแกรมยาเสพติดมาแล้ว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งยังไม่เคยเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันในด้านเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดแต่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ และนักเรียนหญิงมีเจตคติต่อต้านยาเสพติดมากกว่านักเรียนชาย และยังพบว่านักเรียนที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีเจตคติต่อต้านยาเสพติดมากกว่านักเรียนที่บิดามารดาอยู่แยกกัน

วิลเลียม และคนอื่นๆ (William and others. 1990 : 99) ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านครอบครัว และพ่อแม่ที่มีผลต่อการเสพติดของเยาวชน โดยศึกษาภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ติดเฮโรอีนชาย จำนวน 756 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ ขนาดของครอบครัว ลำดับการเกิดสภาพ

เศรษฐกิจและสังคม ความรู้และเจตคติต่อสารเสพติดมีผลกระทบต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชนแตกต่างกัน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับอายุของเยาวชนที่หนีออกจากบ้าน และอายุที่เริ่มใช้ยาเสพติดแตกต่างกัน

ไอดี (Eide. 1997 : 1386-C) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นในชิมบับเวย์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่าการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในชิมบับเวย์เป็นเรื่องที่สำคัญมาก นักเรียนมีการใช้แอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ยาเสพติด และกัญชา การใช้ยาเสพติดของนักเรียนขึ้นกับความแตกต่างของชนิดของยาเสพติด

4.2 งานวิจัยในประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 114-123) ได้ศึกษาสภาพการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจถูกต้องว่าการใช้ยาเสพติดไม่จำเป็นจะเป็นการชั่วคราวหรือประจำเป็นการใช้ที่ผิด ทำให้เกิดโทษ แต่มีทัศนะว่าเมื่อใช้หรือติดยาเสพติดต่างๆ แล้วจะเลิกได้มากกว่าเลิกไม่ได้ นักศึกษาส่วนน้อยที่ใช้ยาเสพติดจะมีเพื่อนจำนวนมากที่ไม่ใช้ยาเสพติด ความแตกต่างระหว่างเพศมีความสัมพันธ์กับระดับการใช้หรือไม่ใช้ยาเสพติด ระดับการศึกษา อาชีพ สภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวและการใช้ยาเสพติดของบิดามารดา มีแนวโน้มว่ามีความสัมพันธ์กับการใช้หรือไม่ใช้ยาเสพติดของนักเรียน

สมจิตต์ ภาติกรและคนอื่นๆ (2527 : 167-169) ศึกษามูลเหตุจูงใจเสพยาเสพติดในเด็กวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่ามีการมั่วสุมกับเพื่อนมากถูกเพื่อนชวนให้เสพยา มีความเชื่อที่ผิด การมีเพื่อนสนิทเสพยาเสพติดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสารเสพติด กล่าวคือนักเรียนที่ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จะมีการเสพยาเสพติดน้อยกว่า

จิราภรณ์ สุทธิสานนท์ (2529 : 81) ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 พบว่านักเรียนชายและหญิงมีการรับรู้เกี่ยวกับสารเสพติดที่ต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีการรับรู้ดีกว่านักเรียนชาย ส่วนการมีเพื่อนในครอบครัวแตกต่างกัน อาชีพบิดาแตกต่างกัน รายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับสารเสพติดไม่แตกต่างกัน

สนธิ สมักรการ และคนอื่นๆ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมและเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุ และเหตุจูงใจในการเสพยาที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ คือ ความอ่อนแอ อ่อนไหว ทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของผู้ติดยาประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ราบรื่น เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้มีการเริ่มเสพยา ได้แก่ ความอยากลอง (เพศชาย) เพื่อนชักชวนและความกลัวใจในปัญหาของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว (เพศหญิง)

ประไพศรี ช่อนกลิ่นและคนอื่นๆ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการป้องกันและควบคุมการใช้สารเสพติดในนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในโรงเรียนมัธยม 6 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2530 ผลการศึกษาพบว่า อัตราการใช้สารเสพติดของนักเรียนชั้น ม.1-ม.3 ใน 6 โรงเรียนเท่ากับร้อยละ 0.43 เป็นเพศชายทั้งหมด สารเสพติดที่นิยมใช้สารระเหย ได้แก่ กาว 3 เค แลคเกอร์ ทินเนอร์ และเบนซิน ตามลำดับ อัตราการเสพยาเสพติดสูงขึ้นตาม ชั้นเรียน คือ ม.1 ม.2 ม.3 ร้อยละ 4.35 43.48 และ 52.17 ตามลำดับ บิดามารดาของเด็กส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันแต่สภาพครอบครัวมีปัญหา

วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ (2536 : บทคัดย่อ,41,96) ได้ศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับการต้านทานยาเสพติดของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า เจตคติต่อการเสพยาเสพติด ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด และความภาคภูมิใจในตนเองสามารถทำนายการปฏิเสธการชักจูงเรื่อง ยาเสพติดจากเพื่อนในกลุ่ม นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความภาคภูมิใจในตนเองมีการกล้าแสดงออก รวมทั้งรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดมาก นักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมากจะมีเจตคติไม่ดีต่อการเสพติด และนักเรียนที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีเจตคติต่อการเสพยาเสพติดไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานการศึกษาค้นคว้า

1. ปัจจัยบางประการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งประการส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี จำนวน 21 โรงเรียน มีห้องเรียนจำนวน 120 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 4,885 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) และห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) ได้จำนวน 15 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 561 คน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นได้ 95 เปอร์เซนต์ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 297 ; อ้างอิงจาก Yamane. 1967) ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งโรงเรียนเป็น 4 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งจากการสำรวจมีดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวน 2 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 21 ห้อง และจำนวนนักเรียน 1,139 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวน 5 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 38 ห้อง และจำนวนนักเรียน 1,520 คน

โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวน 12 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 55 ห้อง และจำนวนนักเรียน 2,042 คน

โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวน 2 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง และจำนวนนักเรียน 184 คน

ขั้นที่ 2 สุ่มห้องเรียนจากทุกขนาดโรงเรียน โดยทำการสุ่มห้องเรียน 12 เปอร์เซนต์ของจำนวนห้องเรียน ปรากฏว่าได้โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 2 โรงเรียน 3 ห้องเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 3 โรงเรียน 4 ห้องเรียน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 5 โรงเรียน 7 ห้องเรียน และโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 1 โรงเรียน 1 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 11 โรงเรียน 15 ห้องเรียน ดังแสดงไว้ในตาราง

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาด	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (ห้องเรียน)
ใหญ่พิเศษ	สระบุรีวิทยาคม	52 (1)
	เสนาให้ "วิมลวิทยานุกูล"	97 (2)
ใหญ่	หนองแค "สริกิจพิทยา"	38 (1)
	พุกแควิทยา	37 (1)
	สุรีวิทยา	72 (2)
กลาง	ปากเพรียววิทยาคม	69 (2)
	โคกกระท้อนกิตติวุฒิวิทยา	38 (1)
	หนองแซงวิทยา	34 (1)
	หินกองวิทยาคม	33 (1)
	ประเทียบวิทยาทาน	68 (2)
เล็ก	ดอนพุดวิทยาคม	23 (1)
รวม		561 (15)

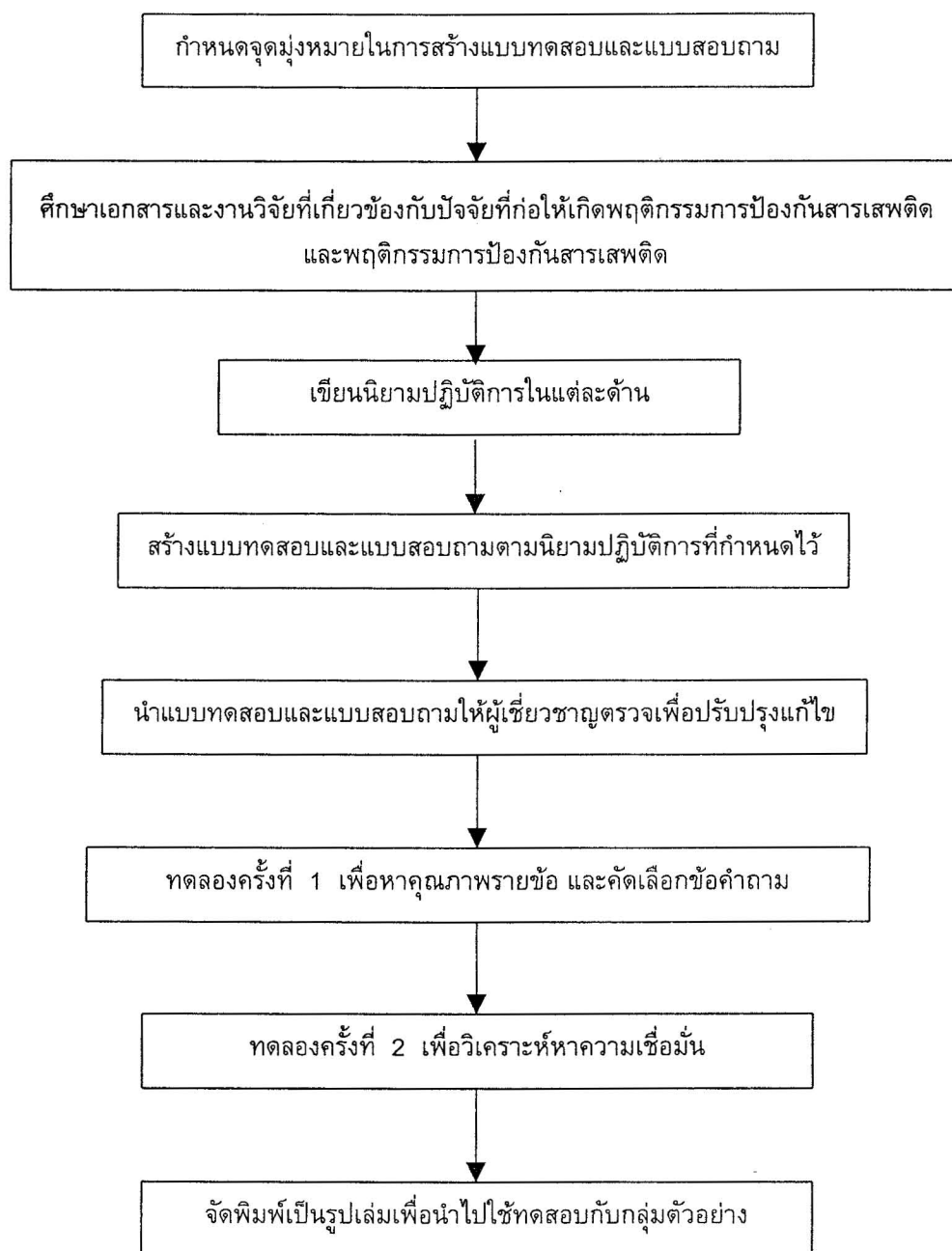
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบและแบบสอบถามต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ซึ่งผู้วิจัยสร้างเป็นแบบทดสอบถูกผิด (True-False Test) จำนวน 20 ข้อ
2. แบบสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว
ตอนที่ 2 วัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด จำนวน 20 ข้อ
ตอนที่ 3 วัดด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านละ 20 ข้อ
ตอนที่ 4 วัดด้านการตระหนักรู้ตนเองและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ด้านละ 20 ข้อ

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบและแบบสอบถามวัดปัจจัยบางประการ แบบสอบถามวัดพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดแต่ละฉบับ โดยมีวิธีดำเนินการสร้างดังภาพประกอบ ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 ลำดับขั้นการสร้างแบบทดสอบและแบบสอบถาม

จากภาพประกอบ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบและแบบสอบถามแต่ละด้าน ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบทดสอบ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด เพื่อใช้ในการวิจัย

1.2 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

1.3 เขียนนิยามปฏิบัติการความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ตามลักษณะที่จะวัด

1.4 สร้างแบบทดสอบด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบชนิดถูก-ผิด จำนวน 40 ข้อ

1.5 ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงพินิจ โดยผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดแต่ละข้อ ไปให้ประธานกรรมการและกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณา ก่อน หลังจากนั้น จึงได้ปรับปรุงภาษาและแก้ไขให้สอดคล้องกับที่นิยามไว้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย นักวัดผลการศึกษา จำนวน 4 ท่าน และผู้มีประสบการณ์สอนวิชาสุขศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบแต่ละข้อ แล้วคัดเลือกข้อคำถาม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 จึงคัดเลือกไว้ทั้ง 40 ข้อ

1.6 นำแบบทดสอบที่ได้จากข้อ 1.5 ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม จำนวน 107 คน โรงเรียนคชสิทธิ์กิตติคุณวิทยา จำนวน 93 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 200 คน แล้วนำผลที่ได้จากการทดสอบมาตรวจให้คะแนน โดยข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน และ ข้อที่ตอบผิดให้ 0 คะแนน แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าความยากและค่าอำนาจจำแนก คัดเลือกข้อคำถามที่มีความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และ ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จากการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบด้านความรู้เกี่ยวกับ สารเสพติด มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .068 ถึง .534 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .076 ถึง .993 จึงคัดเลือกข้อคำถามไว้จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากอยู่ระหว่าง .342 ถึง .534 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .694 ถึง .917

1.7 นำแบบสอบถามที่ได้ในข้อที่ 1.6 ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแก่งคอยวิทยา จำนวน 114 คน โรงเรียนบ้านหมอ “พัฒนานุกูล” จำนวน 86 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน นำผลที่ได้มาตรวจให้คะแนน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ .874

1.8 นำแบบทดสอบที่ได้ในข้อ 1.7 ทำการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. แบบสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

2.2 ศึกษาทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

2.3 เขียนนิยามปฏิบัติการด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ตามลักษณะที่ต้องการวัด

2.4 สร้างแบบสอบถามปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 4 ระดับ ด้านละ 40 ข้อ

2.5 ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงพินิจ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเองและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดแต่ละข้อ ไปให้ประธานกรรมการและกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์พิจารณา ก่อน หลังจากนั้นจึงได้ปรับปรุงภาษาและแก้ไขให้สอดคล้องกับที่นิยามไว้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยนักวัดผลการศึกษาจำนวน 4 ท่าน ผู้มีวุฒิปริญญาโทด้านจิตวิทยาการศึกษาจำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 จึงคัดเลือกไว้ทั้งหมด

2.6 นำแบบทดสอบที่ได้จากข้อ 2.5 ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม จำนวน 107 คน โรงเรียนคชสิทธิ์กิตติคุณวิทยา จำนวน 93 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 200 คน นำผลที่ได้จากการทดสอบ มาตรวจให้คะแนน หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้เทคนิค 25% ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (t) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ซึ่งได้ผลดังนี้

2.6.1 แบบสอบถามด้านเจตคติต่อสารเสพติด จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 1.959 ถึง 7.392 คัดเลือกไว้ 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 4.045 ถึง 7.392

2.6.2 แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 1.500 ถึง 12.279 คัดเลือกไว้ 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 7.068 ถึง 12.279

2.6.3 แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 0.909 ถึง 9.756 คัดเลือกไว้ 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 5.434 ถึง 9.756

- 2.6.4 แบบสอบถามด้านการตระหนักรู้ตนเอง จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 0.128 ถึง 7.491 คัดเลือกไว้ 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 5.398 ถึง 7.491
- 2.6.5 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 2.446 ถึง 7.791 คัดเลือกไว้ 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 4.577 ถึง 7.791
- 2.7 นำแบบสอบถามที่ได้ในข้อที่ 2.6 ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแก่งคอยวิทยา จำนวน 114 คน โรงเรียนบ้านหมอ “พัฒนานุกูล” จำนวน 86 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน แล้วคัดเลือกแบบสอบถามที่ตอบครบสมบูรณ์ มาจำนวน 20 ฉบับ นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ซึ่งได้ผลดังนี้
- 2.7.1 แบบสอบถามด้านเจตคติต่อสารเสพติด มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .877
- 2.7.2 แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .962
- 2.7.3 แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .927
- 2.7.4 แบบสอบถามด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .947
- 2.7.5 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .912
- 2.8. นำแบบทดสอบที่ได้ในข้อ 2.7 ทำการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะแบบทดสอบและแบบสอบถาม

แบบทดสอบและแบบสอบถามที่วัดปัจจัยแต่ละด้านและแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีลักษณะดังนี้

1. แบบทดสอบวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ดังตัวอย่าง ข้อ (0) และ (00) ดังนี้

ข้อที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
0	ทินเนอร์เป็นสารเสพติด.....		
00	ยาบ้าจัดอยู่ในประเภทสารกระตุ้นประสาท.....		

เกณฑ์การให้คะแนน

- ตอบ ถูกหรือตรงเฉลย ให้คะแนน 1 คะแนน
- ผิดหรือไม่ตรงเฉลย ให้คะแนน 0 คะแนน

การแปลความหมายคะแนน

เนื่องจากแบบทดสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน จึงมีคะแนนเต็ม 20 คะแนน ดังนั้นครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม คือ 10 คะแนน และมีเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

ถ้าได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 13 คะแนน แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับสูง

ถ้าได้คะแนนมากกว่า 10 คะแนน แต่น้อยกว่า 13 คะแนน แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ถ้าได้คะแนนเท่ากับ 10 คะแนน แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง

ถ้าได้คะแนนมากกว่า 7 คะแนน แต่น้อยกว่า 10 คะแนน แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดค่อนข้างต่ำ

ถ้าได้คะแนนต่ำกว่า 7 คะแนน แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับต่ำ

2. เป็นแบบสอบถามที่แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ถามข้อมูลส่วนตัว ดังนี้

1.

เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง
2.

บิดามารดา

☐

อยู่ด้วยกัน

☐

แยกกันอยู่/หย่า

☐

บิดาและหรือมารดาเสียชีวิต
3.

คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียน

☐

ต่ำกว่า 2.00

☐

อยู่ระหว่าง 2.00 – 3.00

☐

มากกว่า 3.00
4.

ประสบการณ์การใช้สารเสพติด

☐

เคย

☐

ไม่เคย

ตอนที่ 2 วัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ดังตัวอย่าง ข้อ (0) และข้อ (00) ดังนี้

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย	เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
0	สารเสพติดเป็นสิ่งที่น่าทดลอง.....				
00	สารเสพติดเป็นสิ่งที่จำเป็นประโยชน์.....				
000	สารเสพติดทำให้เสียสุขภาพ.....				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางบวก

เห็นด้วย	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 2 คะแนน
ไม่ค่อยเห็นด้วย	ให้คะแนน 1 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน 0 คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางลบ

เห็นด้วย	ให้คะแนน 0 คะแนน
เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 1 คะแนน
ไม่ค่อยเห็นด้วย	ให้คะแนน 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน 3 คะแนน

การแปลความหมายคะแนน

- เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 2.50 แปลว่า มีเจตคติต่อสารเสพติดไม่ดี
- เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 1.50–2.49 แปลว่า มีเจตคติต่อสารเสพติดค่อนข้างไม่ดี
- เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 0.50–1.49 แปลว่า มีเจตคติต่อสารเสพติดค่อนข้างดี
- เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าน้อยกว่า 0.50 แปลว่า มีเจตคติต่อสารเสพติดดี

ตอนที่ 3 วัดด้านสัมพันธภาพในครอบครัวและด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ดังตัวอย่าง ข้อ (0) และ ข้อ (00) ดังนี้

ข้อที่	ข้อความ	ปฏิบัติ เป็นประจำ	ปฏิบัติ เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติ เป็นส่วนน้อย	ไม่เคย ปฏิบัติ
<u>ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว</u>					
0	ครอบครัวของข้าพเจ้าให้ความช่วยเหลือกัน.....				
00	สมาชิกในครอบครัวข้าพเจ้าให้กำลังใจแก่กัน.....				
<u>ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน</u>					
0	ข้าพเจ้าเข้ากลุ่มเพื่อนได้.....				
00	ข้าพเจ้าไม่มีเพื่อนสนิท.....				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางบวก

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน 3 คะแนน
ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 2 คะแนน
ปฏิบัติเป็นส่วนน้อย	ให้คะแนน 1 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	ให้คะแนน 0 คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางลบ

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน 0 คะแนน
ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 1 คะแนน
ปฏิบัติเป็นส่วนน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	ให้คะแนน 3 คะแนน

การแปลความหมายคะแนน

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 2.50 แปลว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวหรือมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนสูง

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 1.50–2.49 แปลว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวหรือมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนค่อนข้างสูง

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 0.50–1.49 แปลว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวหรือมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนค่อนข้างต่ำ

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าน้อยกว่า 0.50 แปลว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวหรือมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนต่ำ

ตอนที่ 4 วัดด้านการตระหนักรู้ตนเองและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ดังตัวอย่าง ข้อ (0) และ ข้อ (00) ดังนี้

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงเป็นส่วนใหญ่	จริงค่อนข้างน้อย	ไม่จริง
<u>ด้านการตระหนักรู้ตนเอง</u>					
0	ข้าพเจ้าสามารถห้ามตัวเองไม่ให้ทำสิ่งไม่ถูกต้อง...				
00	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนเชื่อง่าย.....				
<u>พฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด</u>					
0	ข้าพเจ้าจะปฏิเสธเมื่อเพื่อชวนให้สูบบุหรี่.....				
00	ข้าพเจ้าไม่ดื่มเหล้า เมื่อไปสังสรรค์กับเพื่อน.....				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางบวก

จริงมากที่สุด	ให้คะแนน 3 คะแนน
จริงเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 2 คะแนน
จริงค่อนข้างน้อย	ให้คะแนน 1 คะแนน
ไม่จริง	ให้คะแนน 0 คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางลบ

จริงมากที่สุด	ให้คะแนน 0 คะแนน
จริงเป็นส่วนใหญ่	ให้คะแนน 1 คะแนน
จริงค่อนข้างน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
ไม่จริง	ให้คะแนน 3 คะแนน

การแปลความหมายคะแนน

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 2.50 แปลว่า มีการตระหนักรู้ตนเองหรือ มีพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดสูง

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 1.50–2.49 แปลว่า มีการตระหนักรู้ตนเองหรือ มีพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดค่อนข้างสูง

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าเท่ากับ 0.50–1.49 แปลว่า มีการตระหนักรู้ตนเองหรือ มีพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดค่อนข้างต่ำ

เมื่อคะแนนเฉลี่ยรายข้อมีค่าน้อยกว่า 0.50 แปลว่า มีการตระหนักรู้ตนเองหรือ มีพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดต่ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง และนัดหมาย วัน เวลา เพื่อนำแบบทดสอบและแบบสอบถามไปทดสอบ
2. จัดเตรียมแบบทดสอบและแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่สอบในแต่ละครั้ง โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ 2546
3. การดำเนินการสอบ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอบด้วยตนเอง
4. ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ของการสอบ และประโยชน์ที่ได้รับจากการทดสอบและการตอบแบบสอบถาม และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริงมากที่สุด

5. นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติและทดสอบสมมติฐาน

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1. ตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบและแบบสอบถามปัจจัยแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ตามเกณฑ์การตรวจให้คะแนนที่ตั้งไว้
- 2. หาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบทดสอบและแบบสอบถามปัจจัยแต่ละด้าน และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
- 3. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
- 4. หาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ ของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การป้องกันสารเสพติด และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 249 ; อ้างอิงจาก Rowinelli and Hambleton. 1977)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าความยากของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 210)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	P	แทน	ความยากของแบบทดสอบ
	R	แทน	จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก
	N	แทน	จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

1.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 212)

$$r_{p.bis} = \frac{\bar{X}_p - \bar{X}_f}{S_t} \cdot \sqrt{pq}$$

เมื่อ	$r_{p.bis}$	แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
	$\bar{X}_p$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ทำข้อสอบนั้นได้
	$\bar{X}_f$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ทำข้อสอบนั้นไม่ได้
	S_t	แทน คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบทดสอบฉบับนั้น
	p	แทน สัดส่วนของคนที่ทำข้อนั้นถูก
	q	แทน สัดส่วนของคนที่ทำข้อนั้นผิด หรือ $1-p$

1.4 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 216 อ้างอิงจาก Edwards. 1957 : 152-154)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{s_H^2}{n_H} + \frac{s_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
	$\bar{X}_H$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	S_H^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	S_L^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	n_H	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง
	n_L	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ

1.5 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา (Alpha Coefficient) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 200)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

1.6 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR – 20 ของคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 197–198)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบทดสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ทำถูกในแต่ละข้อ
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ทำผิดในแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนของแบบทดสอบ

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่คะแนนเฉลี่ย (M) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S)

2.2 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 85–86)

$$r_{xy} = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนตัวแปร X กับตัวแปร Y
	$\sum X$	แทน	ผลรวมคะแนนชุด X
	$\sum Y$	แทน	ผลรวมคะแนนชุด Y
	$\sum XY$	แทน	ผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนนชุด X กับคะแนนชุด Y
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด X แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด Y แต่ละตัวยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้ t-test
(ชูศรี วงศ์รัตน์. 2541 : 300)

$$t = r \sqrt{\frac{N-2}{1-r^2}} ; df = N-2$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าการแจกแจงแบบที
	r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.4 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและ
อังคณา สายยศ. 2540 : 331)

$$R_{y.12...k} = \sqrt{\beta_1 r_{y1} + \beta_2 r_{y2} + \dots + \beta_k r_{yk}}$$

เมื่อ	$R_{y.12...k}$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรตาม (y) กับตัวแปรอิสระ (1),(2),...,k
	β_k	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระตัวที่ k
	r_{yk}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (y) กับ ตัวแปรอิสระ (k)

2.5 ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณโดยใช้สูตร F-test
(ชูศรี วงศ์รัตน์. 2541 : 337)

$$F = \frac{R^2}{1-R^2} \cdot \frac{N-k-1}{k} ; df_1 = k, df_2 = (N-k-1)$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
	R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

2.6 หาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ (Score weight) โดยใช้สูตร
(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2540 : 346)

$$b_i = \beta_i \frac{S_y}{S_j}$$

เมื่อ b_i แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระที่ i ในรูปคะแนนดิบ
 β_i แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระที่ i ในรูปคะแนนมาตรฐาน
 S_j แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรอิสระตัวที่ i
 S_y แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรตาม

2.7 ทดสอบนัยสำคัญของน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ โดยใช้ t-test
(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2540 : 344)

$$t = \frac{b_i}{SE_{bi}} ; df = N - k - 1$$

เมื่อ t แทน ค่าการแจกแจงแบบทีของค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ
 ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
 b_i แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
 SE_{bi} แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักความสำคัญในรูป
 คะแนนดิบของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
 N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 k แทน จำนวนตัวแปรอิสระ

(ในการวิจัยครั้งนี้สถิติที่ใช้ในการหาคุนภาพเครื่องมือและทดสอบสมมติฐาน คำนวณโดยใช้
 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for WINDOW)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล และแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการนำเสนอและให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

K/K'	แทน	คะแนนเต็ม/คะแนนเต็มรายข้อ
M	แทน	คะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบ/คะแนนเฉลี่ยรายข้อของแบบสอบถาม
S.D.	แทน	คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบทดสอบ/คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้อของแบบสอบถาม
X ₁	แทน	คะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด
X ₂	แทน	คะแนนด้านเจตคติต่อสารเสพติด
X ₃	แทน	คะแนนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว
X ₄	แทน	คะแนนด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน
X ₅	แทน	คะแนนด้านการตระหนักรู้ตนเอง
Y	แทน	คะแนนด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
b	แทน	น้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ (Score Weight)
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R ²	แทน	ความแปรปรวนของสหสัมพันธ์พหุคูณ
SE _b	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของน้ำหนักความสำคัญ
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบ t (t-distribution)
F	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบ F (F-distribution)

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยแต่ละด้าน และพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
3. ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนของแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด แบบสอบถามด้านเจตคติต่อสารเสพติด แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพในครอบครัว แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน แบบสอบถามด้านการตระหนักรู้ตนเอง และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด จากการตอบแบบทดสอบและแบบสอบถามของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 561 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ตัวแปร	K/K'	M	S.D.
X ₁	20	15.8770	2.5776
X ₂	3	2.5349	0.4116
X ₃	3	2.2258	0.4999
X ₄	3	2.1747	0.4677
X ₅	3	2.0834	0.4325
Y	3	2.3317	0.4032

จากตาราง 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 15.8770 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับสูง และด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.2258 2.1747 2.0834 และ 2.3317 ตามลำดับ แสดงว่ามีลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านเจตคติต่อสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.5349 แสดงว่ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสารเสพติด สำหรับความเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.5776 0.4116 0.4999 0.4677 0.4325 และ 0.4032 ตามลำดับ แสดงว่ามีการกระจายน้อยและกระจายใกล้เคียงกัน

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

จากการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test และ F-test ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยแต่ละด้าน กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y
X ₁	1.000	.344**	.149**	.089*	.100*	.117**
X ₂		1.000	.229**	.155**	.115**	.371**
X ₃			1.000	.430**	.447**	.482**
X ₄				1.000	.651**	.450**
X ₅					1.000	.527**
Y						1.000
R = .656		F = 83.742**			R ² = .430	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าเท่ากับ 0.089 ถึง 0.651 และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าอยู่ระหว่าง 0.117 ถึง 0.527 และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ เมื่อพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการด้านต่างๆ กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.656 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยด้านต่างๆ ทั้ง 5 ด้าน มีลักษณะที่วัดองค์ประกอบร่วมกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติดและสามารถทำนายผลได้ถูกต้อง 43%

3. คำนำนัยความสำคัญ (Score Weight) และค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด

จากการวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักความสำคัญ (Score Weight) ของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันสารเสพติด และทดสอบนัยสำคัญของน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ โดยใช้ t-test และนำค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ (β) มาแปลงเป็นค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล ปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 4 ค่าน้ำหนักความสำคัญ (Score Weight) และค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ (β) และค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ตัวแปรอิสระ	b	β	β %	SE _b	t
X ₁	-.057	—	—	.111	-1.675
X ₂	.284	.279	32.44	.034	8.162**
X ₃	.236	.190	22.09	.030	6.330**
X ₄	.092	.080	9.30	.037	2.135*
X ₅	.334	.311	36.17	.041	7.665**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าเท่ากับ 0.092 ถึง 0.334 และส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 แต่ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบของด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนค่าความสำคัญสัมพัทธ์ของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าเท่ากับ .080 ถึง .311 และค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีค่าเท่ากับ 36.17 32.44 22.09 และ 9.30 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ปัจจัยบางประการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งประการส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี จำนวน 21 โรงเรียน มีห้องเรียนจำนวน 120 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 4,885 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี ซึ่งสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้จำนวน 15 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 561 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบทดสอบ 1 ฉบับ และแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบทดสอบวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด จำนวน 20 ข้อ มีความความยากอยู่ระหว่าง .342 ถึง .534 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .694 ถึง .917 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .874

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามวัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ถามข้อมูลส่วนตัว ดังนี้ เพศ สถานภาพของบิดามารดา คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียน ประสบการณ์การใช้สารเสพติด

ตอนที่ 2 วัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด จำนวน 20 ข้อ โดยที่แบบสอบถามด้านเจตคติต่อสารเสพติด มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 4.045 ถึง 7.392 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8770

ตอนที่ 3 วัดด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านละ 20 ข้อ โดยที่แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 7.068 ถึง 12.279 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9621 ส่วนแบบสอบถามด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 5.434 ถึง 9.756 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9272

ตอนที่ 4 วัดด้านการตระหนักรู้ตนเองและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ด้านละ 20 ข้อ โดยที่แบบสอบถามด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 5.398 ถึง 7.491 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9467 ส่วนแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 4.577 ถึง 7.791 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9124

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยติดต่อโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง และนัดหมาย วัน เวลา เพื่อนำแบบทดสอบและแบบสอบถามไปทดสอบ แล้วจัดเตรียมแบบทดสอบและแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่สอบในแต่ละครั้ง ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ 2546 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอบด้วยตนเองพร้อมชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ของการทดสอบ ประโยชน์ที่ได้รับจากการทดสอบและการตอบแบบสอบถาม และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริงมากที่สุด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติและทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ตรวจสอบให้คะแนนของแบบทดสอบและแบบสอบถามปัจจัยแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ตามเกณฑ์การตรวจให้คะแนนที่ตั้งไว้
2. หาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบทดสอบและแบบสอบถามปัจจัยแต่ละด้าน และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
3. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยแต่ละด้านกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด
4. หาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ ของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ผลสรุปดังนี้

1. คะแนนเฉลี่ยของการวัดด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 15.8770 แสดงว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับสูง และด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.2258 2.1747 2.0834 และ 2.3317 ตามลำดับ แสดงว่ามีลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านเจตคติต่อสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.5349 แสดงว่ามีเจตคติไม่ดีต่อสารเสพติด สำหรับความเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเอง และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด มีค่าเท่ากับ 2.5776 0.4116 0.4999 0.4677 0.4325 และ 0.4032 ตามลำดับ แสดงว่ามีการกระจายน้อยและกระจายใกล้เคียงกัน

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการด้านต่างๆ กับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.656 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยด้านต่างๆ ทั้ง 5 ด้าน มีลักษณะที่วัดองค์ประกอบร่วมกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดและสามารถทำนายผลได้ถูกต้อง 43%

3. คำนำนัยสำคัญของความรู้ในรูปคะแนนดิบของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าเท่ากับ 0.092 ถึง 0.334 และส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 แต่นำหนักความรู้ในรูปคะแนนดิบของด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนค่าความสำคัญสัมพัทธ์ของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีค่าเท่ากับ .080 ถึง .311 และค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีค่าเท่ากับ 36.17 32.44 22.09 และ 9.30 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาค้นคว้า สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด ด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ด้านการตระหนักรู้ตนเองกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดมีค่าเท่ากับ 0.656 ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 แสดงว่าปัจจัยทั้ง 5 ด้าน มีลักษณะที่วัดองค์ประกอบร่วมกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน และจากการวิเคราะห์ผลความแปรปรวนของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณทำให้ทราบว่าสามารถทำนายผลได้ถูกต้อง 43% และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับการต้านทานยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าเจตคติต่อสารเสพติด ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสารเสพติดและความภาคภูมิใจในตนเองสามารถทำนายการปฏิเสธการชักจูงเรื่องยาเสพติดจากเพื่อนในกลุ่ม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิท สมัการ

และคนอื่นๆ (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุและเหตุจูงใจในการเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ คือ ความอ่อนแอ อ่อนไหวทางด้านจิตใจและอารมณ์ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัวไม่ราบรื่น นั่นคือปัจจัยที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันสารเสพติด

2. คำนำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และด้านการตระหนักรู้ตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 2 ที่ว่าปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งประการ ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ รัตนสังขธรรม (2540 : ข-ค) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวกับปัญหาเสพติดและพฤติกรรมทางเพศของ นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะมีการปฏิบัติตนบุคคลภายในครอบครัวที่ดี ส่วนนักศึกษาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีจะเกิดปัญหา ยาเสพติดและพฤติกรรมทางเพศ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลเลียม และคนอื่นๆ (William and others. 1990 : 99) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านครอบครัวและพ่อแม่ที่มีผลต่อการเสพติดของเยาวชน โดยศึกษาภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ติดเฮโรอีนชาย จำนวน 756 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้าน ครอบครัว ได้แก่ ขนาดของครอบครัว ลำดับการเกิด สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความรู้และเจตคติต่อ สารเสพติด มีผลกระทบต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชนแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับ สารเสพติดส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของวิดดอน (Widdon. 1975 : 3426-3427A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรู้เรื่องยาเสพติด เจตคติที่มีต่อ ยาเสพติดและการใช้ยาเสพติด ของนักเรียนเกรด 12 ผลการศึกษาพบว่า การมีความรู้ไม่ได้เป็นหลักประกัน ว่านักเรียนจะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด การมีความรู้ไม่ได้ช่วยระงับการใช้ยาเสพติด นักเรียนที่มีเจตคติ ที่ดีต่อยาเสพติดมักจะหันไปใช้ยาเสพติด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าครูอาจจะสอนเน้นความจำ ไม่เน้นการคิด วิเคราะห์ และการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยมาศึกษามาใช้

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า เจตคติต่อสารเสพติด สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพ ระหว่างเพื่อน การตระหนักรู้ตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด ดังนั้นถ้าต้องการให้นักเรียน รู้จักป้องกันการใช้สารเสพติด ทางโรงเรียน ร่วมกับคณะครู ผู้ปกครอง ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ปลูกฝังให้ นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสารเสพติด กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัวและสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างเพื่อน และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรได้มีการวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ โดยศึกษากับนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เช่นใน ระดับชั้นประถมศึกษาหรืออุดมศึกษา แล้วนำผลมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ กับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด เช่น ความรับผิดชอบ
ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลลา แสงสีทอง. (2526). *สภาวะการณ์ของคนชราในครอบครัวไทย : กรณีศึกษากลุ่มคนชรา*
ในสถานสงเคราะห์บางแค. แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. (2524). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- การฝึกหัดครู, กรม. (2520). *ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ*. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู.
- _____. (2525). *คู่มือศูนย์เวชศึกษาป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา.
- กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว*.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- กุหลาบ รัตนจักรธรรม. (2540). *สัมพันธภาพทางครอบครัวกับปัญหาเสพติด และพฤติกรรม*
ทางเพศของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก. โครงการวิจัยโรคเอดส์. ม.ป.พ.
- ชนิษฐา วิเศษสาร. (2534). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- _____. (2537). *รายงานสถิติเกี่ยวกับยาเสพติด ประจำปี 2538*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2537) *คู่มือการป้องกันและแก้ไขปัญหายา*
เสพติดในชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์สุภา.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างมาตรฐานประเมิน*
และปกติวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการ
แนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร
- จินตนา ยูนิพันธ์. (2527). *การพยาบาลจิตเวช*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จิรวิน เทียนทองดี. (2542). *พฤติกรรมในการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*
โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. ปริญญาณิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- จิราภรณ์ สุทธิสานนท์. (2529). *การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- จิราภรณ์ หุ่นตระกูล. (2528). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้าน*
สัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเสมียนนารี
กรุงเทพมหานคร. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

- ชวาล แพรัตกุล. (2526). เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- ชาญชัย เรืองขจร. (2540). เอกสารคำสอนวิชาหลักและวิธีการด้านสุขภาพ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
การพิมพ์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. (2520). การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา
และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดาระณี พัฒนศักดิ์ภิญโญ. (2533). ผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และ
การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจิระประวัตวิทย์วิทยาเขต จังหวัดนครสวรรค์.
ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, กรกฎาคม-ธันวาคม, 2543, มกราคม-มิถุนายน). "ความเฉลียวฉลาด
ทางอารมณ์กับการศึกษา," การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. 2(3-4) : 8-19.
- ทัศนียา ปิ่นคล้าย. (2543). พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. ปริญญาโท
กศ.ม. (สุขภาพ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ธนวรรณ อัมสมบุรณ์. (2528, มกราคม-เมษายน). "การประเมินผลงานสุศึกษาในโรงเรียน :
กระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ," วารสารสุศึกษา. 8(29) : 60.
- _____. (2532). "การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในงานสาธารณสุข," ในเอกสารการสัมมนา
ทางวิชาการการดำเนินงานสาธารณสุขในสถานศึกษา. หน้า 3. กรุงเทพฯ : กรมพลศึกษา.
ถ่ายเอกสาร
- นิภา มนูญปัจ. (2528). การวิจัยทางสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- นิภา นิธยาน. (2520). การปรับตัวและบุคลิกภาพ จิตวิทยาการศึกษาและชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : สารศึกษากการพิมพ์.
- _____. (ม.ป.ป.) เอกสารประกอบการสอนวิชา จด221 จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.
- บำเพ็ญ วังเงิน. (2541). อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน
กรณีศึกษาโรงเรียนกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. ปริญญาโท
ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา) มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร
- บุญศรี จีรนาเจริญเลิศ. (2530). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- บุญสม มาร์ติน และสำออง พ่วงบุตร. (2528). สุขศึกษา (พ203-พ204). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

- ปฐม นิตมานนท์. (2525). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ประไพศรี ช่อนกลิ่น และคนอื่นๆ. (2530). *การป้องกันและควบคุมการใช้สารเสพติดในนักเรียนที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหาในโรงเรียนมัธยม 6 แห่ง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (เวชศาสตร์ชุมชน) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2526). *ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2536). "พฤติกรรมสุขภาพ," ในเอกสารการสอนชุดวิชาสุขศึกษา. หน่วยที่ 4. พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประเสริฐ นานาบี. (2541). *การศึกษาเจตคติที่มีต่อสิ่งเสพติดของนักศึกษาทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ปรีชา จำปารัตน์. (2522). *ข้อคิดเห็นในการดำเนินงานป้องกันและการใช้ยาในทางที่ผิด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. เอกสารโรเนียว
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2534). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต.
- ผ่องศรี เกียรติเลิศสนา. (2526). *เอกสารประกอบการสอน พย 191 : กระบวนการกลุ่ม*. กรุงเทพฯ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรา พันธุ์พัฒนกุล. (2527). *การเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2524). *ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพบุลย์ เทวรักษ์. (2529). *จิตวิทยาการศึกษาพฤติกรรมภายในและภายนอก*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา มัตติโก. (2530). *จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มาลีณี อยู่โพธิ์. (2525). *การทดลองการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. (2537). “การสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้ยาเสพติด,” ใน รายงานการประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางการนำยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตมาใช้ในการป้องกันยาเสพติด. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- ยรรยง ผิวอ่อน. (2535). ผลของการให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนต่างเพศของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธ์ภาพทางครอบครัวต่างกัน. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- วีรวรรณ ชุมชัย. (2533). เอกสารประกอบการสอนวิชามัธยม 311 : การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- เรืองชัย บุญศักดิ์. (2527). ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 ที่มีต่อปัญหายาเสพติด. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2530). “เทคนิคการวัดเจตคติ,” เอกสารหมายเลข 12.2 เอกสารประกอบการอบรมการวัดผลและการประเมินผล. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา.
- _____. (2539). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.
- _____. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2540). สถิติวิทยาทางการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ลิขิต กาญจนภรณ์. (2525). จิตวิทยาพื้นฐานพฤติกรรมมนุษย์. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณดี แสงประทีปทอง. (2536, มกราคม-เมษายน) “การวัดเจตคติ,” วารสารการวัดผลการศึกษา. 14(42) : 52-66.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2523). พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรือง.
- วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ. (2536). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ วท.ม (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. (2531). เจตคติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์. (2527). สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว. รวมบทความเกี่ยวกับการจัดการสวัสดิการครอบครัวและเด็ก. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศรีประกาย ทัดตานนท์. (2539). *ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในการป้องกันสารเสพติดระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2525). *การศึกษาสภาพปัญหาการใช้สารเสพติดของนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : แผนกช่าง โรงเรียนสารพัดช่าง.
- _____. (2538). *แผนการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับมัธยมศึกษา พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบคำบรรยายแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันการพึ่งยา ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพิเศษ สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2535). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2535). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2535). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สนธิ สมักรการ และคนอื่นๆ. (2530). *รายงานการวิจัย เรื่องพฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติด ของคนหนุ่มสาวไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. (2539). "พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลง," *เอกสารการสอนในชุดวิชา สุขศึกษา*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2526). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสุขศึกษา หน่วยที่ 3*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมจิตต์ ภาติกรและคนอื่นๆ. (2537) *มูลเหตุจูงใจเสพยาเสพติดให้โทษและสารเสพติดของเด็กวัยรุ่นน อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานวิจัยภาควิชาพยาบาลสาธารณสุข คณะแพทยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมหมาย วันสอน. (2522). *เจตคติและพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ม.ป.ป.). *ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ*. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด.
- สายสุรี จุติกุล. (2537). *ไม่ยากเป็นควาย*. กรุงเทพฯ : สุริยาสาน.

- สุจินต์ ปรีชาमारณ. (2535). *สุขภาพจิตเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสุขภาพศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชาดา สุธรรมรักษ์. (2536). *เอกสารประกอบการสอน จด 101 จิตวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาและแนวจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน. ถ่ายเอกสาร
- สุชาติ โสมประยูร. (2521). *สุขภาพจิต*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุทิน เนียมพลับ. (2529). *ยาเสพติดและสิ่งเสพติด*. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สุภาพร พิสิฐรุฬพัฒนา. (2543). *การสร้างแบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2537). *หลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัช โกศิยะกุล. (2526). *การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถทางการปรับตัวสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกำแพงเพชร*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2533). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2530). *การศึกษาความรู้สึกของผู้ติดยาเสพติดที่มีต่อศาสนา และวิธีการนำศาสนา มาแก้ปัญหาเสพติด*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานงานกลางองค์กรภาคเอกชนต่อต้าน ยาเสพติด สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- โสภา ชูพิกุลชัยและคนอื่นๆ. (2529). *รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาวิธีการนำศาสนาเข้ามามีส่วน ช่วยเหลือแก้ปัญหาเสพติด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ประสานงานกลางองค์กรภาค เอกชนต่อต้านยาเสพติด สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- อรพินท์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. (2536). *องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น*. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 48 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรเพ็ญ นาควัชร. (2526). *ปัญหาสิ่งเสพติดและการควบคุม*. เชียงใหม่ : ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรณพ หุ่นดี. (2531). *สารพันอันตรายจากบุหรี่และวิถีเลิก*. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์.
- อารี พันธุ์มณี. (2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพลส.
- อุไร จักษ์ตรึงมกล. (2545). *การพัฒนาโครงสร้างเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การทดสอบและวัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

- เอื้อมพร พลอยประดิษฐ์. (2544). พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตจันทบุรีมณฑล
สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- Ahmad, Rcza Riahinejad and Albert B. Hood. (1984, November). "The Development of
Interpersonal Relationships in College," *Journal of College Student Personnel*. 25(6) :
498-502.
- Bloom, Benjamin S. (1971). *Mastery Learning : Theory and Practice*. New York : Holt Rinehart
and Winston.
- _____. (1970). *Taxonomy of Education Objectives Handbook I : Cognitive Domain*. New York :
David Company.
- Cruze, Wendell Wayne. (1974). *Education Psychology*. New York : The Ronald Press.
- Eide, Arne Henning. (1997, August). "Adolescent drug use in Zimbabwe : Cultural orientation in A
Globallocal Perspective and use of psychoactive substances among Secondary school
students," *Dissertation Abstracts International*. 58(4) : 1386-V.
- Eysench, H.J. and Arnold, W. (1972). *Encyclopedia of Psychology*. London : Search Press.
- Glasse, Herman Lewis. (1966, July). "Developing Interpersonal Relation in A College Girls
Dormitory," *Dissertation Abstracts International*. 27(1) : 113-A.
- Glodenson, Robert m. Longman. (1974). *Dictionary of Phychology and Psychiatry*. New York :
Longman.
- Good, Cater V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Book
Company.
- Jones, Wyman L. (1979, November). "A Study of Tenth Grade Student Attitudes Toward and Drug
Abuse When Relate to a Drug Education Program," *Dissertation Abstracts*. 38 (5) : 2583-A.
- Kagan, Jerome and Ernest Haveman. (1968). *Psychology : An Introduction*. New York : Harcourt
Brace.
- Kandel, D. (1974, August). "Inter and Intragenerational Influences on Abolescent Marihuana
Use," *Journal of Social Issues*. 30(2) : 107-135.
- Mc Donald, Frederic J. (1959). *Educational Psychology*. Tokyo : Overseas Publicatio.
- Newcomb, Theodore M. (1965). *Social Psychology : The Study of Human Interaction*. New York :
Holt Rinehart.

- Orr Kelly Kent and Drr. (1979,May). "The Relationship of Perceived Family Interpersonal Compatibility to Adolescent Adjustment," *Dissertation*. Abstracts International. 25(4) : 127–133.
- Paulson, Ratricia C. (1971,March). "Psychosocial Factor in Drug Use Among Community Collage Student," *Dissertation Abstracts*. 31(9) : 5455–5456B.
- Rokeach, Milton. (1970). *Belief, Attitudes and Values*. San Francisco, Jossey–Bass Inc., Publishers.
- Runes, Dagabert D. (1971). *Dictionary of Philosoph*. New Jersey : Liffle field. Adam Co.
- Thurstone, L. (1967). *Attitude can be Measured : Theory and Measurement*. New York : John Wiley.
- Widdon, Thomas Roney. (1975,December). "A Comparative Study of Drug Knowledge Attitudes Toward Drugs and Use of Drugs Among Twelfth Grade Students in class I II and III Schools in Western Montana," *Dissertation Abstracts International*. 34(6) : 3426–3427A.
- William, J. McGrathy and others. (1990,October). "Narcotics Addict : Effect of Family and Parental Risk Factors on Timing of Emancipation, Drug use Onset, Pre. Addiction Incarcerations and Educational Achievement," *The Journal of Drug Issues*. 20(1) : 99–123.
- Wolman. (1973). *Dictionary of Behavioral Science*. San Diego : Academic Press.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistic Introductory Analysis*. 2nd ed. New York : Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การสร้างเครื่องมือวิจัย

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ
- ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยแต่ละด้าน/ค่าดัชนีความสอดคล้องของพฤติกรรมป้องกันสารเสพติด
- ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของแบบทดสอบ/ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม
- ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบทดสอบ/ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถาม

ตาราง 5 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	สถานที่ทำงาน
1	ดร.แสน สมนึก	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี
2	นางสาวอำนวยพร คำพันธ์	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี
3	นางสาวแหวนไพลิน เย็นสุข	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี
4	นางปราณี คำแท้	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านหมอ
5	อาจารย์จินตนา อวพงษ์พานิช	โรงเรียนเส้าไห้ “วิมลวิทยานุกูล”
6	อาจารย์จินดา วชิรวัฒนา	โรงเรียนเส้าไห้ “วิมลวิทยานุกูล”

ตาราง 6 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	0.8
2	1.0	22	1.0
3	0.8	23	0.8
4	1.0	24	0.6
5	1.0	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	1.0	27	1.0
8	0.6	28	0.6
9	1.0	29	1.0
10	1.0	30	0.8
11	1.0	31	1.0
12	1.0	32	1.0
13	0.8	33	1.0
14	1.0	34	1.0
15	1.0	35	1.0
16	1.0	36	1.0
17	1.0	37	0.8
18	0.6	38	0.8
19	0.6	39	1.0
20	0.8	40	1.0

หมายเหตุ คัดเลือกไว้ทุกข้อ

ตาราง 7 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	0.8
2	1.0	22	1.0
3	1.0	23	1.0
4	1.0	24	1.0
5	0.8	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	1.0	27	0.8
8	1.0	28	1.0
9	1.0	29	1.0
10	0.8	30	1.0
11	1.0	31	1.0
12	1.0	32	1.0
13	1.0	33	1.0
14	0.8	34	0.8
15	1.0	35	1.0
16	0.6	36	0.6
17	1.0	37	1.0
18	1.0	38	1.0
19	1.0	39	1.0
20	1.0	40	0.8

หมายเหตุ คัดเลือกไว้ทุกข้อ

ตาราง 8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	1.0
2	1.0	22	1.0
3	1.0	23	1.0
4	1.0	24	1.0
5	1.0	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	0.8	27	1.0
8	1.0	28	1.0
9	1.0	29	1.0
10	1.0	30	0.8
11	1.0	31	1.0
12	1.0	32	1.0
13	1.0	33	1.0
14	0.8	34	1.0
15	1.0	35	1.0
16	1.0	36	0.6
17	1.0	37	1.0
18	1.0	38	1.0
19	1.0	39	1.0
20	1.0	40	1.0

หมายเหตุ

คัดลอกไว้ทุกข้อ

ตาราง 9 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	1.0
2	0.8	22	1.0
3	1.0	23	1.0
4	1.0	24	1.0
5	1.0	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	1.0	27	1.0
8	1.0	28	1.0
9	1.0	29	0.8
10	1.0	30	1.0
11	1.0	31	0.8
12	1.0	32	1.0
13	1.0	33	1.0
14	1.0	34	1.0
15	0.8	35	1.0
16	0.8	36	0.8
17	1.0	37	1.0
18	1.0	38	0.6
19	0.6	39	1.0
20	1.0	40	0.6

หมายเหตุ

คัดลอกไว้ทุกข้อ

ตาราง 10 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	1.0
2	1.0	22	1.0
3	1.0	23	1.0
4	1.0	24	1.0
5	1.0	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	1.0	27	1.0
8	1.0	28	1.0
9	1.0	29	1.0
10	1.0	30	1.0
11	1.0	31	1.0
12	1.0	32	1.0
13	1.0	33	1.0
14	1.0	34	1.0
15	1.0	35	1.0
16	1.0	36	1.0
17	1.0	37	1.0
18	1.0	38	1.0
19	1.0	39	1.0
20	1.0	40	1.0

หมายเหตุ คัดเลือกไว้ทุกข้อ

ตาราง 11 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ข้อ	ค่า IOC	ข้อ	ค่า IOC
1	1.0	21	0.8
2	1.0	22	1.0
3	1.0	23	1.0
4	1.0	24	1.0
5	1.0	25	1.0
6	1.0	26	1.0
7	1.0	27	1.0
8	1.0	28	1.0
9	1.0	29	1.0
10	1.0	30	1.0
11	1.0	31	1.0
12	1.0	32	0.8
13	1.0	33	1.0
14	1.0	34	1.0
15	0.6	35	1.0
16	1.0	36	0.6
17	1.0	37	1.0
18	1.0	38	1.0
19	0.8	39	1.0
20	1.0	40	1.0

หมายเหตุ คัดเลือกไว้ทุกข้อ

ตาราง 12 ค่าความยาก (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) รายข้อของปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

ข้อ	P	r	หมายเหตุ	ข้อ	p	r	หมายเหตุ
1	.363	.729	คัดเลือก	21	.285	.917	คัดเลือก
2	.242	.993	คัดเลือก	22	.403	.840	คัดเลือก
3	.349	.972	คัดเลือก	23	.193	.883	ตัดออก
4	.524	.889	คัดเลือก	24	.068	.125	ตัดออก
5	.156	.076	ตัดออก	25	.496	.778	คัดเลือก
6	.458	.783	คัดเลือก	26	.447	.861	คัดเลือก
7	.382	.778	คัดเลือก	27	.517	.889	คัดเลือก
8	.243	.958	คัดเลือก	28	.082	.319	ตัดออก
9	.512	.694	คัดเลือก	29	.364	.854	คัดเลือก
10	.390	.785	คัดเลือก	30	.159	.689	ตัดออก
11	.469	.790	คัดเลือก	31	.375	.757	คัดเลือก
12	.534	.745	คัดเลือก	32	.408	.806	คัดเลือก
13	.255	.319	คัดเลือก	33	.342	.847	คัดเลือก
14	.187	.426	ตัดออก	34	.344	.917	คัดเลือก
15	.246	.229	คัดเลือก	35	.228	.618	คัดเลือก
16	.522	.876	คัดเลือก	36	.395	.787	คัดเลือก
17	.403	.806	คัดเลือก	37	.148	.475	ตัดออก
18	.233	.896	คัดเลือก	38	.263	.559	คัดเลือก
19	.021	.236	ตัดออก	39	.211	.638	คัดเลือก
20	.030	.875	ตัดออก	40	.193	.784	ตัดออก

ตาราง 13 ค่าอำนาจจำแนก (t) รายข้อของปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด

ข้อ	t	หมายเหตุ	ข้อ	t	หมายเหตุ
1	3.839	คัดลอก	21	3.709	คัดลอก
2	2.707	คัดลอก	22	7.392	คัดลอก
3	4.583	คัดลอก	23	4.448	คัดลอก
4	2.712	คัดลอก	24	6.394	คัดลอก
5	3.896	คัดลอก	25	3.835	คัดลอก
6	4.170	คัดลอก	26	4.815	คัดลอก
7	3.872	คัดลอก	27	3.416	คัดลอก
8	4.410	คัดลอก	28	3.775	คัดลอก
9	4.422	คัดลอก	29	4.075	คัดลอก
10	4.045	คัดลอก	30	3.734	คัดลอก
11	4.233	คัดลอก	31	5.342	คัดลอก
12	4.977	คัดลอก	32	5.826	คัดลอก
13	3.167	คัดลอก	33	4.295	คัดลอก
14	3.742	คัดลอก	34	2.602	คัดลอก
15	5.493	คัดลอก	35	3.953	คัดลอก
16	1.959	คัดลอก	36	2.707	คัดลอก
17	6.024	คัดลอก	37	3.511	คัดลอก
18	4.931	คัดลอก	38	5.013	คัดลอก
19	4.032	คัดลอก	39	7.048	คัดลอก
20	4.153	คัดลอก	40	3.144	คัดลอก

ตาราง 14 ค่าอำนาจจำแนก (t) รายข้อของปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อ	t	หมายเหตุ	ข้อ	t	หมายเหตุ
1	7.601	คัดเลือก	21	5.928	คัดเลือก
2	7.986	คัดเลือก	22	7.843	คัดเลือก
3	7.703	คัดเลือก	23	10.103	คัดเลือก
4	6.970	คัดเลือก	24	6.066	คัดเลือก
5	7.255	คัดเลือก	25	6.076	คัดเลือก
6	3.712	คัดเลือก	26	8.542	คัดเลือก
7	6.907	คัดเลือก	27	7.172	คัดเลือก
8	4.851	คัดเลือก	28	8.561	คัดเลือก
9	7.029	คัดเลือก	29	6.688	คัดเลือก
10	7.155	คัดเลือก	30	6.821	คัดเลือก
11	8.288	คัดเลือก	31	8.075	คัดเลือก
12	9.741	คัดเลือก	32	7.068	คัดเลือก
13	6.259	คัดเลือก	33	8.143	คัดเลือก
14	2.221	คัดเลือก	34	8.112	คัดเลือก
15	1.500	ตัดออก	35	6.720	คัดเลือก
16	7.784	คัดเลือก	36	6.656	คัดเลือก
17	4.025	คัดเลือก	37	8.899	คัดเลือก
18	7.088	คัดเลือก	38	3.416	คัดเลือก
19	5.244	คัดเลือก	39	7.655	คัดเลือก
20	12.279	คัดเลือก	40	2.679	คัดเลือก

ตาราง 15 ค่าอำนาจจำแนก (t) รายข้อของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

ข้อ	t	หมายเหตุ	ข้อ	t	หมายเหตุ
1	5.191	คัดเลือก	21	0.923	ตัดออก
2	3.684	คัดเลือก	22	7.016	คัดเลือก
3	7.068	คัดเลือก	23	8.225	คัดเลือก
4	6.805	คัดเลือก	24	3.442	คัดเลือก
5	4.339	คัดเลือก	25	6.066	คัดเลือก
6	5.587	คัดเลือก	26	6.582	คัดเลือก
7	9.756	คัดเลือก	27	6.905	คัดเลือก
8	8.815	คัดเลือก	28	7.872	คัดเลือก
9	5.434	คัดเลือก	29	2.697	คัดเลือก
10	7.984	คัดเลือก	30	5.279	คัดเลือก
11	9.538	คัดเลือก	31	3.136	คัดเลือก
12	6.197	คัดเลือก	32	4.249	คัดเลือก
13	1.174	ตัดออก	33	7.294	คัดเลือก
14	7.021	คัดเลือก	34	8.102	คัดเลือก
15	4.053	คัดเลือก	35	4.821	คัดเลือก
16	2.653	คัดเลือก	36	3.657	คัดเลือก
17	5.060	คัดเลือก	37	0.909	ตัดออก
18	7.889	คัดเลือก	38	6.813	คัดเลือก
19	3.361	คัดเลือก	39	3.424	คัดเลือก
20	6.579	คัดเลือก	40	5.956	คัดเลือก

ตาราง 16 ค่าอำนาจจำแนก

 $\phi! / L\alpha$

ข้อ	t	หมา เหตุ	ข้อ	t	หมา เหตุ
1	3.918	คัดเลือก	21	5.717	คัดเลือก
2	0.475	ตัดออก	22	5.169	คัดเลือก
3	7.186	คัดเลือก	23	6.000	คัดเลือก
4	1.579	ตัดออก	24	4.472	คัดเลือก
5	6.708	คัดเลือก	25	2.892	คัดเลือก
6	5.937	คัดเลือก	26	0.128	ตัดออก
7	5.398	คัดเลือก	27	5.207	คัดเลือก
8	7.491	คัดเลือก	28	5.227	คัดเลือก
9	5.565	คัดเลือก	29	6.164	คัดเลือก
10	4.415	คัดเลือก	30	6.164	คัดเลือก
11	4.277	คัดเลือก	31	6.440	คัดเลือก
12	5.597	คัดเลือก	32	0.492	ตัดออก
13	4.155	คัดเลือก	33	6.708	คัดเลือก
14	3.983	คัดเลือก	34	5.501	คัดเลือก
15	6.624	คัดเลือก	35	6.952	คัดเลือก
16	5.105	คัดเลือก	36	7.374	คัดเลือก
17	5.161	คัดเลือก	37	6.072	คัดเลือก
18	5.835	คัดเลือก	38	6.659	คัดเลือก
19	3.799	คัดเลือก	39	3.972	คัดเลือก
20	4.692	คัดเลือก	40	4.054	คัดเลือก

ตาราง 17 ค่าอำนาจจำแนก (t) รายข้อของด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ข้อ	t	หมายเหตุ	ข้อ	t	หมายเหตุ
1	3.208	คัดเลือก	21	3.764	คัดเลือก
2	5.377	คัดเลือก	22	4.973	คัดเลือก
3	4.159	คัดเลือก	23	7.791	คัดเลือก
4	6.328	คัดเลือก	24	6.055	คัดเลือก
5	4.209	คัดเลือก	25	4.044	คัดเลือก
6	2.534	คัดเลือก	26	4.577	คัดเลือก
7	5.537	คัดเลือก	27	3.394	คัดเลือก
8	2.808	คัดเลือก	28	5.617	คัดเลือก
9	6.682	คัดเลือก	29	4.301	คัดเลือก
10	2.446	คัดเลือก	30	4.720	คัดเลือก
11	5.275	คัดเลือก	31	4.399	คัดเลือก
12	4.104	คัดเลือก	32	4.712	คัดเลือก
13	4.975	คัดเลือก	33	3.558	คัดเลือก
14	5.625	คัดเลือก	34	6.489	คัดเลือก
15	4.895	คัดเลือก	35	5.508	คัดเลือก
16	5.296	คัดเลือก	36	3.170	คัดเลือก
17	4.965	คัดเลือก	37	6.217	คัดเลือก
18	4.233	คัดเลือก	38	6.328	คัดเลือก
19	4.768	คัดเลือก	39	4.216	คัดเลือก
20	5.233	คัดเลือก	40	5.031	คัดเลือก

ตาราง 18 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของปัจจัยแต่ละด้าน

ชื่อเครื่องมือ	ค่าความเชื่อมั่น
แบบทดสอบปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด	.8738
แบบสอบถามปัจจัยด้านเจตคติต่อสารเสพติด	.8770
แบบสอบถามปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว	.9621
แบบสอบถามปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน	.9272
แบบสอบถามปัจจัยด้านการตระหนักรู้ตนเอง	.9467
แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด	.9124

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด
- แบบสอบถามวัดปัจจัยและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด

คำชี้แจง

- 1. แบบทดสอบฉบับนี้มี จำนวน 20 ข้อ และใช้เวลาในการทำ 10 นาที
- 2. ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นที่แท้จริงของนักเรียนเพียงช่องเดียว

ตัวอย่างคำถาม

ข้อที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
0	ทินเนอร์เป็นสารเสพติด.....	✓.....	

เมื่อนักเรียนพิจารณาข้อความแล้วเห็นว่าข้อความนั้นถูกต้อง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใช่

ผลการตอบของนักเรียนทุกคนจะเป็นประโยชน์อย่างสูงต่อการศึกษาวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดในครั้งนี้ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจากนักเรียน ให้ช่วยตอบแบบสอบถามชุดนี้อย่างเต็มความสามารถ และขอรับรองว่าผลการตอบครั้งนี้จะไม่มีผลในทางเสียหายของนักเรียนแต่อย่างใด

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ผู้วิจัย

ข้อที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1	เฮโรอีนสกัดมาจากฝิ่น		
2	ทินเนอร์จัดเป็นสารเสพติด		
3	นิโคตินเป็นสารประกอบในบุหรี่		
4	ผู้ที่ติดเฮโรอีนมักใส่เสื้อแขนยาว		
5	เฮโรอีนเป็นสารเสพติดที่อันตราย		
6	เฮโรอีนมีฤทธิ์รุนแรงกว่าฝิ่นและมอร์ฟิน		
7	สุราได้มาจากการหมักด้วยเชื้อจุลินทรีย์		
8	มอร์ฟินจัดเป็นสารเสพติดประเภทสังเคราะห์		
9	มอร์ฟินสามารถใช้เป็นยาบรรเทาความเจ็บปวด		
10	ผู้ที่สูบบุหรี่จัดจะมีอาการหายใจขัด ง่ายขึ้น		
11	ในอดีตทางการแพทย์ใช้ฝิ่นเป็นยาระงับอาการปวด		
12	ผู้เสพยาจะมีอาการหลุนหลิก ช่างพูด หัวเราะดัง		
13	ส่วนของใบกัญชาที่นำมาใช้เสพก็คือใบและช่อดอกตัวเมีย		
14	ผู้ติดสารเสพติดเมื่อหยุดเสพจะมีอาการปวดท้องทรมาน		
15	การตรวจปัสสาวะสามารถตรวจหาสารเสพติดในร่างกายได้		
16	การพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายสามารถทดสอบได้ด้วยยา		
17	ครอบครัวที่มีฐานะยากจนเป็นสาเหตุทำให้คนสารเสพติด		
18	การแบ่งประเภทของสารเสพติดแบ่งตามสถานที่ค้นพบและผู้ค้นพบ		
19	สารเสพติดหมายถึงสารเคมีที่เสพเข้าร่างกายโดยวิธีสูบหรือฉีดเท่านั้น		
20	ลักษณะของใบกัญชาจะเรียวยาวแตกเป็นแฉกคล้ายใบละหุ่งหรือ มันสำปะหลัง		

แบบสอบถามวัดปัจจัยและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

คำชี้แจง

- แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 วัดข้อมูลส่วนตัว
 - ตอนที่ 2 วัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด มีจำนวน 20 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 1 – 20
 - ตอนที่ 3 วัดด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีจำนวน 20 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 1 – 20
และด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีจำนวน 20 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 21 – 40
 - ตอนที่ 4 วัดด้านความตระหนักรู้ตนเอง มีจำนวน 20 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 1 – 20
และด้านพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด จำนวน 20 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 21 – 40
- เวลาที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม 30 นาที
- ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นและความรู้สึกที่แท้จริง
ของนักเรียนเพียงช่องเดียว

ตัวอย่างคำถาม

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงเป็นส่วนใหญ่	จริงค่อนข้างน้อย	ไม่จริง
0	ข้าพเจ้าเป็นคนขยันเรียน	✓			

เมื่อนักเรียนพิจารณาข้อความแล้วเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นช่องจริงมากที่สุด ให้ทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่องจริงมากที่สุด

ผลการตอบของนักเรียนทุกคนจะเป็นประโยชน์อย่างสูงต่อการศึกษาวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์
ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติดในครั้งนี้ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจาก
นักเรียน ให้ช่วยตอบแบบสอบถามชุดนี้อย่างเต็มความสามารถ และขอรับรองว่าผลการตอบครั้งนี้จะ
ไม่มีผลในทางเสียหายของนักเรียนแต่อย่างใด

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1

วัดข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. บิดามารดา ☐ อยู่ด้วยกัน ☐ แยกกันอยู่/หย่า ☐ บิดาและหรือมารดาเสียชีวิต
3. คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียน ☐ ต่ำกว่า 2.00 ☐ อยู่ระหว่าง 2.00 – 3.00 ☐ มากกว่า 3.00
4. ประสบการณ์การใช้สารเสพติด ☐ เคย ☐ ไม่เคย

ตอนที่ 2

วัดด้านเจตคติต่อสารเสพติด

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย	เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1	สารเสพติดเป็นสิ่งที่น่าทดลอง				
2	การสูบบุหรี่ทำให้คลายเครียด				
3	การเสพสารเสพติดทำให้มีความสุข				
4	การเสพสารเสพติดทำให้ไม่มีเพื่อน				
5	การเสพสารเสพติดทำให้ฐานะแย่ลง				
6	การเสพสารเสพติดทำให้แก่หงาได้				
7	การเสพสารเสพติดทำให้สุขภาพจิตแย่				
8	การเสพสารเสพติดไม่เป็นเรื่องเสียหาย				
9	สารเสพติดทำให้ประชากรไม่มีคุณภาพ				
10	ผู้ติดสารเสพติดทำให้อนาคตไม่รุ่งเรือง				
11	การเสพสารเสพติดทำให้ล้มเหลวทุกข				
12	การเสพสารเสพติดทำให้สติปัญญาเสื่อม				
13	การเสพสารเสพติดทำให้เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย				
14	การเสพสารเสพติดไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				
15	การเสพสารเสพติดทำให้ความคิดโลดแล่น				

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วย	เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
16	การเสพสารเสพติดไม่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ				
17	การเสพสารเสพติดทำให้เกิดปัญหาครอบครัว				
18	การเสพสารเสพติดทำให้เป็นคนไม่น่าเชื่อถือ				
19	ผู้ติดสารเสพติดก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม				
20	การเสพสารเสพติดทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง				

ตอนที่ 3 วัดด้านสัมพันธภาพในครอบครัวและสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

ข้อที่	ข้อความ	ปฏิบัติเป็นประจำ	ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติเป็นบางส่วน	ไม่เคยปฏิบัติ
1	สมาชิกในครอบครัวมีความห่วงใยกัน				
2	สมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำงานบ้าน				
3	สมาชิกในครอบครัวไม่มีเรื่องปิดบังกัน				
4	สมาชิกในครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกัน				
5	สมาชิกในครอบครัวมีความเกรงใจกัน				
6	สมาชิกในครอบครัวไว้วางใจซึ่งกันและกัน				
7	สมาชิกในครอบครัวมีอิสระในการตัดสินใจ				
8	ครอบครัวของข้าพเจ้าให้ความช่วยเหลือกัน				
9	สมาชิกในครอบครัวข้าพเจ้าให้กำลังใจกัน				
10	สมาชิกในครอบครัวจะไปไหนมาไหนด้วยกัน				
11	สมาชิกในครอบครัวต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน				
12	สมาชิกในครอบครัวต่างสนใจเอาใจใส่กันและกัน				
13	เมื่อมีปัญหาสมาชิกในครอบครัวจะปรึกษาหารือกัน				
14	สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามข้อตกลงภายในบ้าน				
15	สมาชิกในครอบครัวมีความกระตือรือร้นในการทำงาน				
16	สมาชิกในครอบครัวไม่พูดเรื่องที่ทำให้เสียใจกัน				
17	สมาชิกในครอบครัวมักจะฟังพาดูใจกันเมื่อมีปัญหา				
18	สมาชิกในครอบครัวรับฟังข้อเสนอแนะของกันและกัน				
19	สมาชิกในครอบครัวมีเวลาที่จะให้ความสนใจซึ่งกันและกัน				

ข้อที่	ข้อความ	ปฏิบัติ เป็นประจำ	ปฏิบัติ เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติ เป็น ส่วนน้อย	ไม่เคย ปฏิบัติ
20	เมื่อมีปัญหานักเรียนสามารถปรึกษาสมาชิกใน ครอบครัวได้ทุกเรื่อง				
21	ข้าพเจ้าอธิบายการบ้านให้เพื่อน				
22	สมาชิกในกลุ่มมีสิทธิเท่าเทียมกัน				
23	ข้าพเจ้ากับเพื่อนไม่มีเรื่องปิดบังกัน				
24	เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้าจะปรึกษาเพื่อน				
25	ข้าพเจ้าให้เพื่อนยืมอุปกรณ์การเรียน				
26	ข้าพเจ้าได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนๆ				
27	สมาชิกในกลุ่มแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ				
28	ข้าพเจ้าและเพื่อนต่างห่วงใยซึ่งกันและกัน				
29	ข้าพเจ้ายอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น				
30	ข้าพเจ้าและเพื่อนจะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน				
31	ข้าพเจ้าสามารถเป็นที่ปรึกษาของเพื่อนได้				
32	ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม				
33	เวลาทุกขี้ใจ ข้าพเจ้ามีเพื่อนคอยปลอบใจ				
34	เพื่อนๆ เชื่อมั่นในการตัดสินใจของข้าพเจ้า				
35	ข้าพเจ้าทำให้เพื่อนในกลุ่มรู้สึกสนุกสนาน				
36	ข้าพเจ้าให้กำลังใจเพื่อนเมื่อเพื่อนไม่สบายใจ				
37	เพื่อนๆ ยินดียอมรับข้าพเจ้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม				
38	เพื่อนๆ จะให้ความช่วยเหลือเมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา				
39	ในการทำงานข้าพเจ้ากับเพื่อนจะวางแผนล่วงหน้า				
40	เมื่อเพื่อนๆ มีข้อขัดแย้งข้าพเจ้าสามารถหาข้อยุติได้				

ตอนที่ 4 วัดด้านการตระหนักรู้ตนเองและพฤติกรรมการป้องกันสารเสพติด

ข้อที่	ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงเป็น ส่วนใหญ่	จริงค่อนข้างน้อย	ไม่จริง
1	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนมีน้ำใจ				
2	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนคิดก่อนทำ				
3	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนตรงต่อเวลา				
4	ข้าพเจ้ารู้ว่าควรทำสิ่งใดก่อนหรือหลัง				
5	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนไม่ประมาท				

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงเป็นส่วนใหญ่	จริงค่อนข้างน้อย	ไม่จริง
6	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองมีมารยาทในการฟัง				
7	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน				
8	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองชอบช่วยเหลือผู้อื่น				
9	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนพูดตรงกับใจ				
10	ข้าพเจ้ารู้ว่าการโกหกเป็นสิ่งที่เลวหรือไม่ดี				
11	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนมีความอดทน				
12	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นคนมีระเบียบวินัย				
13	ข้าพเจ้ารู้ว่าสิ่งที่กำลังทำเป็นสิ่งที่เลวหรือไม่ดี				
14	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองมีความถนัดทางด้านใด				
15	ข้าพเจ้ารู้ว่าการประหยัดและออมเป็นสิ่งดี				
16	ข้าพเจ้าพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น				
17	ข้าพเจ้ารู้ว่าสิ่งที่กำลังคิดเป็นสิ่งที่เลวหรือไม่ดี				
18	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองสามารถทำงานทุกอย่างได้ดี				
19	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองควรทำอะไรเพื่อให้หายโกรธ				
20	ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองชอบทำงานที่ท้าทาย ความสามารถ				
21	ข้าพเจ้าไม่คบเพื่อนเกเร				
22	ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน				
23	ข้าพเจ้าไม่เข้าแหล่งสถานเริงรมย์				
24	ข้าพเจ้าระมัดระวังในการคบเพื่อน				
25	ข้าพเจ้าพยายามห่างไกลยาเสพติด				
26	ข้าพเจ้าอ่านฉลากยากก่อนใช้ทุกครั้ง				
27	ข้าพเจ้าไม่มั่วสุมกับผู้เสพยาเสพติด				
28	หลังเลิกเรียนข้าพเจ้าจะกลับบ้านทันที				
29	ข้าพเจ้าหนีออกจากบ้านเมื่อไม่สบายใจ				
30	ข้าพเจ้าทราบถึงอันตรายของสารเสพติด				
31	ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง				
32	ข้าพเจ้าแนะนำเพื่อนที่ติดสารเสพติดให้ไปรักษา				
33	ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงการเชิญชวนของคนแปลกหน้า				
34	ข้าพเจ้าปฏิบัติตนให้มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี				
35	ข้าพเจ้าเตือนเพื่อนให้ทราบถึงอันตรายของ สารเสพติด				

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงเป็นส่วนใหญ่	จริงค่อนข้างน้อย	ไม่จริง
36	ข้าพเจ้าเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา				
37	ข้าพเจ้าเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู-อาจารย์				
38	ข้าพเจ้าดื่มสุราเพื่อคลายความเครียด และความวิตกกังวล				
39	ข้าพเจ้าไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เมื่อไปสังสรรค์กับเพื่อน				
40	ข้าพเจ้าจะปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือครู-อาจารย์				

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวปิยดา ละอองปลิว
วันเดือนปีเกิด	10 เมษายน 2516
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	791/84 ถนนพหลโยธิน ตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี 18000
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนเสาไห้ “วิมลวิทยานุกูล” อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม
พ.ศ. 2538	วท.บ. (ศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
พ.ศ. 2546	กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ